

בעזהש"ת

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

שנאמרו

במשך ימי הקיץ

קרה - שופטים

שנת תשע"א לפ"ק

יוצא לאור ע"י

מכון מעדני מלך וויען

גליון תרנ"ה - ס"ד

להשיג אצל
מכון מעדני מלך וויען

185 Wilson St.
Brooklyn N.Y. 11211
718.388.1751.#117

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווען - גליון תרנ"ה

פרקי אבות פרשת קרח תשע"א לפ"ק

בעיר מאנסי יצ"ו

(פנ:): רבי מאיר דייק בשמא, כי מטו לההוא דוכתא בעו אושפיזא, אמרו ליה מה שמך, אמר להו כידור, אמר שמע מינה אדם רשע הוא דכתיב (דברים לב-ב) כי דור תהפוכות המה ע"ש. וכתב בפירושו מהר"ו (על המדרש שם) דאיתא במדרש (ב"ר לו-ה) הראשונים על ידי שהיו משתמשים ברוח הקודש היו מוציאים לשם המאורע, אבל אנו שאין אנו משתמשים ברוח הקודש, אנו מוציאים לשם אבותינו. ופירושו שהראשונים היו צופים ברוח הקודש, והיו רואים מה שיקרה לבניהם, היו קורין שם לבניהם כפי המעשה שיקרה להם. ואם לא צפה קהת ברוח הקודש שזרע יצהר גדולים מכל בני קהת, לא היה קורא שם בנו יצהר. אבל האמת כי קהת היה צופה על שמואל הנביא שעתיד לעמוד ממנו שעתיד למשוך את שואל ואת דוד ע"ב.

ובשוליי שו"ת חכם צבי (שיצא לאור מחדש דף רמה) כתב לבאר בזה, מה שאמרו במדרש (הובא ברש"י א-א) שקרה הלבישן מליתות שכולן תכלת, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו מלית שכולה של תכלת חייבת בציצית או פטורה. אמר להם חייבת. התחילו לשחק עליו, אפשר מלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פוטרה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה. ולכאורה מנין ידע קרח מראש שמשה יחלוק עליו בדבר זה, אולי ישיב משה שמלית שכולה תכלת פטורה מכל קל וחומר הג"ל.

אמנם כוונתו היה, כי קרח מען אם מי שרק נמשח בשמן נעשה כהן ומלך, מכל שכן מי שהוא בנו של שמן, ודאי צריך להתמנות לכהן או מלך. אולם לכאורה יש לזה פירכא, שהרי אנו רואים שחוט אחד של תכלת פוטר את המלית, ואילו מלית שכולה תכלת אינה נפטרת. ואם כך, יתכן גם שמושיחה בשמן תביא למינוי כהן ומלך, אבל בן שמן עצמו לא תביא למינוי. ולכן כאשר בא קרח להתוכח עם משה בענין המלית שכולה תכלת, היתה כוונתו לנצח את משה בכל מקרה ממה נפשך, אם יאמר משה שהמלית שכולה תכלת פטורה, אם כן הקל וחומר של קרח בענין השמן הוא אמת. ואם יאמר שמלית זו חייבת בציצית, ישחק עליו קרח בטענת, אפשר מלית של מין אחת חוט אחד של תכלת פוטרה, זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה ודפח"ח.

ומבואר במדרש שגם דתן ואביהם חלקו על משה, ודתן רצה להיות במקומו של משה, ואבירם במקומו של אהרן הכהן. ויש לומר כי גם הם דייקו בשמא, כי משה לימד תורה לכל ישראל, ודתן

במשנה (אבות ג-י) רבי אלעזר איש ברתותא אומר, תן לו משלו [לא תמנע מלהתעסק בחפצי שמים בין בגופך בין בממונך, שאינך נותן משלך], שאתה ושלך שלו, וכן ברוד הוא אומר (דברי הימים א כט-יד) כי ממך הכל ומידך נתנו לך ע"כ. והיינו שיש להאדם לקבוע בלבו שאין הממון שלו, אלא לה' הארץ ומלוואה, והוא המציא לו נכסיו, והם רק כפקדון בידו, ולא יהיה עיניו צר כאשר מתחייב ליתן מממונו לדבר מצוה, ותן לו משלו. וזהו על דרך משל, לאדם שהוא פקיד בבאנק (שקורין מעללע"ר), וכל היום הוא נותן מעות מהבאנק לבני אדם כמה שמונע להם, ואם כי מבזבז מידי יום ביומו רבבות דינרין, אין עיניו צר, ולא מצטער, ולא עושה עליו הדבר אפילו רושם, כי יודע שאין זה ממנו, ולמה יצר לבבו על מה שמבזבז ממון אחרים. בן יש לכל אדם להכיר, שממונו אינו שלו, אלא ממך הכל ומידך נתנו לך.

אמנם אכתי אין הנידון דומה, כי שם באמת אין הכסף שלו, שלא עמל עליה לכנסם, אבל הממון שיש לו הרי מרח עליה בזיעת אפו עד שכניסם, ויש בו עמל מכחו ועוצם ידו. על כן אמר התנא, שיש להכיר שגם כוחו ויגיעו כפו אינם שלו, 'שאתה ושלך שלו', הכוחות שיש לך הם גם כן מהקב"ה, ועל כל נשימה תהלל י-ה, כי חומר האדם הוא אבן דומם, וזכרת את ה' אלקיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל (דברים ט-ה), וכאשר תבא לידי הכרה זו, אז תתן לחפצי שמים בעין יפה וטובה.

ונראה עוד, ונשלב הדברים לפרשתנו, ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי (טז-א). וכבר דקדק ברש"י שלא אמר הכתוב מה לקח. ואמר שוב, ויקמו לפני משה, ואנשים מבני ישראל חמשים ומאתים נשיאי עדה קרואי מועד אנשי שם (טז-ב). ויש להבין הכוונה במה שקראם בשם 'אנשי שם'. ונראה דאיתא במדרש רבה בפרשתנו (יח-טז), אמר רבי לוי למה חלק קרח על משה, אמר אני בנו של שמן, בן יצהר, שנאמר (דברים י-יג) ותירושך ויצהרך, תירוש זה יין, ויצהרך זה שמן, ובכל משקים שתתן את השמן הוא נמצא עליו. ולא עוד אלא שכתוב (זכריה ד-ד) אלה שני בני היצהר העומדים על אדון כל הארץ, וכי יש לשמן בנים, אלא זה אהרן ודוד שנמשחו בשמן המושחה, אהרן נמל כהונה ודוד מלכות. אמר קרח, ומה אלו שנמשחו בשמן המושחה בלבד נמלו כהונה ומלכות, אני שאני בנו של שמן איני נמשח ונעשה כהן ומלך, מיד נחלק על משה ע"כ.

וביאורו הוא, כי נפש חיה הוא שמו (בראשית כ-ט), בהשם של האדם בו כלול כל חיותו ומאורעותיו, וכמו שמצינו (וימא

מחיתם, ככבוד בשר ודם מחיתם ע"כ. ויש להבין למה יצאו השמש והירח דייקא לתבוע כבודו של משה.

וייש לומר דאיתא במשנה (אבות ד-א) איזהו עשיר השמח בחלקו, והיינו מי שמקבל בעין יפה כל מה שהקב"ה נותן לו, בין טוב ובין רע, בין רב ובין מעט, ואינו להוט ומתאמץ להשיג יותר מחלקו, ומודה להקב"ה על מה שנתן לו, זהו העשיר האמיתי, שנאמר (תהלים קכח-ב) יגיע כפיך כי תאכל אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה, וטוב לך לעולם הבא ע"כ. והנה מה שאמר אשריך בעולם הזה, מובן בפשוטו שהוא איש שבע רצון בלי דאגות, כי בדרך כלל מי שיש לו מנה רוצה מאתים, וכאשר יש לו כלי כסף יכסוף לשל זהב, הגיעו לידו, יכסוף לאבנים טובים ומרגליות, הגיעו לידו, יכסוף לבתים וגנות ופרדסים וכו', וכל ימיו בצער ומכאוב, והוא אצל עצמו כעני, אבל השמח בחלקו הוא איש מאושר. אבל מהו הכוונה של וטוב לך בעולם הבא. ובפשטות הכוונה, שאינו נכשל בגול ומרמה ושאר עבירות שבני אדם נכשלים בהם מתוך רדיפתם אחר הממון (רש"י). גם שעל ידי שלא מחפש מתרות, יש לו הרבה זמן לעבודת ה' (רבינו יונה).

אך יש לומר עוד, כי מדה זו להיות שמח בחלקו, הוא מדה משובחת בעיני גשמיים, אבל בתורה ועבודת ה' הוא להיפוך, אסור להיות שמח בחלקו, אלא יש להשתדל לחמוץ עוד ועוד מצוה, ועל דרך שדרשו (קהלת רבה ה-ח) אוהב כסף לא ישבע כסף, אוהב מצות לא ישבע מן המצות, שהרי משה כמה מצוות וצדקות עשה, ויודע היה משה ששלוש ערים בעבר הירדן אינן קולמות עד שנבחרו שלש שבארץ כנען, אמר מצוה הבאה לידי אקיימנה (מכות י). ויש להאדם לרדוף תמיד אחר מצוה, עוד לימוד משנה אחת, או אמירת מזמור תהלים, או עשיית עוד מעשה של חסד. ובייטב לב פירש הכתוב (תהלים פו-ד) שמח נפש עבדך כי אליך ה' נפשי אשא, שביקש דוד מאת ה' שיתן לו מדת הסתפקות, להיות שמח בחלקו בעיני עולם, כי אליך ה', שהלא בדברים רוחניים הנוגעים אליך ה', או נפשי אשא, צריך להתרומם ולהתאוות ולא להיות שבע רצון, אם כן אי אפשר לעקור מדה זו ממני לגמרי, ואני צריך למתנת ה' להיות נפשי שמח בחלקי ע"כ.

אמנם יש גם בדברים הרוחניים ענין של עשיר השמח בחלקו, ומי שחסר לו מדה זו ימיו צער ומכאוב, וחסר לו שמחת החיים, והוא בהדברים שאי אפשר לו לשנותם מצד גזירת הבורא, צריכין להיות שמח בחלקו בהמצב שהמציא לו ה' תפקידו בעולם הזה, והם מהדברים של כבשוננו של עולם שאינם בידו של אדם, עוד קודם יצירת הולד, מלאך הממונה על הריון נוטל המפה ומעמידה לפני הקב"ה, ואומר לפניו רבונו של עולם מפה זו מה תהא עליה, חכם או טפש עשיר או עני (גדה זו:). על אחד נגזר מלמעלה להיות עשיר ותפקידו להרבות בצדקה וחסד, ועל אחד נגזר להיות עני, והוא עומד ומצטער למה חסר ממנו עבודת גמילות חסדים במדה מרובה. וכמו כן הנולד טפש, מצטער למה לא יוכל להתעלות ולהתגדל בתורה להיות מהחכמי ישראל.

רצה ליפול את מקומו, כי שמו 'דתן' מורה על התורה, אש דת למו (דברים לג-ב), ואבירם רצה הכוונה ליכנס לפני ולפנים במחיצתו של מקום, כי שמו הוא אבי-רם, שנכנס לפניו לאבינו שבשמים שרם על כל כבודו. וזהו שאמר הכתוב ויקח קרח, מה לקח, בן יצהר בן קהת, הוא בנו של יצהר, זה שמן שעולה על כל המשקין, והוא בן קהת שהשתמש ברוח הקודש לתת שם בנו על המאורע. וכמו כן דתן ואבירם והמאתים וחמשים איש כולם מצאו רמז בשמם על גודל מעלתם שראויין הם להיות במקום משה ואהרן, כי הם היו 'אנשי שם', שדייקו בשמותיהן שקראו להם אביהם.

ופרשה זו היתה אחר חטא המרגלים, שפירט הכתוב שמותם כמו שנאמר (וי-ד) ואלה שמותם למטה ראובן שמוע בן זכור, ואמרו חז"ל (סוטה לד:) אמר רבי יצחק דבר זה מסורת בידינו מאבותינו, מרגלים על שם מעשיהם נקראו, ואנו לא עלה בידינו אלא אחד, סתור בן מיכאל, שסתור מעשיו של הקב"ה, מיכאל שעשה שונאו מך ע"ש. ועל כן גם הם דייקו בשמותם וביקשו כהונה ומלכות.

ובזה יש ליישב מה שהקשה בשו"ת חתם סופר (או"ח סימן לו) דלכאורה נשאר עדיין מענה לעדת קרח, דמה ראייה על כהונת אהרן ממה שנתקבלה הקמורת שלו, אולי כיון שנתקדש אהרן משמן משחת קודש על כן נתקבל קרבנו, ואילו היה מושח אותם גם כן היה מתקבל קרבנם ע"ש. אמנם ביפה תואר (על המדרש שם) כתב כמה שמעון קרח, אני שאני בנו של שמן אני נמשח ונעשה כהן ומלך, פירושו 'אני נמשח', איני צריך למשיחה ואף על פי כן נעשה כהן, כי הוא השמן עצמו ע"ש. ואם כן לפי מענתו של קרח הרי הוא כנמשח מעולם, ואינו צריך משיחה משמן.

והנה קרח מען, כי כל העדה כולם קרושים ובתוכם ה', ומדוע תתנשאו על קהל ה' (מז-ג). ומבואר ברש"י (מז-ו) שהיו כולם מבקשים כהונה גדולה, ומשה אמר להם, בדרכי גויים יש כומרים הרבה, אנו אין לנו אלא ה' אחד וכו', וכהן גדול אחד ע"ש. וכאשר שמע משה מענתם כתיב, וישמע משה ויפול על פניו (מז-ד), (וברש"י שכבר זה בידם סרחון רביעי, חטאו בעגל, ובמתאוננים, במרגלים, במחלוקתו של קרח נתרשלו ידיו ע"כ). וידבר אל קרח ואל כל עדתו לאמר בקר ויודע ה' את אשר לו וגו' (מז-ה). וברש"י אמר לו משה, גבולות חלק הקדוש ברוך הוא בעולמו, יכולים אתם להפוך בוקר לערב, כן תוכלו לבטל את זו (תנחומא ה' ע"ש).

ונראה בביאור הדברים, דאיתא בגמרא (נדרים לט) מאי דכתיב (חבקוק ג-יא) שמש ירח עמד זבולה, שמש ירח בזבול מאי בעו, והא ברקיע קביעי [כדכתיב ויתן אותם אלקים ברקיע השמים, זבול למעלה מן הרקיע הוא (הגיגה יב:)], מלמד שעלו שמש וירח מרקיע לזבול, ואמרו לפניו רבונו של עולם אם אתה עושה דין לבן עמרם אנו מאירין, ואם לאו אין אנו מאירין. באותה שעה זרק בהן חצים והניתות אמר להם, בכל יום ויום משתחווים לכם ואתם מאירים, בכבודי לא

חשבון, שכל זמן שהמה במדבר אין להם דאגת פרנסה, המן נופל פתח ביתם, הענן מקיפה אותם ואין נצרכים לבתים, שמלותם לא בלתה, וענני הכבוד שפים בכסותם ומגהצים אותם. ועל כולם משה רבינו עומד עליהם ומלמדם תורה. וכאשר יכנסו לארץ יפסק כל זה, ויהיו מוטרידים בעיני עולם הזה, שבע שכבשו ושבע שחלקו, לבנות עיירות ולנמוע זיתים וכרמים וכו', ותורה מה תהא עליה. ובפרט כי משה מת ויהושע מכניס, עוד יאבדו רבם האהוב להם. על כן עשו חשבון שכדאי לעשות עבירה לשמה, שלא יכנסו לארץ.

אבל באמת יש בהשקפה זו מעות, כי האוהב את ה' אין לו אלא תשוקה אחת לעשות רצון קונו, יהיה במה שיהיה. ואם הקב"ה אומר שהוא רוצה להכניס אותנו אל הארץ, ומעתה יהא עבודתנו בחוצות העיר, לעסוק בעבודת שדה וכרם, ולהיות מפוזר ומפורד ומעורב בין הגויים, ובמצב כזה ילמוד ויתפלל ועסוק במצות ומעשים טובים, ולעשות הכל לשם שמים, יש להיות מוכן גם לזה. ואם רוצה ה' שנעבוד אותו בלי משה רבינו עמנו, אז מסתמא כך צריך להיות, וזהו מובתינו, ואין להרהר אחריו. (ועין שמן ראש ה"ט פ' שלח דף קעט).

ואמר חז"ל (חולין צב.) אומה זו [ישראל] כגפן נמשלה [גפן ממצרים תסיע]. זמורות שבה אלו בעלי בתים [דמה הזמורה הזו מוציאה לולבין ועלים ופרי והוא עיקר הגפן, כך בעלי בתים גומלי חסד ומחזיקים ידי עניים ומפזרים ממונם למלכות בשביל אחיהם ומתקיימים על ידם], אשכולות שבה אלו תלמידי חכמים, [עלן שבה אלו עמי הארץ] [שבגפן סובלין הרוח ומגנינים על האשכולות שלא יכם שרב ושמש ורוחות, כך עמי הארץ חורשין וזורעין וקוצרין מה שתלמידי חכמים אוכלים], קנוקנות שבה [דלא חזו למדין] אלו ריקנין שבישראל. והיינו דשלחו מתם, ליבעי רחמי אתכליאי על עליא, דאלמלא עלייא לא מתקיימין אתכליאי ע"כ. הרי לנו כי ה' רוצה שיהיה בהכלל ישראל, זמורות ואשכולות עלין וקנוקנות, ומכולם יחד יושלם ויתעלה כבוד ה', וכל אחד מרכה כבוד שמים מהמצב שהעמידו בה' בעולמו.

ולבן כאשר חשש משה על המרגלים שלא ירצו ליכנס לארץ, כי לא יוכלו לישב עוד על התורה ועל העבודה, אלא כל אחד יהיה מרוד בגפנו וזיתו, זולת שבט לוי לא יהיה להם נחלה בקרב אחיהם, ורק הם יעבדו עבודת ה' בבית ה'. אמר להם משה, האוהב את ה' אין לו אלא תשוקה אחת לעשות רצון קונו, 'והתחזקתם' תחזקו עצמיכם, 'ולקחתם מפרי הארץ', תקחו לקח מפרי הארץ אשר תראו שם, והימים ימי בכורי ענבים, ומהגפן תלמדו להתעלות בכל מה שברא ה' בעולמו, כי אומה זו לגפן נמשלה.

ואם כן עדת קרח היו יכולים ליקח כבר מוסר מעונש המרגלים, שנכשלו גם כן במעות זה, וראו שעונשם היה מר מאד, והם כופלים שוב חטא הזה, ולכן וישמע משה ויפול על פניו, שזהו כבר סרחון הרביעי, אחר שכבר חטאו בחטא המרגלים, ולא לקחו מהם מוסר שלא להכפיל שורש החטא ההוא.

ובחכמים גופייהו, על אחד נגזר שיוכל להרכיב תורה במדה גדושה, ולחבירו שהוא עוד חכם יותר לא נגזר כן. ואמרו חז"ל (בבא מציעא פה:) דשמואל ירחינאה [הוא שמואל בר אבא חבירו של רב], אסייה דרבי הוה, הוה קא מצמער רבי למסמכיה [פרח ומתעסק לסומכו, לפי שחכם בקי היה כל כך], ולא הוה מסתייעא מילתא [שהיתה השעה נמרפת, או לא היו החכמים נאספים]. אמר ליה לא לצמער מר, לדידי חזי לי ספרא דאדם הראשון [שהראהו הקדוש ברוך הוא דור דור וסופריו, דור דור ודורשיו, דור דור וחכמיו], וכתוב ביה שמואל ירחינאה חכים יתקרי רבי לא יתקרי ע"כ. ויש הרבה סוגים בתלמידי חכמים, ולכל אחד נגזר מצבו, יש שיושב בכולל, יש שמלמדים תורה עם ילדים, ויש מגידי שיעורים, ראשי ישיבות, רבנים וכו', וכל אחד צריך להיות שמח בחלקו שהמציא לו ה'.

וזזהו מדרכי היצר לבלבל דעת האדם, שכואב ומצמער למה לא זוכה להגיע להמדריגה שהגיע חבירו, הרי גם הוא מושלם כמותו. וסיפר לי ת"ח אחד, שנודמן פעם בדרך עם רב שחיבר כמה ספרים בתשובות להלכה, ואמר לו שאינו שבע רצון, יותר היה רוצה להיות ר"מ בישיבה ללמוד עם תלמידים. ולאחר זמן פגע עם רב ור"מ בקהלה גדולה, ובתוך הדברים אמר לו, שאינו שבע רצון מהמשרה שלו, שהוא מרוד בהרכבת תורה לאחרים, ולא עולה בידו לישב ביושב הדעת לכתוב ביוריים ותשובות להלכה.

וכמו כן ישנם בני אדם שעוברים עליהם מאורעות שונות ומירדות שממציאים לו מן השמים, כי זהו חלקו בעולמו, ורוצים מן השמים עבודתו בהמצב שהוא נמצא, והוא מצמער ומתקנא באחרים שאין להם כזאת, והוא שואף לעבוד את ה' במצבם. ועל דברים כאלו צריך האדם להיות שמח בחלקו גם בעניני רוחניים. וגם זה נכלל במאמרם איזה עשיר השמח בחלקו. ועל כן סיים עלה שנאמר יגיע כפיך כי תאכל, כאשר תאכל מה שהגיע לכפיך לעשות, אז אם זה בעינינו עולם הזה, אשרך בעולם הזה, ואם בעינינו עולם הבא, טוב לך לעולם הבא.

וזזה היה חטאו של קרח, הוא היה אדם גדול מאוד, אוהב מצות לא ישבע מצות, יש עבודת כהונה לעבוד עבודת הקודש בהקרבת הקרבנות, והוא אין לו חלק בו, ומה נשתנה אהרן מכולם, כל העדה כולם קדושים וכתובים ה'. ואם כי זכה לעבודת הלויים, לעבוד את עבודת משכן ה', ולעמוד לפני העדה לשרתם (טו-טז), לשיר על הדוכן (רש"י), זה מעט לו, הוא רוצה בכל סוגי העבודות, גם כהונה. ומשה אמר לו, גבולות חלק הקב"ה בעולמו, כל אחד יש לו תפקיד מיוחד, ולא ניתן לכל אחד שיוכל לעבוד מה שעולה ברצונו, אלא במה שה' בוחר לו.

ודוגמא זו מצינו במרגלים, שאמר להם משה והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ והימים ימי בכורי ענבים (יג-כ). כי הגה כבר ביארנו (בשבוע העל"ט) דמעותם של המרגלים היה, כי עשו לעצמם

בתוקפה, אז תבינו שיש להתרצות בגזירת הבורא, ורק מי שה' בחר בו לעבודה זו, הוא הקדוש.

זבזה נבוא אל המכוון, כי מדרכי האדם הוא שאינו שבע רצון מעבודת ה' במצבו, אלא רוצה ליתן עבודתו לה' ממה שהזמין ה' לחבירו. יששכר שיושב באהלה של תורה, מתקנא לפעמים בעבודת החסד של זבולון, והיה רוצה לעבוד את ה' בעבודת זבולון, ולעומת זה זבולון היה מרדצה יותר להיות יושב אהל, ולעבוד את יוצרו בעבודת יששכר. ועל זה בא התנא לעורר, תן לו משלך, תן לה' העבודה ממה שהזמין לך, תשתדל לעובדו מהמצב שהנחיל לך ה', ולא תשאוף לעובדו בהעבודה שהומל על האחרים, כי אתה ושלך שלו, הקב"ה מכיר אותך מהו מזובתך האמיתי, ומהו התפקיד שלך בעולם, וכפי זה הוא ממציא לך את שלך, על כן לא ירע לבבך, אלא תן לו משלך.

ועל זה אמר הכתוב (דברים לג-ה) שמח זבולון בצאתך ויששכר באהליך, אתה זבולון שהמציא לך ה' עבודתך בעולם הזה להיות עתיר ובר נבסין ולהיות ממחזיקי התורה, שמח זבולון בצאתך, בשעה שאתה יוצא למסחר, ולא תשאוף ותצמער למה לא ניתן לך להיות כיששכר וישב אהל. ואתה יששכר שמח באהליך, ואל תקנא בעבודת החסד של זבולון, כי ה' ממציא לכל אדם מה שנוגע לו.

וזזהו ההמשך להמשנה הקודמת (אבות ג-ו) עשרה שיושבין ועוסקין בתורה, שכינה שרויה ביניהם וכו', ומנין אפילו חמשה וכו', אפילו שלשה וכו', אפילו שנים וכו', ומנין אפילו אחד וכו' ע"כ. ובודאי שבכל מנין יש דרגא שונה של השראת השכינה, שאינה דומה רבים העוסקים בתורה ליחיד העוסק בתורה, ואם ההשראת השכינה היתה בכולן שוין, אין צריכין לכל אחד קרא מיוחדת, דתפוק ליה דאפילו באחד יש השראת השכינה. – ואם כן מי שלא עולה בידו ללמוד ברבים, רק יושב יחידי בביתו ועוסק בתורה, ולא זוכה להשראת השכינה של עשר ויותר, הרי יצמער למה לא ניתן חלק בתלמוד תורה ברבים, על כן בא התנא לחזקו, תן לו משלך, תן לה' ממה שהמציא לך, ותהיה שמח בחלקך, ואם זהו רצון ה' בעבודתך המתבקשת ממך, תהיה שבע רצון, כי אתה ושלך שלו, ודברים אלו הם מכבשי דרחמנא, וה' הטוב בעיניו יעשה.

והנה החמא הראשון מסוג זה, שלא להיות שבע רצון מהמצב שהעמידו ה' בו, היה אצל החמה והלבנה, וכמו שאמרו חז"ל (חולין ס). רבי שמעון בן פזי רמי, כתיב (בראשית א-מז) ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים, וכתיב את המאור הגדול ואת המאור הקטן. אמרה ירח לפני הקדוש ברוך הוא, רבוננו של עולם אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד. אמר לה לכו ומעטי את עצמך. אמרה לפניו רבש"ע הואיל ואמרת לפניך דבר הגון אמעט את עצמי, אמר לה לכו ומשול ביום ובלילה וכו', לימנו כך ישראל ימים ושנים וכו', זיל ליקרי צדיקים בשמך וכו'. חזייה דלא קא מתבא דעתה, אמר הקב"ה הביאו כפרה עלי שמיעמתי את הירח, והיינו דאמר רבי שמעון בן לקיש מה נשתנה שער של ראש חודש שנאמר בו (במדבר כה-טו) לה', אמר הקב"ה שער זה יהא כפרה על שמיעמתי את הירח ע"כ. והיינו שהקב"ה השתדל ליישב דעתה של הלבנה לפי השקפתה. אבל באמת לאמיתו לא אמרה דבר הגון, הלא גם ה' יודע כל מה שהירח יודעת, ואם ה' ברא אותה ככה, מה לה להתערב בזה, יש לה לעבוד את ה' כפי מה שרוצה ממנה האדון. וכיון שלא הסכימה דעתה לדעת קונה, נענשה לכו ומעטי את עצמך.

ולכן כאשר ראו הירח והחמה תביעתו של קרח, שאינו שבע רצון בהעבודה שהומל עליו, ואין הקב"ה מענישו על זה לעשות בו דין, שמש וירח עמד זבולה, אותנו עשית למאור גדול ולמאור קטן עבור חמא כזה, ולקרח שמוען כזאת נגד בן עמרם אין אתה עושה דין. וזהו הענין שאמרו חז"ל (בבא בתרא עד): דבלועי דקרח, כל שלשים יום [כל ראש חודש] מהדרא להו גיהנם כבשר בקלחת, ואמרי הכי, משה אמת ותורתו אמת והן בדאין ע"כ. והיינו כי אז מקריבין שער לה' על מיעוט הלבנה, שלא היתה שבע רצון בהכתר שנתן לה ה', ואז מתעורר גם חמא קרח ועדתו, והן אומרים משה אמת ותורתו אמת.

והנה אם השמש והירח היו נשארים שני מאורות גדולים, ואור הלבנה היתה כאור החמה, אז לא היה ניכר בהאור חילוק בין היום להלילה, רק עבור החמא נעשה הלבנה מאור קטן, ויש חילוק בין אור היום להלילה. וזהו שאמר להם משה, בוקר וידע ה' את אשר לו, כאשר תראו אך אור הבוקר משתנה מן הלילה, שהלבנה נענשה בשביל שלא היתה שבע רצון בכיתה, והשמש שקיבל רצון עליון עומדת אורה

בסעודה שלישית פרשת קרח תשע"א לפ"ק

בעיר מאנסי יצ"ו

אש אוכלתן [שהקב"ה מסלק את שמו מביניהם ונמצאו אש ואש] ע"כ. וזהו שאמר קרח, שכל העדה כולם קדושים, ובתוכם ה', בתוך שמונתם יש קדושת ה', איש ואשה שזכו שכינה ביניהם. אמנם הן אמת שהיו קדושים, מכל מקום כאשר יצאו לחלוק על משה ועל אהרן, נסתלקה מהם שכינה, וכאשר לא זכו אש אוכלתן, על כן צוה עליהם, קחו לכם מחותות ותנו בהן אש, ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש.

ויקהלו על משה ועל אהרן ויאמרו אליהם, רב לכם כי כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', ומדוע תתנשאו על קהל ה'. וישמע משה ויפול על פניו, וידבר אל קרח ואל כל עדתו וגו', זאת עשו קחו לכם מחותות קרח וכל עדתו, ותנו בהן אש וגו', ואש יצאה מאת ה' ותאכל את החמשים ומאתים איש מקריבי הקמורת (מ-ג). ויש לומר דאיתא בגמרא (סוטה יז) דרש רבי עקיבא איש ואשה שזכו שכינה ביניהם [שהרי חלק את שמו ושיכנו ביניהם, יו"ד באיש וה"א באשה], לא זכו

ואיתא במדרש רבה (יה-יד) אח נפשע מקרית עוז (משלי יח-ט), זה קרח שפשע בתורה שהיא עוז, שנאמר (תהלים כט-יא) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום ע"כ. ויש לומר הכוונה, דהנה התורה הקדושה היא מועט המחזיק את המרובה, שהתורה שבכתב אינה רק חמשה ספרים לבד, ובתוכה נרמזו כל התורה שבעל פה, וכל מה שתלמוד ותיק עתיד לחדש, ליכא מדי דלא רמזי באורייתא (תענית ט). ומבואר בהקדמת הרמב"ן (על התורה) דשלמה המלך שנתן לו אלקים החכמה והמדע, הכל מן התורה היה לו, וממנה למד עד שידע סוף כל התולדות, ואפילו כחות העשבים וסגולתם וכו' ע"ש. וכיון דאסתכל באורייתא וברא עלמא, הרי כל מה שיש בתורה ישנה גם בעולם, כי העולם מכונן נגד התורה (עין שמן ראש ח"י פ' בהעלותך דף קל"ב בארוכה). וידוע מספר יצירה כי כל דבר שבעולם ישנו בעולם שנה ונפש, אם כן גם בחינה זו של מועט מחזיק את המרובה יש גם כן בעולם שנה ונפש.

וביארנו במקום אחר, מה שמצינו בשבעת ימי המלואים, וידבר ה' אל משה לאמור, קח את אהרן ואת בניו ואתו וגו', ואת כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד. ויעש משה כאשר צוה ה' אותו, ותקהל העדה אל פתח אהל מועד. ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה' לעשות (ויקרא ח-א). ובמדרש (ויקרא י-ט) אמר רבי אלעזר כל ישראל ששים רבוא ואת אומר אל פתח אהל מועד, אלא זה אחד מן המקומות שהחזיק מועט את המרובה ע"כ. – ויש להבין הלך ידוע כי לא עבד הקב"ה ניסא למנגא, ולמה עשה ה' כן פה בקחת אהרן ובניו. ואם כי מצינו במשנה (אבות ה-ה) שגם זה היתה תמיד במקדש, שהיו עומדים צפופים ומשתחווים רווחים, הלא שם היה לצורך שיוכל כל איש ישראל לבוא לבית ה' ולהשתחוות לפניו ית"ש, ולהתוודות על חטאתו, אבל כאן איזה צורך היה לזה.

אך הענין הוא, וידוע כי כל איש ישראל יש לו נשמה חלק אלפי ממעל, וכמו שנאמר (בראשית ב-ו) ויפח באפיו נשמת חיים. וישנם נשמות פרטיות, ויש נשמות כלליות אשר בו נכללו הרבה בני אדם. וכעין נשמת משה רבינו שהיה כלול בו הכלל ישראל כולו. וכמו שאמרו במדרש (שהש"ר א-טו) ילדה אשה אחת במצרים ששים רבוא בכרם אחד וכו', זו יוכבד שילדה את משה ששקול כנגד ששים רבוא של ישראל, הה"ד (שמות טו-א) אז ישיר משה ובני ישראל וכו' ע"ש. וכמו כן שבט לוי כולו כלול בהם נשמות שאר שבטי י-ה, והני כהני שלוחי רידן נינהו, וזו משפטיך לעקב ותורתך לישראל. וכאשר בא קרח וטען, רב לכם, כל כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה', ומדוע תתנשא על קהל ה'. השיב משה, בוקר וידוע ה' את אשר לו וגו', כי אף על פי שבאמת כולם קדושים, מכל מקום בחר ה' בנשמה כללית שיעשה העבודה בבית ה'.

ודבר זה יתברר ממה שאנו רואים כי ישנו מקום שהמועט מחזיק את המרובה, נוכל להשיג כי כן הוא גם בנפש, ישנם נשמות שהמה כמועטים המחזיקים נשמות מרובים, והמה נבחרו להיות הכהנים בבית ה'. ועל כן בא הצייון קח את אהרן ואת בניו אתו, קחנו בדברים ומשכחו, שלא יהא בוש וירא מלגשת, כי אין זה ממעלתו הפרטית אלא

מצד שנשמתו כוללת נשמות רבות. ולכן את כל העדה הקהל אל פתח אהל מועד, וירא כי יש בעולם ענין שהחזיק מועט את המרובה, וממילא ישכילו שכן הוא גם בנפש. ויעש משה כאשר צוה ה' אותו ותקהל העדה אל פתח אהל מועד, וראו כולם עין בעין שהמועט החזיק את המרובה. ויאמר משה אל העדה זה הדבר אשר צוה ה' לעשות, וברש"י דברים שתראו שאני עושה לפניכם, שאתם רואים כי המועט מחזיק את המרובה, זה צוני ה' לעשות כעת בהמינוי של אהרן ובניו, כי גם המה הם נשמות שמחזיקין את הכלל ישראל, ואל תאמרו לכבודי ולכבוד אחי אני עושה.

וזאת היתה מעלתו של אהרן הכהן יותר מכל אנשי דורו, שנבחר להיות הכהן גדול, מפני שנשמתו היתה כוללת כל נשמות ישראל, דוגמת נשמת משה רבינו, כי משה ואהרן שקולין כאחד (שהש"ר ד-ה). ובעבודת אהרן כלול בו נשמות כל ישראל שמתעלין בעבודתו. אבל קרח שפשע בתורה שבעל פה, וגם התורה עצמה לא מחוקת רק פשוטו של מקרא, אם כן גם בנפש ליכא ענין זה, וכל העדה כולם קדושים, ואין חילוק בין אהרן לכל אחיו בני ישראל, ומדוע תתנשא על קהל ה'.

אמנם באמת יש עוד מעלה נפלאה באהרן הכהן יותר מכל העדה, ומתחלה נקדים לבאר בפרשתנו, שצוה ה', קח מאתם מטה מטה לבית אב וגו', והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח, והשיכותי מעלי את תלונות בני ישראל וגו', ויהי ממחרת וגו' והנה פרח מטה אהרן לבית לוי, ויוצא פרח ויציץ ציץ ויגמול שקדים (ז-י). ויש להבין למה בחר ה' בנס כזה דייקא, שהמטה של אהרן יפרח, הלא כמה דרכים למקום להודיע שהוא בחר באהרן. ובבעל המורים כתב, יפרח ד' במסורה, מטהו יפרח, ואידך צדיק כתמר יפרח (תהלים צב-ג), יפרח כשושנה ויהי כזית הודו (הושע יד-ו), יפרח בימיו צדיק (תהלים עב-ז). וצריך ביאור הכוונה בזה.

ונראה כי מצינו בחנוכת המשכן, שעירבב ה' שמחתו של אהרן במות נדב ואביהוא, שאמר עליהם משה, עכשיו אני רואה שהם גדולים ממני וממך (רש"י ויקרא ג-י). ומספר הכתוב על אהרן, וידום אהרן (ג-י). ויש להבין למה כתבה התורה לשון דממה ולא לשון של שתיקה. וכתב בספר מאיר עיני חכמים (מהדו"ה) כי מצינו הבריאה כולה נחלקה לד' חלקים, דומם צומח חי מדבר, המדבר כשמצערים אותו הוא מתקומם נגד המצער לשלם לו כמפעלו. והחי כשמצערים אותו על פי רוב אינו מתקומם נגד המצער, אלא צועק מכאבו ובורח להנצל מן הצער. הצומח כאשר לוחצים אותו או חותכים אותו אין בידו לצעוק ולא לברוח, אלא צורתו משתנה ורואים כי נתקלקל ונשתנה צורתו. מה שאין כן הדומם כשדוחקים אותו וחותכים אותו לא ניכר שום שנוי בצורתו, האבן ישאר אבן כשהיה, ואין שנוי בעצם תוארו. ועל כן נאמר וידם אהרן, שנעשה כמו דומם בעת שקרהו האסון הנורא במות שני בניו, אפילו צורתו לא נשתנה, וגם מחשבותיו והרגשותיו היו כבראשונה כי לא נתרנו ממשפט ה', כי ידע כי צדיק ה' בכל דרכיו וחסיד בכל מעשיו עכ"ד.

ליחזקאל לך והחיה מתים בבקעת דורא וכו', פתח ואמר (דניאל ג-לג) אתוהי כמה רברבין ותמהוהי כמה תקיפין, מלכותיה מלכות עלם וגו'. אמר רבי יצחק ויצק זהב רותח לתוך פיו של אותו רשע שחיק ממיו, שאלמלא בא מלאך וסמרו על פיו, ביקש לגנות כל שירות ותשבחות שאמר דוד בספר תהלים. וברש"י שהיה משבחו שבתות נאות יותר מדוד, ואילו אמרן, הקב"ה היה נוטה אחריהם יותר מאחרי השירות שעשה דוד ע"כ. ולכאורה הדברים תמוהים, אם זכה נבוכדנאצר לשור ולהודות לה', למה מגיע לו שיבא מלאך לסמור על פיו, כדי שלא יגנה השירות של דוד, הלא ה' לא ישא פנים ולא יקח שוחד, ואם שירותיו נעימים יותר לפניו משירות של דוד, אם כן מגיע לו שיעלה יותר על דוד.

וְשִׁמְעֵתִי לפרש בזה, כמדומה בשם הרד"ק מקאצק ז"ע, כי מעלת חשיבותו של זמירות דוד המלך יותר מזמירות נבוכדנאצר הרשע, כי נבוכדנאצר היה אז במלא גדלו ותפארתו, לא נחסר ממנו כל מה שעניו חמדו. הוא היה מהשליטה שמלכו בכיפה (מגילה יא:), ומלך מסוף העולם ועוד סופו, ואפילו בעופות משל, שאפילו עוף לא היה לפתוח פיו חוץ מרשותו (פרקי דר"א פרק י"א). וכינם כל ממונו של עולם (פתחתא איכה ה). ואיזה חידוש שמודה ומשבח לה' על כל המוב שעשה לו, ומי לא ימלא פיו שירות ותשבחות במצב כזה. אמנם דוד מלך ישראל אשר היה מעונה כל ימיו, נרדף משאול המלך ושוב נרדף מכנו אבשלום, עד שהוצרך לברוח מביתו, והיה נע ונד במדבריות ובמערות, ואף על פי כן היה פיו מלא שירה לה', מזמור לדוד בברחו מפני אבשלום בנו (תהלים ג-א), גם בהיותו בורח בשעה שהחרב הונח על צורא, היה אומר מזמור בשיר וקול תודה, בודאי שזמירות כאלו חשובים מאד למעלה.

וְלִבְנֵי רצה המלאך לנסות את נבוכדנאצר, ובא וסמרו, דבר אשר לא הורגל בו נבוכדנאצר מעולם, שיסמרו אותו על פניו, ומעתה נראה אם שוב יאמר שירה, ותיכף נסתם פיו, כי רשע לא יוכל לומר שירה בעת שמקבל סמירה על פניו, ואז ראו כי אי אפשר לגנות שירות של דוד, כי הוא אומר שירה גם בעת שמקבל סמירה אחר סמירה, צרה אחר צרה, הוא לא עומד מלומר שיר ושבחה ע"כ.

וּבְהִיּוֹת כי עבודת הכהנים הוא לכפר על בני ישראל, ויבוא זכאי וכפר על החייב, על כן נבחר אהרן לכהונה, כי אדם אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחמא, אמנם חז"ל (ראש השנה יז) אמרו, כל המעביר על מדותיו מעבירין לו על כל פשעיו שנאמר (מיכה ז-יח) נושא עון ועובר על פשע, למו נושא עון למו שעובר על פשע ע"ש. ואהרן הכהן שמסלק הרגשותיו עד שהוא כדומם, הרי ודאי מעבירין לו על כל פשעיו, ועומד תמיד בבחינת זכאי לכפר על בני ישראל.

הרי לנו גדול מעלתו של אהרן, שהמית כל הרגשותיו העצמיים, עד שנעשה כדומם, להתרצות רק במה שה' רוצה, ולא איכפת ליה כלל צורכי גופו האישית. ומדריגה זו היתה אתו עמו עוד במצרים, כאשר נתעלה משה אחיו הקמץ להיות נביא ה', אמר ה' למשה, הנה הוא יוצא לקראתך, וראך ושמח בלבו (שמות ד-ד). וברש"י לא כשאתה סבור שהוא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה ע"כ. ולמדריגה נשגבה כזו אין דומה לו בתוך הכלל ישראל, ובשכר וראך ושמח בלבו, זכה אהרן לעדי החשן הנתון על הלב (שבת קל"ט).

וּמִשָּׁה אמר לקרח, ואהרן מה הוא כי תלינו עליו (ש"א), והיינו כי בכל המחלוקת של עדת קרח על כהונתו של אהרן, לא מצינו אף דיבור קל שישב אהרן על אמרותיהם, כי זכה למדת ההשתוות, לא איכפת ליה, הן אם הוא כהן או לאו, ואין לפניו שום תשוקה רק לעשות רצון קונו. וזהו שאמר, 'ואהרן מה הוא', אם תרצו לדע מהותו של אהרן מה הוא, ובמה גדלה מעלתו על שאר בני אדם, זאת תוכלו לראות 'כי תלינו עליו', ממה שאתם מלינים עליו, ותתבוננו בהנהגתו איך בולם פיו בשעת מריבה, מזה עצמו תוכלו להבין את אהרן מה הוא.

וַיַּעַל כן כאשר היו ישראל מלינים על כהונתו של אהרן, רצה ה' להודיע לבני ישראל גדול מעלתו, וצוה לכולם ליקח מטה דומם, ונתן ה' בו חיות, ויוצא פרח ויצין ציץ, שזהו דוגמת עצם מהותו של אהרן, דומם שיש חיות, והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח, אני בוחר באדם כזה שהוא במדריגה זו, שיוכל לשלוט על עצמו להיות כדומם עם חיות.

וַיַּעַל זה בא המסורה, צדיק כתמר יפרח, וכמאמרם (סוכה מה:): מה תמר זה אין לו אלא לב אחד, אף הצדיק שבחר בו ה' הוא רק מי שאין לו שום הרגש בהלב, אלא לב אחד לאביו שבשמים. ואמר עוד, יפרח כשושנה ויהי כזית הודו, כי הנביא (ירמיה יא-טז) אומר, זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך, ואמרו במדרש (שמו"ר לו-א) הזית הזה מגרגרין אותו, חובטין אותו, ונותנין אותו במטחן ומזחנן אותו, ומביאין אבנים, ואחר כך גותנין את שומנן ע"ש. והודו של הצדיק ניכר כאשר הוא כזית, שמצבו מרודה כזית, וחובטין אותו, והוא בולם את פיו ומקבל הכל באהבה, והצדיק יפרח כשושנה ויהי כזית הודו, כאשר מתנהגים עמו מן השמים כזית או ניכר הודו, ויפרח בימיו צדיק. ובמדריגה זו היה אהרן המובחר שבאנשים, אשר לא כן קרח נתקנא על נשיאותו של אליצפן (רש"י טו-א), ורצה כהונה גדולה (רש"י טו-ז), ולא היה כמטה דומם עם חיות.

וְזָמַה נעים להסמך לזה מה שאמרו חז"ל (סנהדרין צב). בשעה שהפיל נבוכדנאצר חגניה מישאל ועזריה לכבשן האש, אמר לו הקב"ה

בסעודה שלישית פרשת חקת תשע"א לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב ווייען - לאק שעלדריק

לא האמנתם כי להקדישני לעיני בני ישראל, לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם (ב-ח). וההקדוקים בפרשה זו מרובים, כי

קח את המטה והקהל את העדה ואהרן אחיך, ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו וגו', ויאמר ה' אל משה ואל אהרן, יען

לא מבואר להדיא בכתובים מה היה חטאו של משה בזה. וברש"י (כ-יא) פירש, שלא צוה המקום להכותו, אלא ודברתם אל הסלע ע"ש. ובאבן עזרא כתב, שהקפדת ה' היתה על שאמר לבני א-ל חי, שמעו נא המורים, ואין ראוי לאיש חסיד לתעב ולזלזל בבני אברהם יצחק ויעקב ע"ש. ובבעל המורים כתב, שה' צוה עליו להקהל את 'העדה', אלו המהורים הגדולים שבעדה, והוא לא עשה כן, אלא ויקהילו משה ואהרן את הקהל (כ-י), גדולים וקטנים ע"כ. ונראה כי אלו ואלו דברי אלקים חיים, והכל עולים בקנה אחד.

ג להבין מה שאמר להם משה בלשון תמיה, שמעו נא המורים המן הסלע הזה נוציא לכם מים (כ-י). וכתב הרמב"ן חלילה חלילה שיהיה התמיה למניעות, כי משה רבינו הנאמן בכל בית ה' לא יפלא ממנו כל דבר מה' וכו' ע"ש. וברש"י פירש, שלא היו מכירין את הסלע, והיו ישראל אומרים להם, מה לכם מאיזה סלע תוציאו לנו מים, לכך אמר להם המורים, סרבנים, לשון יוני שומים, מורים את מוריהם, המן הסלע הזה שלא נצמיינו עליו נוציא לכם מים (תנחומא ט) ע"ש. – וגם להבין אם נצמזה משה רק לדבר אל הסלע ולא להכותו, למה אמר לו ה' קח את המטה, שאינו צריך לו להוצאת המים מן הסלע.

ונראה כי במדה שאדם מודד מודדין לו (סוטה ט), והנהגת ה' למעלה עם בני אדם, הוא כפי מדתם שהם מתנהגים למטה, ובאתערותא דלתתא איתער עובדא דלעילא. וכמו שאמרו חז"ל (ראש השנה יז) דרב הונא בריה דרב יהושע חלש וכו', לסוף איתפח [נתרפא] וכו', אמר להו אין הכי הוי [מיתה נקנסה עליו], ואמר להו הקב"ה הואיל ולא מוקים במיליה [אינו עומד במדותיו], לא תוקמו בהדיה [לא תדקדקו אחריו], שנאמר (מיכה ז-יח) נושא עון ועובר על פשע, למי נושא עון לעובר על פשע ע"ש. וזהו הענין שמצינו (תענית כה): מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר כ"ד ברכות ולא נענה, ירד רבי עקיבא אחריו ואמר אבינו מלכנו וכו', ומיד נענה, כסבורים העם שזה גדול מזה, יצאת בת קול ואמרה, לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מדותיו ע"ש. והיינו דבזה עורר מדתו למעלה, שגם הקב"ה יעביר על מדותיו, ולא ידקדק במעשה בני אדם, ויוריד להם מים.

ז דרך זה פירש בבני יששכר (מאמר כסלו אות ד-מא) בפרשתנו, זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמור (ט-ב), שעל ידי החוקים שישראל מקיימים בלי מעם, מעוררים למעלה שיעשה עמנו טובות וחסדים גם בלי מעם, ובעת שיקמרגו למעלה על ישראל, ישיב ה' שהוא מודד להן כמדדתם, שגם הם עושים דברים שאין מובנים במעם ודעת. וזהו זאת חקת התורה אשר צוה ה', הסיבה שנתן ה' לנו חוקים בלי מעם, הוא 'לאמור', שיוכל לומר זאת להמקמריגים, כשם שישראל מקיימים חוקים בלי מעם, גם אני אשפיע להם טובות וחסדים בלי מעם ע"כ. ופירשו בזה (בפז"ט ל"ה) באין מליץ יושר מול מגיד פשע, תגיד לייעקב דבר חוק ומשפט, שגם הם מקיימים מצות בלי מעם, ועל ידי זה יצדקו במשפט.

והנה כח הדיבור בהצדיק גדול מאד, ועושה רושם עז למעלה שיתקבלו דיבוריו, ולהמשיך טוב וחסד למטה לבני אדם, ועל דרך שאמרו (מועד קטן מז) צדיק גוזר והקב"ה מקיים, הקב"ה גוזר וצדיק מבטלו. אמנם זה מועיל רק לאותן בני אדם שהם גם בן מטין אוניהם לשמוע ולקבל דברי הצדיק, או במדה שמווד מודדין לו, שגם למעלה ישמעו את קולם, לא כן אותן שהם סרבנים ואינם מקבלים מרות. או אפילו הם מקבלים מרות, אבל בגבול, לא הכל הם מקבלים אלא מה שהם מבינים בשכלם, אבל כשדעתם שונה אז הם מורים את מוריהם, ואינם מטין אוניהם לשמוע, או מודדים להם כמדדתם, וחסר האתערותא דלתתא שלמעלה ימו אוזן לקבל ולשמוע מהצדיקים מה שהם מבקשים.

זע"ל זה אמר הכתוב, וידבר משה אל ראשי המטות לבני ישראל וגו', לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה (במדבר ל-ב), והיינו שמשוה דיבר לבני ישראל אודות ראשי המטות, זה הדבר אשר צוה ה', לא יחל דברו, אם אתם לא תחללו את דברו של ראשי המטות, או ככל היוצא מפיו יעשה, גם ה' יעשה ככל היוצא מפיו.

זבזה נבוא אל המכות, כי הן אמת אם לא היו נקהלים שם אלא חשובי העדה, שלא מחללים דברי משה רבם, בודאי שהיה משה מדבר אל הסלע ונותן מימיו, דכיון שהם מטין אוניהם לדבריו, יעוררו כמדדתם שגם הסלע יטה אזנו לשמוע להוציא מימיו, אבל כיון שמעה בדברי ה' והקהיל את כל הקהל, אשר בתוכם היו גם המורים, מקצתם סרבנים, ומקצתם מורים את מוריהם, לא הרגיש עוז משה בנפשו שיתקבל דיבורו, ואז תהיה החילול השם גדול, שיתברר לכל ירדת מצבם של ישראל, שלפי מדתם לא מועיל דיבורו של משה. על כן אמר להם שמעו נא המורים, אם אתם סרבנים ומורים את מוריהם, המן הסלע הזה נוציא לכם מים, מה יועיל דיבורי אל הסלע, אם אתם לא שומעים את דברי, ולכן יורם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמים, ויצאו מים רבים, שכח המטה האלקים יועיל להוציא המים. וכל הפעמים עולות בקנה אחת, שעל ידי שהיו בנייהם גם מורים, לכן לא היה יכול להוציא המים בדיבור, אלא בהמטה האלקים.

אמנם ה' הקפיד על משה על מה שזלזל בישראל ופסק עליהם דינם שהם מורים וסרבנים, כי הגם שבחיצוניות יתכן שהדברים מראים כן, מכל מקום בפנימיותם ישראל קדושים ואין הם סרבנים, אלא שלפעמים אין בידם להוציא מן הכח אל הפועל את פנימיותם, וכמו שאמר הכתוב (שיר א-ה) שחורה אני ונאווה, ובמדד רבה שחורה אני מבחזין ונאווה אני מבפנים, ואל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש, אין השחרות אלא בחיצוניות, אבל נאווה אני מבפנים. ואם היה משה מדבר אל הסלע, והיה הסלע מוציא מימיו בדיבור בעלמא לסרבנים הללו, אז היה מתקדש שם ה' לעיני בני ישראל, שבפנימיותם הם קודש לה', ודבר זה נחסר כעת במה שהכה את הסלע, ועל זה נענשו.

זבזה נבוא לבאר מה שאמר ה' למשה, קח את המטה והקהל את העדה, והוא בהקדם לבאר מה שמצינו במשה בעת ששלחו

וַעֲלֵ פי דרכו יש להוסיף עוד, כי הנה במלקות מציינו שאמר הכתוב (דברים כה-ג) ארבעים יכנו, ואתו רבנו ובצרי חדא (מכות כב): ופירושו המפרשים דמבואר ברמב"ן שם במעם מלקות ארבעים, לפי שיצירת הולד הוא בארבעים יום, ובהחמא גרם מיתה לעצמו שנוצר בארבעים יום (תנחומא ישן במדבר כה) ע"כ. וכתב באר"ן צבי (שם) דלכן אתו רבנו ובצרו חדא, כי החכמים ידעו שגם כאשר ישראל חומא, אינו החמא בשלימות, כי נשאר בו נקודה פנימית שלא נפגמה בהחמא, ולכן בצרוהו חדא ע"ש. והוא על דרך מה שפירש בבניה לעתים הכתוב (תהלים לח-ו) ה' נגדך כל תאותי ואנחתי ממך לא נסתרה, הן אמת שכל תאוותי הגופניים גלויים לפניך, איך שכורע ברך תחת חומרו, אבל אנחתי שיש לי בשעת החמא, גם זה לא נסתרה ממך, ואין החמא בשלימות בכל לב.

וְלִכְנֵן כאשר דיבר משה סרה על ישראל באמרו והן לא יאמינו, שדן אותם כפי מראיתם מבחוץ, שהיו ישראל אז ערום ועריה, אמר לו ה', מ' זה בידך, תתבונן במה שצויתי ארבעים יכנו, אבל לאמיתו בוצרין חדא מפני שנאודה אני מבפנים, ויש נקודה בכל ישראל שלא נפגמה, ומתגלה זאת בעת נסיון של שמד, וממטה זו יש ללקות אותך שאמרת כן על ישראל.

וְהִנֵּה בחמא זה נכשל משה רבינו עוד הפעם ארבעים שנה לאחריו במי מריבה, שהיה דן אותם כמורים, ומוזה בא לכלל מעות להכות את הסלע ולא לדבר אליו, על כן הקדים לו ה' קח את המטה והקהל את העדה, תקח עמך את המטה הזאת שהיה בידך ביציאתם ממצרים, שהמטה הזה נהפכה לנחש בשביל שדנת את ישראל כפי חיצוניותם ולא לפי פנימיותם, וכזה תתעורר לזכור שלא תכשל בזה עוד הפעם.

וְלִכְנֵן ה' יודע העתידות אמר אז למשה במצרים, מ' זה בידך, וכמו שפירש הבעל המורים, ש"ב שבמי י-ה תנהיג אותם רק מ' שנה, כי החמא הזה שנכשלת בו כעת, תכשל בו גם במי מריבה, ואז תענש שלא תכניס אותם לארץ, ולא תנהיג אותם רק מ' שנה במדבר. וזהו עתה תראה אשר אעשה לפרעה, ולא העשוי לו' אומות, כי השקפה זו שיש לך עתה על ישראל לדונם כפי חיצוניותם, 'זהו' לא יאמינו לי, הם יגרמו ברבות הימים, שיאמר לך ה' 'הן' קרבו ימך למות (דברים לא-ד), וכראיתא בילקוט (סימן תקמא) אמר לו הקב"ה אין אתה זכור בשעה שאמרת, הן לא יאמינו לי, הוי הן קרבו ימך ע"כ.

ה' להוציא את ישראל ממצרים, ויען משה ויאמר, והן לא יאמינו לי ולא ישמעו בקולי, כי יאמרו לא נראה אליך ה', ויאמר אליו ה' מה זה בידך, ויאמר מטה, ויאמר השליכהו ארצה, וישליכהו ארצה ויהי לנחש (שמות ד-א). וברש"י רמז לו שסיפר לשון הרע על ישראל באמרו לא יאמינו לי, ותפש אומנתו של נחש (שמו"ר ג-יב) ע"כ. והנה הקרי הוא 'מה זה' בידך, והכתיב היא 'מזה' בתיבה אחת, וברש"י לדרוש מזה שבידך אתה חייב ללקות שחשדת בכשרים (שם) ע"כ. ובבעל המורים כתב, קרינן מה זה וכתוב מזה, מ'זה, שהמטה היתה מ' סאה משקלו (שמו"ר ה-ג). דבר אחר מ' שנה יהיו ז'ה, פירוש י"ב שבטים, בידך ע"כ. ויש להבין לאיזה צורך נרמז זה כאן. וגם להבין מה שאמר לו אז ה' במצרים, עתה תראה אשר אעשה לפרעה (שמות ו-א), העשוי לפרעה עתה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם לארץ (שמו"ר ה-כב) ע"כ. והיא פליאה שרימו לו אז, שיחמא במי מריבה, ויענש שלא יביא את העם אל הארץ.

וְנִרְאָה על פי מה שכתב באבן שלמה בפרשתנו (אות יב) לבאר מה שאמר משה, והן לא יאמינו לי, כי ישראל היו משוקעים במזמאת מצרים, וכמו שנאמר ואת ערום ועריה (יחזקאל מז-ו), ושר של מצרים טוען מה נשתנו אלו מאלו (ילקוט רמז רלד), על כן סבר משה שגם פנימיותם נשחת, ולא יאמינו לדבריו ויאמרו לא נראה אליך ה'. אבל באמת ישראל במצרים היה נאודה מבפנים, והנקודה הפנימית אינו מכיר רק הבורא בלבד, כי הוא יודע תעלומות לב, ובוחן לבבות ביום דין, על כן חרה לו על משה שחשדם שלא יאמינו.

וְכַתֵּב עוד, דדבר זה אנו רואים גם בפרשת פרה אדומה, דכתיב ומוזה מי הגדה יכבם בגדיו (יש-כא), ופשטות הלשון מורה שהמזה הוא ממא, אמנם ברש"י כתב, רבותינו אמרו (יומא יד) שהמזה מהור, ופסוק זה מלמד שהנושא מי חמאת ממא מומאה חמורה לממא בגדים שעליו, וזה שהוציאו בלשון מזה, לומר לך שאין מממאין עד שיהא בו שיעור הזאה ע"כ. ואם כן מתיבת 'מזה' דפרשת פרה אדומה יש ראייה דלא אולינן בתר פשמות הנראה מבחוץ דהמזה ממא, אלא המזה מהור, כמו שגילתה תורה שבעל פה הוא פנימיות של התורה שבכתב. ועל כן אמר לו ה' 'מזה' בתיבה אחת, כי בתיבה זו רומז לו ה' דגם בישראל אולינן בתר הפנימיות, ותוכם מוב מאמינים בני מאמינים ע"כ.

<p>לעילוי נשמת מרת פייגא שרה ב"ד משה ע"ה נפטר ה' תמוז תשנ"ג לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה נתגרב ע"י בנה הר"ר אהרן ווייסבערג הי"ו</p>	<p>נתגרב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אברהם יצחק גאלדבערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב</p>	<p>נתגרב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אברהם חיים שטערן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסיו בנו החתן יצחק דוד נ"ו למול טוב</p>	
<p>נתגרב ע"י ידידיו מוה"ר ר' דוד כ"ץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב</p>	<p>נתגרב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אברהם שמחה שימשאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב</p>	<p>נתגרב ע"י ידידיו מוה"ר ר' שלמה ברוך בראדי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב</p>	<p>נתגרב ע"י ידידיו מוה"ר ר' מנחם דוד גרינשפאן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב</p>

הרוצה לנדב להוצאת הגליון יפנה להר"ר יואל ברא"ש פייערווערקער הי"ו 718.387.5770

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תרנ"ו

בסעודה שלישית פרשת בלק תשע"א לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

לשמה, היינו שבסופו ילמוד לשמה, אמנם מראיית הגמרא של בלק, מפורש ביאור שונה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, היינו שהוא זוכה שיצא ממנו דור שהוא יעשה לשמה, כשם שמצינו בבלק שהוא עצמו לא בא לשמה, אלא זכה שבשכר זאת יצאה ממנו רות, והיא עשתה לשמה ע"ש.

והנה אמרו חז"ל (שבת פג:) אמר רבי יונתן לעולם אל ימנע אדם עצמו מדברי תורה אפילו בשעת מיתה, שנאמר (במדבר י"ד) זאת התורה אדם כי ימות באהל, אפילו בשעת מיתה תהא עוסק בתורה ע"כ. ומעתה מי שלא זכה להגיע בחייו למדרגת לשמה, ותורתו היתה שלא לשמה, אם בן בשעת זקנה שעברו רוב שנותיו, ומכל שכן כאשר עומד סמוך למיתו, וכבר לא יבא עוד למדרגת לשמה, הוי אמינא דעדיפא ליה שלא יעסוק בתורה שלא לשמה. אבל באמת לא כן הוא, כי הגם שהוא לא בא לשמה, מכל מקום עבור זה זוכה שדורו אחריו יבוא לשמה, ולכן 'לעולם' יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, גם כאשר עומד במצב שלא יגיע עוד בעצמו למדרגת לשמה. כי ילמוד מבלק שעשה שלא לשמה, זוכה שיצא ממנו רות, בן גם דורותיו אחריו יבואו על ידי תורתו למדרגת לשמה. והוא מוסר השכל, שאם גוי ממא שהקריב קרבנות, והשלא לשמה היתה בתכלית הגרעיות והפחיתות, שעל ידי זה יעלה בידו לעקור אומה שלימה את הכלל ישראל, אף על פי כן כיון שעל כל פנים עשה מצוה להקריב קרבן לה', זכה שיצא ממנו רות שעשה לשמה, מכל שכן בישראל, שגם השלא לשמה אצלו הוא בעדינות, בודאי שסיפו יבוא ממנה לשמה.

והנה בלק היה קוסם יותר מבלעם (במדבר כ"ג, וז"ל ח"ג קיב:), ויתכן שגם הוא ראה עתידות כמו בלעם, והרגיש שיצא ממנו זרע שיתגידו, עד שממנה תתגדל מלכות בית דוד, כי רות נשאה לבועז, וזכתה להיות אמה של מלכות, ובהיות שהיה ממאם את ישראל בתכלית, ויקץ מואב מפני בני ישראל, על כן עלה בדעתו לקרוא לבלעם שידע לבין השעה שהקב"ה כועס, ולומר כלם (ברכות ז), ועל ידי שיכלה עם ישראל, ימנע בזה את זרעו מלהתערב עמהם. ועל זה רומז הכתוב, ויגר מואב מפני העם כי 'רב' הוא, נוסריקון רות ב'ועז, שרצה למנוע שזרעו יתערב בתוך עם ישראל.

ולבאר הענין שהקריב מ"ב קרבנות דייקא, ולבאר מה שקרא בלעם על עצמו, נאום הגבר שתום העין (כ"ג), שענינו נקודה, יש לומר על פי מה שפירש הגר"א מה שאמר בלעם, לא אוכל לעבור את פי ה' אלקי לעשות קמנה או גדולה (כ"ה), דלכאורה אם לא אוכל לעשות קמנה, הרי קל וחומר שלא יוכל לעשות גדולה. אך בלעם רצה לעורר עליהם דינים וקמרונים, ורצה להשתמש בשמות של דין, שם אלקים ושם י"ה, על דרך יסר יסרני י"ה (תהלים קח-יח), אך מן השמים כפאורוה שלא ישתמש רק בשמות של רחמים, שם א"ל ושם הוי"ה, וכאשר רצה לשנות את שני השמות הללו לעשות מהשם הוי"ה קמנה, שם י"ה, או להגדיל שם א-ל לאלקים, לא היה יכול, וזהו לא אוכל

ויגר מואב מפני העם מאד כי רב הוא, ויקץ מואב מפני בני ישראל וגו', הנה עם יצא מצרים, הנה כסה את עין הארץ וגו' (כ"ג). ויש להבין כי ריבוי העם אינו סיבה שעבור זה יירא מהם, ואין המלך נושע ברב חיל, אלא תלוי אם הם עצומים וגבורים, ולמה הרגיש כי רב הוא, וכסה את עין הארץ. – ושוב אמר, ועתה לכה נא ארה לי את העם וגו', כי ידעתי את אשר תברך מבורך ואשר תאור יואר (כ"ז). וברש"י על ידי מלחמת סיחון שעזרתו להכות את מואב (תנחומא ד), שלא היה סיחון יכול לכבוש את חשבון, והלך ושכר את בלעם לקלל את מואב (רש"י כא-כז). ואבתי יש להבין, דמכל מקום מנא ליה 'את אשר תברך מבורך', אולי כחו רק להיות רע עין ולקלל. ובאור החיים הק' כתב, דאיתא (תנחומא ד) שבלעם ברך את בלק שיהיה מלך, לזה אמר כי ידעתי את אשר תברך מבורך ע"ש.

ויש לומר עוד, דמבואר בתרגום יונתן (כ"ה) דבלעם הוא לבן הארמי ע"ש. והוא בירך את רבקה, אחותינו את היי לאלפי רבבה (בראשית כ"ה), ונתקיימה ברכתו, כי בשבעים נפש ירד יעקב למצרים, ומאתים שנה לאחריו, היו מספרם שש מאות אלף רגלי הגברים, מלבד כ' עד בן ס', לכד נשיהם וטפם וזקניהם, הרי עד כמה עשה רושם ברכתו שבירכה את היי לאלפי רבבה. ועל כן אמר הנה עם יצא ממצרים, הנה כסה את עין הארץ, וכל זה בא מברכתך, ואם כן מזה אני יודע גודל כחך בפה, כי את אשר תברך מבורך וגו'. [ועיין עוד בשמן ראש ח"ד פ' בלק דף תצא].

ובפרשה זו יש מוסר השכל על גודל כח הפה של הכלל ישראל, עד כמה עושה רושם כל דיבור בתורה ותפלה, וכאשר הקול קול יעקב אין הידים ידי עשו (ב"ר ס"ה), ורוממות א-ל בגרונם, זה עצמו הוא הרב פיפיות בידם לעשות נקמה בגוים (תהלים קמ"ט). ואם גוי ממא כבלעם הרשע יש כח באמרי פיו לפעול נצורות, מכל שכן ישראל שנתעלה על כל הברואים, שיש בו נשמה חלק אלקי ממעל, כמה דיבוריו עושה רושם, וכמו שנאמר (בראשית כ"ז) ויפח באפיו נשמת חיים, ויהי האדם לנפש חיה, ובתרגום לרוח ממללא, שכל דיבור ממנו עושה רושם.

אמנם עוד יש לנו ללמוד מפרשה זו, דאיתא בגמרא (פנהרץ קה:) אמר רב יהודה אמר רב, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפילו שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה, שבשכר מ"ב קרבנות שהקריב בלק [שבעה פרים, ושבעה אילים שלשה פעמים, הרי מ"ב], זכה ויצתה ממנו רות וכו', רות בתו של עגלון, בן בנו של בלק מלך מואב היתה ע"כ. ובאמת יש להבין מה שאמרו לשון 'לעולם', דאם לעולם ילמוד שלא לשמה מתי ילמוד לשמה. ופירשו בו, כי אי אפשר לבוא למדרגת לשמה אם לא יהיה תחלה שלא לשמה, ולעולם כך היא הסדר להתחיל עם שלא לשמה.

ויש לומר עוד, כי הנה הגאון הנצי"ב מוואלאוין זצ"ל (בספרו שו"ת משיב דבר ח"א סימן מד) כתב לבאר, דהנה פירוש הפשוט שמתוך שלא לשמה בא

לגוף, ומסררים לו את העבירות (תנחומא טו), העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירות ע"כ. הרי התחלת החטא הוא בעין רואה. ואמרו חז"ל (פסח ת) אין יצר הרע שולט אלא במה שעינו רואות, ומי שאינו שומר עינו מגרה על נפשו היצר הרע בידיים, וסופו יבוא לידי חטא.

ובלעם הרשע לא היה יכול ליתן מעצור לעינו, ואם דבר זה חסר מהאדם, אז סופו שהלב חומד וכלי מעשה גומרים, ועל כן אמר על עצמו, הן אמת שאני שומע אמרי א-ל ויודע דעת עליון, ומחזה שד-י יחזה, מכל מקום 'נופל', אני נופל ברשת התאות ובעומקי הקליפות, והסיבה לזה הוא 'גלוי עינים', אין לו רסן לעצום עינו, וכאשר העינים גלויות על כל, אז הוא פעם מלאך ופעם גלח, מצד אחד 'מחזה שד-י יחזה', ומצד השני 'נופל' לעומקא דתהום רבא.

ואמר שוב, אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב, כי שלמה המלך אומר, שמח בחור בילדותך, ויטיבך לבך בימי בחורותיך, והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך, ודע כי על כל אלה יבאך האלקים במשפט (קהלת יא-ט). ובגמרא (שבת טז:) עד כאן [עד ודע כי על כל אלה וגו'] דברי יצר הרע, ומכאן ואילך דברי יצר טוב ע"כ. וביאר בספר בית הלחמי, כי תענוגי עולם הזה בוערים נגד עיני האדם, והבחירה הוא לפניו ללכת אחר מראה עינו, אבל יודע הוא גם כן שסופו מר, לפני מי אתה עתיד ליתן וחשבון, ועונשי הנהיגם עצומים מאד, אך אינו רואה זאת בעינו, ואינו דומה שמיעה לראיה. כמו שאמר אחד מהצדיקים, תענוגי העולם הם לנגד עינו, ומסכת גיהנם הוא בהראשית חכמה, אם היה להיפוך, שהנהיגם היה לנגד עינו, ותאות עולם הזה כתובים בהראשית חכמה, מבטיח אני שלא היה גם אחד חומא.

ולכן 'עד כאן דברי יצר הרע', זה דרכו של היצר הרע לומר להאדם 'עד כאן', לא תביט על העתיד אלא על ההווה, שמח בחור בילדותך, והלך בדרכי לבך ובמראה עיניך. אבל 'מכאן ואילך דברי יצר טוב', הוא מעורר להאדם תתן עיניך בעתיד מה שיארע לך מכאן ואילך, התענוגים יחלפו מהר, והצער יארך לך לנצח נצחים. והוא דוגמת האוכל עונה מוטעם ויפה מאוד, אבל בתוכו סם המות, שהתענוג לפי שעה ושוב יפתל עצמו ביסורים נוראים ממנה, והוא מעלתן של ישראל, שהם קרוין עם חכם ונבון (דברים ד-ו), כי איזהו חכם הרואה את הנולד (תמיד לב), והם מתבוננים תמיד על הנולד, לא להחליף עולם עומד בעולם עובר, ויפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה.

וזדהו שאמר בלעם, הסיבה לזה שאני נראה ככה, מצד אחד מחזה שד-י יחזה, ומצד השני לא אוכל למשול על עצמי, שאני נופל וגלוי עינים, זהו משום 'אראנו ולא עתה', כי מובתן של ישראל הוא רק לעתיד לזמן רחוק ולא עתה, 'אשורנו' למעלתן ולמובתן אבל 'לא קרוב', והוא לא יוכל לוותר על תענוגי הגוף שהם עתה וקרובים, אבל הוא מתאוה ומשתוקק 'ותהי אחריתי כמוהו', הלואי שיוכל להתנהג כמו ישראל להסתכל תמיד על האחרית.

לעבור את פי הוי"ה אלקי, לעשות מהם קמנה או גדולה. ומה אקוב לא קבה א-ל, ומה אזעום לא זעם הוי"ה (כג-ח), שהשמות הללו הבאים אל פי, אינם שמות של דין וחיימה אלא של רחמים ודפח"ח.

ולפי זה הן שם אלקים והן שם הוי"ה, יש בה זיווג של דין ורחמים יחד, כי בשם אלקים יש אותיות א-ל שהוא רחמים, ובשם הוי"ה יש אותיות ו-ה שהוא דין, ואף על פי כן שם אלקים היא מדת הדין, ושם הוי"ה רחמים. והיינו כי הכל הולך אחר החיותם (ברכות יב). ושם אלקים הוא דין, כי התחלתו רחמים ואף על פי כן חותמו הוא בדין שגובר על הרחמים שנתעורר בתחלתו, ולעומת זה שם הוי"ה הוא רחמים, כי התחלתו היא דין, ושוב בא מדת הרחמים ומתגבר עליו וחותם ברחמים.

ולכן כאשר רצו לעורר מדת הדין על בני ישראל, ולסלק שמות הרחמים, והיינו להסיר משם אלקים אותיות א-ל שישאר רק שורש הדין, וכמו כן להסיר משם הוי"ה שם ו"ה ולהשאיר רק י"ה, וביחד הם עולים מספר מ"ב (א"ל ו"ה), על כן הקריב כנגד זה מ"ב קרבנות, כדי לעורר בזה לסלק השמות של הרחמים העולה מ"ב שישארו רק אותיות הדין. והנה אותיות הדין הנשארים כב' שמות אל, הרי בשם הוי"ה הם י"ה, ובשם אלקים הם אותיות הי"ם, אשר ביחד הם עולים מספר ע' (הי"ם י"ה), אבל לא הועיל לו כלום, ולא יוכל לעבור פי ה' לעשות קמנה או גדולה, ומה אקוב לא קבה א-ל, ומה אזעום לא זעם יהו"ה. על כן אמר בהתחלת ברכתו, נאום הגבר שתום 'העין', עינו נקורה, שנסתם ממנו כחו לעורר מדת הדין שמספרו יחד עולה ע"ן. – ואמר בלק על בני ישראל, הנה כסה את 'עין' הארץ, שהקב"ה מתנהג עמהם רק במדת החסד, ונתכסה מהם מדת הדין המרומז בע"ן.

ואמר שוב בלעם, נאום שומע אמרי א-ל ויודע דעת עליון, מחזה שד-י יחזה נופל וגלוי עינים, אראנו ולא עתה אשורנו ולא קרוב (כד-טז). ויש לומר בדרך מוסר, כי הנה בלעם זכה להיות מנביאי ה', ולראות גדולת הכורא ב"ה, ולראות מעלתן של ישראל באחרית הימים, ואך יתכן שנשארו במזמאתו לחיות כאיש נבל, ולא יתעורר נפשו להתדבק לה' ולעמו ישראל. אבל הענין הוא, כי מי שמשוקע בתאוות הגוף, הרי זה מעבירו על דעתו ועל דעת קונו, עד שאינו ברשותו שיוכל למשול על עצמו. ואם כי מכיר מצבו שלא טוב, אי אפשר לו להתגבר על יצרו ותאות לבו. וכמו שאמר בלעם על נפשו, ותהי אחריתי כמוהו (כג-ו), הוא רואה האחרית של ישראל ומתאוה אליה, אבל אי אפשר לו לכופ את יצרו על ראשיתו להתנהג כיהודי. וכמו שכתב באור החיים הק' על פסוק זה, וז"ל ראיתי רשעים שאמרו לי בפירוש, כי אם היו יודעים שיחזורו בתשובה, ותיכף ימותו, היו עושים, אלא שיודעים שאינם יכולים לעמוד בתשובה זמן ארוך, כי דבר מלך עליהם מלך זקן וכסיל רח"ל עכל"ק.

והנה תחלת העבודה היא בשמירת העינים, וכמו שהזכיר הכתוב ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זונים אחריהם, למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי (במדבר טו-טז), וברש"י הלב ועינים הם מרגלים

<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' ישראל שעכטער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת הבנים והבת למזל טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' משה סאמפאלינסקי הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בנו החתן יעקב נ"ו למזל טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' ישעיה אליעזר לאקס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בארוסי בנו החתן שלמה יעקב נ"ו למזל טוב</p>
<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אברהם ברוך בערקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו לרגל תגלחת בנו כמר חיים שמעון נ"ו למזל טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אליעזר קנאפאלער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' שמואל יהזקאל שפארן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למזל טוב</p>

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תרנ"ז

בסעודה שלישית פרשת פנחס תשע"א לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

בעולם עובר, מי פתי יקבל על עצמו עונשין ויסורין לנצה עבור תענוג לפי שעה, אלא רוח היצר מבלבל אותו שלא להתבונן, והוא אובד שכלו באותו רגע, כאדם שומה שאין לו דעת, וחסר לו ההתבוננות, וגם כאשר מתבונן הוא רק מקופיא ולא עושה עליו רושם, וזהו שאמרו אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שמות. (ועיי' בזה בישמח משה פ' נצבים).

ומזהו העצה נגד היצר הרע, על זה הודיעו לנו חז"ל (קידושין ל:): הקב"ה אומר להם לישראל בני בראתי יצר הרע ובראתי לו תורה תבלין, ואם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, שנאמר (בראשית ד-י) הלא אם תטיב [לקח טוב] שאת [תתנשא על יצרך], ואם אין אתם עוסקין בתורה אתם נמסרים בידו שנאמר לפתח חמאת רובין, ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו [של יצר הרע באדם להחמיאן] כך שנאמר ואלו תשוקתו, ואם אתה רוצה אתה מושל בו [עוסק בתורה ואתה מושל בו]. ואמרו שם, תנא דבי רבי ישמעאל אם פגע כך מנוול זה [יצר הרע מתגרה כך] משכהו לבית המדרש, אם אבן הוא נימוח ואם ברזל הוא מתפוצץ [שהתורה כאש נמשלה המפעפע את הברזל] שנאמר (ירמיה כג-כט) הלא כה דברי כאש נאם ה' וכפטיש יפוצץ סלע, אם אבן הוא נימוח שנאמר (ישעיה נה-א) הוי כל צמא לכו למים ואומר (איוב יד-יט) אבנים שחקן מים ע"כ.

הרי לנו דקדושת התורה כאשר מעמיק בזה בכל עת ורגע, אין בכח היצר לשלוט עליו, וכל פיתוי היצר הם רק כאשר אין הוגה בשעה זו בתורה, וכמו שכתב הרמב"ם (ה' איסורי ביאה כב-כא) יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר (משלי ה-יט) אילת אהבים ויעלת חן דרדה ירווך בכל עת באהבתה תשגה תמיד ע"כ.

ואם כן התורה הקדושה מקיפה את האדם שלא יוכל ליכנס בו רוח השמות של היצר הרע המפתה לחטוא. ועל כן אמר

וישב ישראל בשמים ויחל העם לזנות וגו', ויאמר ה' אל משה וגו', והוקע אותם לה' נגד השמש וגו', והנה איש מבני ישראל בא, ויקרב אל אחיו את המדינית וגו', והמה בוכים פתח אהל מועד, וירא פנחס וגו' ויקח רומח בידו וגו', וידבר ה' אל משה לאמור פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי וגו' (כה-א). בגמרא (סנהדרין קו): רבי אליעזר אומר שמים שמה, ורבי יהושע אומר על שנתעסקו בדברי שמות ע"כ. ולכאורה עסקו בדברי איסור, ויותר יוצדק לקרותו על שם האיסור. — וגם להבין אריכות הלשון, 'והנה אחד מבני ישראל בא' ויקרב אל אחיו (כה-ו), והוי ליה למומר ויקרב איש מבני ישראל וגו'. גם מה שאמר ה' למשה, והוקע אותם 'נגד השמש', יש להבין הכוונה בזה.

ונראה דהכתוב אומר (דברים ד-ו) ושמרתם ועשיתם כי הוא חכמתכם ובינתכם לעיני העמים אשר ישמעון את כל החוקים האלה, ואמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה. ויש להבין כי הן אמת שהתורה הקדושה היא חכמה עמוקה, ארוכה מארץ מדה ועמוקה מני ים, אשר כל חכמי לב עמלים להשיג עומק חכמתה ואין משיגה, אבל הכתוב מסיים בחכמתה של עם ישראל, 'רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה', והחכמה ההיא תלויה בושמרתם ועשיתם, וברש"י ושמרתם זו משנה, ועשיתם כמשמעו, ובמה הוי התורה חכמתה של עם ישראל.

ויש לומר דאיתא בגמרא (סוטה ג.) אמר ריש לקיש אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שמות שנאמר (במדבר ה-יב) איש איש כי תשמה אשתו, תשמה כתיב ע"כ. וענינו הוא, כי המתבונן לרגע איך ימרה את פי המלך כאשר הוא עומד אצלו, אשר לית אתר פנוי מנייה, והלא גם נגד בשר ודם היה מתבייש לחטוא, ומכל שכן לפני מלך מלכי המלכים, בודאי שהיה מונע עצמו מלחטוא. ולא עוד אלא שמאמין בשכר ועונש, שעתידי ליתן דין וחשבון על הכל, אשר אין דבר נעלם מנגד עיני ה', והוא מבין אל כל מעשיהם, ועבור רגע תענוג קלה הוא מחליף עולם עומד

הכתוב, ושמרתם ועשיתם, ושמרתם זו משנה, כי הוא חכמתכם ובינתכם, החכמה שלכם שלא תכנס בכם רוח שמות הוא רק על ידי תבלין התורה, עד שגם האומות יעידו ויאמרו רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה, שאין יצר הרע מעבירים על דעת קונם, והם עם חכם ונבון בלי רוח שמות, ואיזהו חכם הרואה את הנולד, והם מסתכלים על העתיד, מה תהיה התוצאה אחר שתעבור תענוג החטא, הלא מר גורלו. והם גם עם נבון, מבין דבר מתוך דבר, לעשות גם גדרים וסייגים, שמבינים כי סמיה קלה מדרכי התורה יביאנו לבאר שחת, כי כך הוא דרכו של יצר הרע, היום אומר לו עשה כך וכו' עד שאומר לו לך ועבוד עבודה זרה (שבת קה).

והתורה הקדושה מספרת לנו פרשה זו, כדי שנגלמוד ממנו עד כמה גדול כח היצר, שיוכל להוריד את אדם העומד ברום המעלה, עד לדיוטא התחתונה. כי אמרו חז"ל (סנהדרין פב): חמשה שמות יש לו, זמרי בן סלוא וכו', ומה שמו, שלומיאל בן צורישי שמו ע"ש. והיינו שהוא היה הנשיא הראשון של שבט שמעון במדבר בצאתם ממצרים, והוא היה הנשיא שהקריב בחנוכת המזבח, והנשיאים הללו היו בעלי רוח הקודש, וכל אחד עלה במחשבה להביא חנוכתו למזבח, וכולם כווננו לשיעור אחד, וכל אחד חשב טעם בפני עצמו (עין רמב"ן במדבר ז-ב). וכעת כבר היה אדם זקן, שעבר מאז כבר ל"ח שנה, ואף על פי כן נכשל בחטא כזה, אין זה אלא ללמד אותנו מאמרם (אבות ב-ד) אל תאמין בעצמך עד יום מותך, וכח היצר גדול מאד, ותמיד צריכין לתבלין התורה להנצל ממנו.

ובגמרא (שם) דרשו שקראוהו זמרי בן סלוא, על שם החטא ע"ש. ויש לומר עוד, דהנה בספר לחמי תודה (מבן ההפלא"ה) כתב לפרש, עת הזמיר הגיע (שר השירים ב-ב), שקורין ימי הקיץ בשם זומער, כי בימים הללו מתרשלין מלימוד התורה, שהולכין לטייל יותר ונוסעים למקום נופש, ומזניחין מצות לימוד התורה. ובהיות שיש רמ"ח מצות עשין בתורה, ובימי הקיץ מחסרין מצות לימוד התורה, הרי נשאר רק רמ"ז עשין, ועל כן קורין אותו בלשון זמיר, להורות על חיסור לימוד התורה שנכשלים בימים הללו, ויש לו מנין המצות רק כמנין זמ"ר ע"כ.

ומענתה אם אנו רואין שנשיא שבט מישראל נכשל בחטא, ופגע בו מנוול זה, ולא היה בידו להתגבר עליו, הרי זה לסימן כי התרשל ולא משכו לבית המדרש, שהזניח תבלין התורה, ועל כן לא היה יכול לו. ועבור זה קראוהו 'זמרי' בן סלוא, שלא היה לו רק רמ"ז עשין, וחסר לו מצות לימוד התורה לפי ערכו, וכאשר אין

תורה, אז כח היצר גדול, ורק על ידי התורה יכולים לנצחו, אם אבן הוא נימוח, ואם ברזל הוא מתפוצץ. וזהו שרמו הכתוב, והנה איש ישראל 'בא' נומריקין א'בן ב'רול, שיצרו היה קשה עליו, ולא היה יכול להתגבר עליו כי חסר לו תבלין התורה. אמנם פנחס בא ויקח 'רמח' בידו, שהיה בידו כל הרמ"ח עשין, ובכח התורה יכולין ליכנס גם למקום תועבה ולא להכשל, ואדרכה לקנא שם קנאת ה' בלתי לה' לבדו.

והנה הנגינה על 'איש מבני ישראל בא', הוא קדמא ואולא רביע. ויש לומר בזה בהקדם לבאר מה ששייכה בלעם את בני ישראל, ואמר מי מנה עפר יעקב ומספר את רובע ישראל (כג-), וחזין מביאור פירושו יש להבין עוד שמתחיל ביעקב ומסיים עם ישראל. ונראה דאיתא בגמרא (ברכות ה.) אמר רבי שמעון בן לקיש לעולם ירגיז אדם יצר טוב [שיעשה מלחמה] על יצר הרע שנאמר (תהלים ד-ה) רגזו ואל תחטאו, אם נצחו מוטב ואם לאו יעסוק בתורה שנאמר אמרו בלבבכם, אם נצחו מוטב ואם לאו יקרא קריאת שמע שנאמר על משכבכם, אם נצחו מוטב ואם לאו יזכור לו יום המיתה שנאמר ודומו סלה [יום הדומיה הוא יום המות, שהוא דומיה עולמית] ע"כ.

ואם כן יש לנו ד' עצות להלחם נגד היצר הרע, והצדיקים שהחלישו את יצרם, בקל להם לנצחו על ידי שירגיזו היצר טוב על היצר הרע, לא כן פשוטי העם הם צריכין להשתמש בכל העצות יחד, עד יזכיר לו יום המיתה, לאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה. ולכן שייכה את ישראל באמרו מי מנה עפר יעקב, מי יוכל למנות מעלתן של ישראל, גם הפשוטי עם שאין בכחם להתגבר על יצרם עד שמעלים על דעתם זכרון יום המיתה, אשר סופו עפר רמה ותולעה, והם עפר יעקב, ומכל שכן מי יוכל להשיג מעלתן של הבני עליה, שאין צריכין לכל העצות אלו, אלא סגי להם רובע מהעצות הללו, להרגיז היצר טוב על היצר הרע, והם רובע ישראל. – והנה איש מבני ישראל בא ויקרב את המדינית, הנגינה בקדמא ואולא רביע, שלא השתמש בהארבעה עצות הללו, ואולא ממנו הרביע, ולכן נכשל בחטאו. לא כן בני ישראל המה בוכים פתח אהל מועד, ובתרגום יונתן וקריין קריאת שמע, שיוכלו להתגבר על יצרם, אם לא נצחו יקרא קריאת שמע.

ואמר ה', והוקע אותם נגד השמש, כי אמרו חז"ל (סוכה נב): אמר רבי שמעון בן לקיש יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו שנאמר (תהלים לו-לב) צופה רשע לצדיק ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו לא היה יכול לו שנאמר ה' לא

האהל 'כחום היום', דוגמת חום השמש, שעל ידי מדת הענוה שבה שורה עליה אור ה', כן דוגמת זה היה אברהם אבינו].

וכמו כן היה אז בדור המדבר, שהאנשים החוטאים הללו היה להם התנשאות וגבהות, ואין אני והוא יכולים לדור יחד, וכיון שהתרחק ה' מהם, ממילא היה יצרם מתגבר עליהם ואין השי"ת בעוזרם, ולכן נכשלו וחטאו. וזהו שאמר ה', והוקע אותם נגד השמש, שסיבת החטא בא להם מפני שלא למדו ענוה מהשמש, והמה 'נגד השמש', ועל כן לא היה להם עזר אלקי וחטאו.

והנה פנחס קינא קנאת ה', וכמו שיחסו הכתוב פנחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתי וגו' (כה-יא), וברש"י שהיו השבטים מבזים אותו, הראיתם בן פומי זה, שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה והרג נשיא שבט מישראל, לפיכך בא הכתוב ויחסו אחר אהרן (סנהדרין פב). ע"כ. והיא פליאה איך יבזו איש קדוש שקינא לה', ותעצר המגפה, והשיב את חמתי מעל בני ישראל, במה שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה, אדרבה זה מעלתו שנתעלה מבית כזה לקנא קנאת ה'. ועוד מה הוסיף הכתוב במה שיחסו אחר אהרן, אשר גם הם ידעו זאת, ואף על פי כן ריננו עליו וכיזוהו.

ונראה הכוונה דאיתא בגמרא (תענית ה.) אם ראית דור שהשמים משתכין כנחושת [שנעצרין מלהוריד מל ומטר] וכו', ילך אצל חסיד שבדור וירבה עליו בתפלה וכו', ואם לחש ועלתה בידו והגים דעתו עליו, מביא אף לעולם שנאמר (איוב לו-לג) מקנה אף על עולה [מתקנאין ומתגרין באף ומעלין אותו ומביאין אותו עליהם] ע"כ. ולכן אחר שראו שעמד פנחס בתפלה ונענה, ויעמוד פנחס ויפלל ותעצר המגפה (תהלים ק-ל), אמרו עליו שבודאי הגים דעתו מרום מעלתו, שהוא בן פומי וזכה להתעלות עד למדרגה ההוא, ואם כן בזה עצמו יתעורר שוב אף בעולם, כהלוחש ועלתה בידו והגים דעתו מביא אף לעולם. בא הכתוב ומיחסו אחר אהרן, שיש לו מדרתו של אהרן, שמדת שפלותו אין בדומה לו, וגדול מה שנאמר במשה ואהרן יותר ממה שנאמר באברהם, דאילו באברהם כתיב ואנכי עפר ואפר, ואילו במשה ואהרן כתיב (שמות מז-ז) ונחנו מה (חולין פט), ומי שהוא במדה זו שלא מחשיב עצמו לכולם ממש, אין בו גבהות והתנשאות, והשיב את חמתי מעל בני ישראל, ולא הביא אף לעולם.

יעזבנו בידו ע"כ. ומכל מקום אנו רואים שבני אדם נכשלים בחטא ואין יכולים להתגבר על יצרם. וכפשוטו הסיבה הוא, כי רק מי שיוצא למלחמה ולוחם עם יצרו בכל כוחותיו, אך היצר הרע הוא גבור יותר, אז ככלות כחות האדם בא הקב"ה ועוזר לו. אבל מי שלא לוחם, ולא עושה פעולות כנגדו, אלא רוצה שה' ילחום מלחמתו, אז אין הקב"ה עוזר לו. ועל דרך שיסופר באיש אחד שהתאוונ לרבו, שאינו יכול לנצח את יצרו, והשיב לו שזה אינו, אין אתה יוצא אפילו למלחמה אתו, ואיך תוכל לנצח.

ולכאורה דור המדבר שקיבלו התורה מפי ה', והיו ברום המעלה, ובודאי שלחמו עם יצרם, ולמה לא זכו שה' לא יעזבנו בידו. ונראה דהענין הוא על פי מה שכתב באבן שלמה בפרשתנו (אות כב) דכל זה שהקב"ה עוזרו הוא רק כמו שהוא שפל ברך, ואשכחן את דכא, אבל במקום שיש גסות רוח השי"ת מסתלק, כי תועבת ה' כל גבה לב, ואין אני והוא יכולין לדור במדור אחד, וממילא אין לו עזר אלקי, ויצרו מתגבר עליו.

וכתב עוד, וזהו הענין מה שאמרו חז"ל (חולין ס:) רבי שמעון בן פזי רמי, כתיב (בראשית א-ז) ויעש אלקים את שני המאורות הגדולים [דמשמע שניהם גדולים], וכתיב את המאור הגדול ואת המאור הקטן, אמרה ירח לפני הקב"ה רבונו של עולם אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, אמר לה לכי ומעמי את עצמך וכו' ע"ש. והכוונה כי הלבנה היה לה גאות ורצתה להיות עליונה במעלה, וממילא התרחק ממנה השי"ת. והנה כל אור שמש הוא כח אלקי המאיר בה, כי ה' אש אוכלה הוא, וכן היה מקודם גם אור הלבנה, אבל כיון שהתגאה הירח נתרחק אור אלקי ממנה ונעשה הלבנה גוף עכור שאינו מאיר, רק היא מקבלת אור מן החמה. וזהו שאמר לה ה', כיון שאמרת אי אפשר לשתי מלכים וכו', אם כן יש כך גבהות והתנשאות, ואני מוכרח להתרחק ממך, ממילא לכו ומעמי את עצמך, ועל כרחך אתה נשאר בלא אור ודפח"ח.

ואם כן הלבנה מורה על התנשאות, ואין אור ה' מאיר עליה, והשמש מורה על ענוה שלא התרעמה על שתי מלכים שמשתמשין בכתר אחד, ולכן נשארה המאור הגדול, כי אור ה' מאיר עליה. [ונראה דזהו שאמר הכתוב על אברהם, וירא אליו ה' באלוני ממרא, והוא יושב פתח האהל כחום היום (בראשית יח-א), כי אברהם אבינו היה מופלג במדת ענוה, ואנכי עפר ואפר (שם יח-כז), לכן וירא אליו ה', כי אשכחן את דכא, ואברהם היה יושב פתח

* * *

והנני בזה לעורר נקודה של התבוננות, בהמאורע הנוראה שאירע בשבוע העל"ט, אשר ילד נחמד חזר מהחדר בסוף יום, ולא הגיע הביתה, ונרצח באופן נורא על ידי איש מזרע ישראל, איך יכולים להתדרדר כל כך, הלא אמרו (יבמות עמ.) שלשה סימנים יש באומה זו, רחמנין וביישנין וגומלי חסדים וכו', אין בו שלשה סימני הללו אין ראוי להדבק בו ע"ש, ורק זרע עירוב רב מסוגלים לזה. ובודאי שהוא קרבן כפרה על עונות הדור. אך כל מה שעובר עלינו הוא סימן מן השמים ומדבר אלינו לעורר אותנו על איזה ענין, ואין לנו בעוה"ר נביאים או בעלי רוח הקודש שיגלו לנו מה בדיוק רוצים, ויש לכל אחד לפשפש במעשיו ולתקן מה שיוכל.

אך באותו זמן אירע עוד עובדא בבחור אחד שנעלם מהישיבה על יום אחד, אך זה נבלע במאורע היותר גדול. ויש ללמוד לקח לענין שנוגע לבחורים היושבים בבית המדרש, להתבונן כי מעשה רצח כזה ועוד הרבה יותר, יש בהכלל ישראל יום יום, אשר גדול המחסיאוי יותר מההורגו. הן יצא תינוק מבית הספר ולא חזר עוד, כי נחטף באם הדרך על ידי איש בליעל, שהראה את עצמו לפני כידר שרוצה במזבתו, ולבסוף רצחו נפש, כן בעוה"ר הגענו בתקופה האחרונה שיש בחורים היוצאים מבית המדרש ואינם חוזרים שמה, אלא מסתובבים בעולם התווה של תאוות עולם הזה, ויוצאים לתרבות רעה, ה' ישמרנו, לא אונסים אותם בקאר, אלא חבר רע מפתה אותו בלשון משונן, כאילו מבקש את מזבתו, והוא הורג את עצמו.

הילד הזה שנרצח, ניטל ממנו חיותו רק מעולם הזה, אבל מאיר לחיי העולם הבא, הוא מת בלא מעם חטא, אבל הגיע למקום מנוחתו במקום גבוה בגן עדן, אשר יפה שעה אחת קורת רוח בעולם הבא מכל חיי העולם הזה. אבל העוזב את הבית המדרש ולא בא שוב חזרה, הוא מאבד גם חיי העולם הבא, והמחסיאוי עושה לו רעה הרבה יותר מההורגו. והיוצא לתרבות רעה מסתובב בעולם התווה בלי שום סיפוק לנפשו, הוא שותה מים מלוחים ולא נעשה שבע לעולם, וברכות הימים הוא נעשה מדוכא בעצבון, וכסופו כורת חיוו גם מהעולם הבא, ואין לו חלק ונחלה בשתי העולמות. והראיה על זה הוא, מה שרואים אלפי בעלי תשובות מאחב", שכבר עברו ומעמו מעם עולם הזה, ועזבו מעצמם כל דרכי חייהם הקודמים, שלא מצאו שום סיפוק בחייהם, עד שחזרו להתנהג בדרכי התורה והיראה, והם מרגישים עצמם מאושרים.

אם אבירת נפש אחת מישראל מחיי עולם הזה, הרעיש את כל אחד בפנימיות נפשו, כמה יש לנו להתאונן מה שנתהוה בזמן האחרון, אשר בחורים למאות יוצאים לתרבות רעה, אשר הוא קשה יותר ממיתתם, וכמה צריך שיכאיב לבכנו עליהם ועל איבוד ימי חייהם. ויש ליקח לקח מוסר לעצמונו, להבין ולהשכיל כמה מאושרים המה בחורים היושבים ועוסקים בתורה כל היום והלילה, ולהזהר מאוד מאוד מחבר רע, ואם יפתוך חטאים אל תאכה לו, וגם להם יש קאר שלוקח את הבחור מכותלי בית המדרש לבלות הזמן, ובסופו רוצח נפשו, וממיתו לאט לאט, עד שיורד בעומקא דתהום רבה, וירידה זו מתחלת משעה שפוסע פסיעה חוץ לבית המדרש, אלא שלא מרגישים אותו תיכף.

ובודאי שמעשה זו צריך לעורר את הרבנים והראשי ישיבות ומגידי שיעורים, למכס עצה ולהתבונן מה גרם הירידה הזו, מה נשתנה בחינוך הבחורים בשנים האחרונות שהביאה ירידה זו, בודאי יש סיבה לזה, ואשמים אנחנו שעובר שנה אחר שנה ואין עושים מאומה. ואולי אין המחנכים, ולפעמים גם האבות, עושים די לקרב צעירי צאן קדשים, לקרבם אישית, ולהכניס בלבם אהבת ה' ואהבת תורה, ואין יודעים איך לשקול בפלס השמאל דוחה והימין מקרבת, וכל הדגוש הוא רק על עומק הלימוד ולא יותר, ומי שאינו בר הכי אין מתגלגלים אתו, מען ווארפט זיך ארום מיט די בחורים. הלא הכתוב מעיד חנוך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסיר ממנו, ואם רואין שכאשר יזקין הוא סר מחינוכו, זהו לסימן כי חסר דבר מה בהחנוך לנער. והחוב מוטל למכס עצה לראות מה יכולים לעשות לקרב עדרי צאן קודש להכניסם לעבודת ה', ותחת לקרב רחוקים יש לעשות פעלים גם בקירוב קרובים ולא להרחיקם.

בחורי חמד שזוכים לישב בבית המדרש, יש להעריך הזכות והאושר שיש להם לישב בין עמודי הגירסא, ולהזהר ביותר מחברים ומחבלים המסיתים שעומדים הכן לחוטפו ולאבדו מנחלת שתי עולמות. והעיקר להרבות בתפלה להגן פני יוצרו שלא יביאנו לידי נסיון, ותצילנו מחבר רע ופגע רע, והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך, עדי נזכה לקבל פני משיח צדקנו במהרה רידן ברוב רחמי וחסדיו.

<p>נתנדב ע"י ידידנו מוה"ר ר' אברהם מאיר זיידענפעלד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידנו מוה"ר ר' וואלף שפיערער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו הב' אליעזר שלום נ"י לעול התורה והמצות</p>	<p>נתנדב ע"י ידידנו הרה"ג ר' בנימין פאפלאנאש שליט"א מג"ש בשיבתנו הק' לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו הב' חנני' דוב נ"י לעול התורה והמצות</p>
<p>נתנדב ע"י ידידנו מוה"ר ר' משה נפתלי טענענבוים הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידנו מוה"ר ר' יונה ווייס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידנו מוה"ר ר' משה יואל גערטנער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב</p>

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויזן - גליון תרנ"ח

בסעודה שלישית פרשת מטות תשע"א לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויזן - לאק שעלדריק

לא שייך לומר דאוי לוי לזה שבניו נקבות. ועוד לשון 'בניו' נקבות אין לו שחר, דלא הוי ליה למימר אלא שיש לו נקבות. ונראה דרמוז בזה גם כן מוסר השכל, דהנה החילוק בין זכרים לנקבות, דזכרים חייבים בתלמוד תורה מה שאין כן נקבות, כדאמרין ולמדתם אותם את בניכם (דברים י"א-ט) ולא את בנותיכם (קדושין כ"ט), ועוד יש חילוק לענין מצות עשה שהזמן גרמא דנשים פמורות (שם). ולפי זה מי שיש לו בנים ואינו מנגדלן לתלמוד תורה וגם אינו מדריבן למצות באמרו שהזמן גרמא, כמו אלו המתחדשים הפורקים מעליהם עול חינוך בניהם על פי דרכי התורה ומגדלים אותם על פי רוח הזמן, אם כן בניהם הם בבחי' נקבות, וזה שרמוז רז"ל אוי לו למו 'שבניו' נקבות, דהיינו שהבנים שלו מתגדלים בבחי' נקבה, בלי לימוד התורה וקיום מצותיה כראוי ע"כ.

ולכך צוה עליהם משה, החלצו מאתכם 'אנשים' לצבא, רק אותן בני אדם שמתנהגים כאנשים שמחוייבים בעמל התורה, ולא אותן שהם בחינת 'נשים', על דרך שבניו נקבות, כי רק אנשים צדיקים שראשם שקוע בתורה, הם יכולים לצאת למלחמה כזו. ואיתא בגמרא (שבת קד.) שדרשו אותיות הא"ב, אל"ף ב"ת, אלף בינה [למוד תורה] ע"ש. ואם כן אל"ף רומז ללימוד תורה, ועל כן אמר הכתוב וימסרו מאלפי ישראל, רק מאותן שהם שקועים בתורה, אלף למטה אלף למטה לצבא.

והנה התורה הקדושה נמשלה למים, כדכתיב (ישעיה נה-א) הוי כל צמא לבו למים (תענית ג.) ואם כן אותן שראשם שקוע בתורה, המה נמצאים תמיד בים של תורה, וכאשר הם צריכין להפסיק מתורתם לאיזה סיבה, אז הם נמשלים לעולים מן הרחצה. וזהו שאמרו, 'שינד', הצדיקים הללו המה בבחי' שינד, שאין לאותיות ח"ט שיש בתוך השמן והנחש אחיזה עמהם, ולא נשאר רק אותיות ש"ן, והמה כעדר הרחלים, צנועים כמעשיהם כהרחלים, שעלו מן הרחצה, הוא מי התורה הקדושה, ולכן כולן מתאימות ושכולה אין בהם.

ואמר שכולן 'מתאימות', כי התורה הקדושה נקראת בתואר 'אמת', כדכתיב (משלי כג-ג) אמת קנה ואל תמכור, ואמרו חז"ל (ברכות ה:) אמת זו תורה. ולא די בלימוד התורה מקפויא בניחותא, אלא כמו שאמרו חז"ל (שם סג:) אין דברי תורה מתקיימין אלא כמו שממית עצמו עליה דכתיב (במדבר י"ד) ואת התורה אדם כי ימות באהל ע"ש, ולכן אמר על יוצאי המלחמה 'שכולן מתאימות', אותיות 'מת אמת', שממיתין עצמן על התורה שאיקרי אמת, ולכן הגין עליהם כח התורה ושכולה אין בהם.

ואמר הכתוב שוב, ויאמרו אל משה עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידני, ולא נפקד ממנו איש, ונקרב את קרבן ה', איש אשר מצא כלי זהב אצערדה וצמיד וגו' (לא-ט). ובגמרא (שבת סד.) אמר להן משה לישראל שמא חזרתם לקלקולכם [של מעשה שמים לזנות את בנות מואב, שמא כך עשיתם במדין, לכן אתם צריכים קרבן], אמרו לו לא נפקד ממנו איש [לא נחסר מדת יהודית], אמר להן אם כן כפרה למה, אמרו לו אם מידי עבודה יצאנו מידי הרהור לא יצאנו, מיד ונקרב את קרבן ה' ע"ש. – ובסיום הפרשה נאמר, ויביאו אותו אל אהל מועד, וזכרון לבני ישראל לפני ה' (לא-נד). והקשה באור החיים הק' למה הפסיק בין זכרון המקום ובין מאמר לפני ה', שהיה לו לומר אל אהל מועד לפני ה' וזכרון לבני ישראל.

וידבר משה אל העם לאמור, החלצו מאתכם אנשים לצבא, והיו על מדין לתת נקמת ה' במדין וגו' (לא-ב) וברשי' אנשים, צדיקים (תחומא ג) ע"כ. והיינו דאם לא כן לא לכתוב אנשים, דהא אין דרכן של נשים שיוצאות למלחמה. – וימסרו מאלפי ישראל אלף למטה (לא-ה). ויש להבין מהו הכוונה 'מאלפי' ישראל, ודי באמרו וימסרו מישראל אלף למטה. ולפי פשוטו ששרי האלפים מסרו מאנשיהם אלף למטה.

ונראה עוד דאיתא במדרש רבה (שיר ו-ו) על הפסוק, שינד כעדר הרחלים שעלו מן הרחצה, שכולם מתאימות ושכולה אין בהם (שם), דקאי על אנשי המלחמה במלחמת מדין, מה רחל זו צנועה, כך היו ישראל צנועים וכשרים וכו', ואילו הקדים אחד מהם תפילין של ראש לתפילין של יד, לא היה משה משבחם, ולא היו עולים משם בשלום, הוי אומר שהיו צדיקים ביותר, שכולם מתאימות ושכולה אין בהם, שלא נחשד אחד מהם בעבירה ע"כ. ויש להבין למה קרא אותם בשם 'שינד', ולמה דימה אותם לרחלים 'שעלו מן הרחצה' דייקא.

ונראה על פי מה שכתוב באבן שלמה בפרשתנו (אות ו) בשם גאון אחד לפרש מה שאמרו (כבא קמא כג:). ארם נחש בין שינוי הוא עומד, כי הנה רבי חנינא בן דוסא אמר, בני ראו שאין ערוד ממית אלא תמא ממית (ברכות לג.). והתמאים באים מפיתוי הנחש הקדמוני והשמן, ובתיבת 'נחש' אות האמצעית הוא ח', ולפניה ולאחריה אותיות 'שן', וכמו כן 'שמן' אות האמצעית הוא מ', ולפניה ולאחריה אותיות 'שן'. וכשתצטרף אות אמצעית של נחש ושל שמן יהיו 'חמ'. ועל זה רמזו שאין הנחש ממות, אלא ארסו בין 'שינוי' הוא עומד, התמא ממית שהוא הארס המונח בין שתי 'השיניים' של הנחש והשמן ודפח"ח. ולכן הצדיקים מתוארים בשם שינד, שהארס של הנחש והשמן שהם אותיות חמא, אין לו שום אחיזה בהם, ולא נשאר רק אותיות ש"ן שיש בהם, ושינד הם כעדר הרחלים.

אמנם איך באמת עלה בידם להנצל מן החמא, בעת שהנסיון גדול להפשיט מכנות מדין תכשיטיהם, ולא ישל אף אחד מהם, ושכולה אין בהם. אך כבר אמרו חז"ל (עבודה זרה יז.) דרבי חנינא ורבי יונתן הוו אולי באורחא וכו', אמר ליה אידיך ניול אפתחא דוונות ונכפין ליצור ונקבל אגרא וכו'. אמר ליה מנא לך הא [דסמכת אנפשיך למיתו הכא ולא מסתפת מיצר הרע]. אמר ליה כתיב (משלי כ-א) מומה תשמור עלך תבונה תנצרכה וכו', מדברי זמה תשמור עלך תורה תנצרכה [תשמור עלך מכל דבר רע והרהור חמא, ואנו הולכין הלוך ודבר בדברי תורה] ע"כ. הרי לנו כי ההילוך במחשבת תורה שומר מן החמא. והוא כדברי הרמב"ם (סוף הלכות איסורי ביאה) שיפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר (משלי ה-ט) אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירווך בכל עת באהבתה תשנה תמיד ע"ש. – ולכן כאשר הוצרכו לצאת למלחמת מדין, וידעו שהיו מוקפים מנסיונות בכל פנה, על כן נצטוו לבחור רק אנשים כאלו שהם עמלים בתורה, ואין להם בעולמם רק התורה הקדושה, כי רק הם יוכלו להיות בטוח שלא ישלחו בחמא.

והנה אמרו חז"ל (קדושין פב:) אי אפשר לעולם בלא זכרים ובלא נקבות, אשרי מי שבניו זכרים, אוי לו למי שבניו נקבות ע"כ. וכתב בערוגות הבשם (פ' ושלח) דלכאורה צריך ביאור כיון דבאמת אי אפשר לעולם להתקיים בלא נקבות,

וּנְרָאָה כי משה רבינו קצף על פקודי החיל, ויאמר אליהם משה החייתם כל נקבה וגו' (לא-טו). וכתב הרמב"ן (לא-י) כי ראוי לפקודי החיל להורגן תחלה לכל דבר לנקמה, וגם לדין התורה ואת הבהמה תהרוגו (ויקרא כ-טו) ע"כ. והכוונה דהכתוב אומר שם, ואיש אשר יתן שכבתו בבהמה מות זימת, ואת הבהמה תהרוגו. ואמרו חז"ל (פנהרץ נד:) אם אדם חטא בהמה מה חטאה, אלא לפי שבאה לאדם תקלה על ידה, לפיכך אמר הכתוב תסקל. דבר אחר כדי שלא תהא בהמה עוברת בשוק ויאמרו זו היא שנסקל פלוגי על ידה ע"כ. ולפי פשוטו הכוונה שהתורה חסה על כבודו של הנסקל.

אך יש לומר עוד, דאיתא בגמרא (עבודה זרה ב.) ונשמרת מכל דבר רע, (דברים כג-), שלא יסתכל איש באשה וכו', ולא בבגדי צבע של אשה וכו', ואפילו מלא עינים כמלאך המות ע"כ. הרי לנו עד כמה צריכים לזהר שלא יבא לידי הרהור חמא, אשר לא רק שאין להסתכל באשה, אלא גם בדבר שיעלה בעקיפין וזכרונו עליה גם כן אסור, ואין להסתכל אפילו על בגד שלה, אפילו בזמן שאינה לבושה בה, כי מתוך כך יתן דעתו עליה ויהרהר בה. ולכן צוה ה' שבהמה שנכשל בו אדם בחמא, ואת הבהמה תהרוגו, כדי שלא יביא הבהמה לידי הרהור חמא, שיאמרו זו היא שנסקל פלוגי על ידה, עבור שעבר חמא עמה.

ואמרו אפילו הוא מלא עינים כמלאך המות, ופירש בעיון יעקב שרצו להדגיש גם אם נמצא אדם במקום שבכל צד וזויות יש לעיניו ראיות אסורות, וכמעט אי אפשר לו שלא יראו לפנוי, מכל מקום מוטל עליו להתאמץ ביותר להמנע מלהסתכל בהם ע"ש. ואמרו עליו על מלאך המות שכולו מלא עינים (שם), והכוונה בזה, כי הוא השמן, הוא יצר הרע, הוא מלאך המות, יורד ומתעה [את הבריות לחמא], עולה ומרגיז [את חמת המלך בהשמתו], נוטל רשות ונוטל נשמה [נוטל הימנו רשות להרוג את החוטא] (כבא בתרא טו). ומסרתו של היצר הרע הוא להסית להאדם שלא יתן מחסום לעיניו, וכאשר אין להאדם שמירת עינים, אז בקל ימשך להחמא, כי אין יצר הרע שולט אלא כמה שעינו רואות (סוטה ת). ולכן הזהירה תורה ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (במדבר יז-לג), כי העינים מסרסרין לו את העבירות, העין רואה והלב חומד והגוף עושה את העבירות (רש"י שם). ועל כן המלאך המות הוא מלא עינים, להורות להאדם שרק ראיות הרבות של עינו הביאו אותו לידי מיתתו, כי היצר הרע יורד ומתעה שלא להזהר בעיניו, ושוב עולה ומשמן ונוטל רשות ליטול נשמתו.

וכמו כן הצדיקים הללו שיצאו למלחמה עם מדין, הם לא רצו להניח בבתיהם התכשימים הללו, לא מיבעיא להשתמש בהם כמות שהם, אלא מגודל קדושתם לא רצו גם אם ישנו אותם לשאר תכשימים. והוא על דרך מה ששמעתי לספר מכ"ק מרן מסאטמאר זי"ע שפעם בדרך במעקסי פתח הגוי את הראדיא ושמע קול זמר אשה בעת פתיחתו, וצוה לסגור תיבה, וכאשר בא הביתה ביקש שיגנוו הבגדים הללו שהיו אז עליו ולא רצה ללבשם עוד ע"כ. ולכן הביאו את התכשימים הללו למשה, ומכונים הם לוותר על הון תועפות, מלהיות בביתם דבר שיתכן ברבות הימים להביא הרהור. וזהו שאמרו למשה, אם מידי עבירה יצאנו, שגם הרהורי עבירה קשה מעבירה (יומא כט), גם מזה יצאנו, אבל לא יצאנו ידי חובתינו מהרהור עבירה שבעתיד במשך הימים, ולכן נקרב את קרבן ה'.

וזהו שאמרו, עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידנו, כי רשעים ברשות לבם וצדיקים לבם ברשותם (כ"ד לד-יא), והיינו שהם מושלים על יצרם, וראש אנשי המלחמה, מחשבתם והרהורם, הוא 'בידינו', כבוש תחת ידינו, והם מרוחקים מכל נגוד חמא, ולכן אין הם רוצים בתכשיטין הללו, וכל איש אשר מצא כלי זהב אצעה וצמד וגו', ונקרב את קרבן ה'.

וסיים הכתוב, זכרון לבני ישראל לפני ה', דבר זה יהיה לזכרון לדורות עולם לבני ישראל, איזה סוג צדיקים היה לנו בימות קדם, אך היו נוהרים ועמדו בקדושתם בעת שהוצרכו לפגוע בכנות מדין, וגם אחר ששללו הון תועפות כלי כסף וזהב, לא רצו שישאר מתכשיטים אלו כלום בביתם. וסיים הכתוב לפני

ה', על דרך שדרשו חז"ל (שבועות ט.) ושעיר עזים אחד לחמאת לה' (במדבר כח-טו), חמא שאין מכיר בו אלא ה' יהא שעיר זה מכפר ע"כ. ויש לנו לזכור בני ישראל אלו אך היו נוהרים גם מהרהור שאין מכיר בו אלא ה' – והוא מוסר השכל אך יש להתרחק מכל הכלים השונות שהמה מלאים תועבה, אשר גם עצם שהותם בבית ישראל גם כאשר לא משתמש בהם כלל יש להתרחק מהם, ומכל שכן כאשר משתמש בהם. כמה רחוק הוא מבני ישראל היוצאים בצבא אשר ויתרו על הון תועפות, ובלבד שלא ישהה בביתם תכשיט שהיו הם מתקשמים.

ואמר הכתוב, וישלח אותם משה אלף למטה לצבא אותם ואת פניחם בן אלעזר הכהן וגו' (לא-ו). וברש"י מו שהתחיל במצוה שהרג כזבי בת צור, יגמור ע"כ. ויש לומר עוד, על פי מה שדיברנו (בשבוע הע"ט) מה שהיו השבטים מבזים את פנחס, דאיתא בגמרא (תענית ת.) אם ראית דור שהשמים משתכן בנחשת [שנעצרין מלהוריד מל ומטר] וכו', ילך אצל חסיד שבדור וירבה עליו בתפלה וכו', ואם לחש ועלתה בידו והגים דעתו עליו, מביא אף לעולם שנאמר (איוב לו-לג) מקנה אף על עולה [מתקנאין ומתגרין באף ומעלין אותו ומביאין אותו עליהם] ע"כ. ולכן אחר שראו שעמד פנחס בתפלה ונענה, ויעמוד פנחס ויפלא ותעצר המגפה (תהלים ק-ל), אמרו עליו שבודאי הגים דעתו מרום מעלתו, שהוא בן פומי וזכה להתעלות עד למדרגה ההוא, ואם כן בזה עצמו יתעורר שוב אף בעולם, כהלוחש ועלתה בידו והגים דעתו מביא אף לעולם.

והנה אם היה פנחס מגים דעתו לאחר שכיפר על בני ישראל, והיה מביא אף לעולם, בודאי שלא היה יכול לעמוד בראש אנשי הצבא ולנצח, עד שלא נפקד ממנו איש ממספרם, ולא נפקד איש לעבירה, ומה גם שאמרו חז"ל (סוטה ד:) כל אדם שיש בו גסות הרוח כאלו בא על כל העריות וכו', ולכסוף נכשל באשת איש וכו' ע"ש. ורצה ה' להראות גודל קדושתו, שגם אחר שקנא קנאת ה' במסירת נפש, וראה איך שפעל לעצור את המגיפה, והקב"ה נתן לו את בריתו שלום, מכל מקום נשאר בענותותו מתחלתו עד סופו, ולא הגים דעתו כלל, עד שראוי הוא לצאת בראש כל חלוצין, ולנצח את מלחמת מדין באופן נעלה של קדושה, ולא הביא חז"ל אף לעולם.

עוד נוכל ללמוד מפרשתנו גדולתו של משה רבינו, שסיפרה התורה ויקצוף משה על פקודי החיל וגו' החייתם כל נקבה (לא-ד), דהנה ה' אמר למשה, נקום נקמת בני ישראל מאת המדינים אחר האספסוף אל עמך (לא-ב). וכתב רש"י אף על פי ששמוע שמותינו תליה בדבר, עשה בשמחה ולא אחר (פרי לז) ע"כ. ובכל יקר העיר מנא ליה לרש"י לומר כן, שמא היה נעצב על מיתתו, וכי בעבור זה לא היה להקים דבר ה', ומי כמוהו מקם דבר ה' בלא אחר ע"ש. ונראה כי ממה שאנו רואין שקצף על פקודי החיל שלא גמרו לעשות פעולתם כמה שהחיו כל נקבה, והרי כל יום ויום שמתאחר המלחמה ולא נגמרה עדיין, לא הגיע עוד זמנו של משה למות, ואם כן כאשר באו אנשי החיל חזרה ולא השלימו להרוג את כולם, הרי היתה זאת למוצתו, ותוך תוכו היה צריך להיות שמח שנומנ הדבר כן, אבל לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא, אלא כאב לו בפנימותו נפשו שלא נתקיים ציווי ה' במלאו, עד שבא לידי כעס וקצף, ומוה נלמד שעשאו בשמחה.

והנה חדשים הללו של ימי המצרים, מבואר בדברי האר"י ז"ל שהם כנגד העינים, תמוז בחי' עין ימין, אב בחי' עין שמאל, וכעת בעונותינו נאמר (איכה א-טו) עיני עיני יורדה מים ע"כ. (עין בזה כבני יששכר תמוז א-ד). והענין בזה הוא, כי חורבן בית מקדשנו בא עבור עונותינו, וסיבת החמא הוא מחסרון שמורת העינים, עין רואה והלב חומד וכלי מעשה גומרין. ולכן היצר הרע, הוא השמן הוא המלאך המות, הוא כולו עינים כנ"ל. ועל כן חדשים הללו מכונים נגד העינים, ובתיקון העינים יחזור ה' אותנו לבית מקדשנו ותפארתנו, ולכן קודם זמן הגאולה, אשר קרובה ישועתנו לבא, השמן מתגבר ואנו מתנסים בנסיון הזה למעלה מכוחותינו. וכל מה שאנו עושים גדרים וסייגים בענין הזה, אנו מקרבים את גאולתנו ופדות נפשינו, השתא בעגלא ובזמן קריב.

לעילוי נשמת הרה"ח ר' שרגא פייוויש ב"ר אשר צבי הכהן ע"ה - נפטר ד' אב תשס"ו לפ"ק - ת.נ.צ.ב.ה

נתגרב ע"י בנו הר"ר אשר כהנא הי"ו

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויזן - גליון תרנ"ט

בסעודה שלישית פרשת מסעי תשע"א לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויזן - לאק שעלדריק

הפסוק שכבו לארץ חוצות (איכה ב-כא), ר"ל שהחוצות שוכבים על ארץ ישראל. וזהו בודאי שאחר שיתרחב ירושלים וכו' בודאי הרצועה מארם והחוצות השוכבים על ארץ ישראל יאבדו ממקומם, כי אין זה מקומם, רק שהגוים העובדים שם עבודה זרה המשיכו לשם רצועה מארץ העמים הטמא, וארץ ישראל מתקפלת תחתיו, ולכן אמרו רז"ל (עבודה זרה מה.) אלהיהם על ההרים (דברים יב-ב) ולא ההרים אלהיהם, כי ההרים שהם באמת ארץ ישראל אין מקבלין על עצמם שום עבודה זרה, כי הם קדושים, ואין ההרים אלו אלהיהם, שבודאי נתקפלו בעת נטעו שם אשירה ועבודה זרה, והם רק על ארץ חוצות שהמשיכו לשם. וזה אבד תאבדון (יב-ב), ר"ל מה שכבר נאבד דהיינו הרצועה בישא הנ"ל שנאבדת מארצם הטמא ובאתה לכאן, תעברון אותה לגמרי מכאן ומכל מקום, ומפרש את כל המקומות וגו', רצה לומר דמקומות האלו שבאו לכאן על ידי שעבדו את הגוים את אלהיהם בכאן, וקדושת ארץ ישראל לא רצתה לסבול המומאה, ובאו המקומות מארצם הטמא לכאן וכו', שנתקפלה הארץ תחתיהם ורצועה בישא מארץ העמים נמשך עליה וכו' עכ"ל הק' ע"ש. (ועיין בשמן ראש ח"פ' שופטים קת).

ואם כן בשעה שהלכו ישראל בגולה, לא רק עובו את הארץ והוגלו לחוץ לארץ, אלא גם ארץ ישראל עצמה נשתנה, ושכבו לארץ חוצות, נתכסה ארץ ישראל בלבוש של מומאת חוץ לארץ, בכדי שהאומות העולם לא יטמאוה במעשיהם, וגם אם יתרמו שיעלה בחזרה לארץ ישראל, יתכן שאינו דורך על אדמתה אלא על אדמת חוץ לארץ. וזהו שאומרים בתפלה, מפני חמאינו גלינו מארצנו, ועוד גם זאת ונתרחקנו מעל אדמתנו, שגם אדמת הארץ נשתנה ונתכסה בלבוש של חוץ לארץ, וגם אם דורך על אדמת הקודש, יתכן שהוא מרוחק מעל אדמתה, ולכן הנביא אומר, על מה אבדה הארץ, כי באמת גם הארץ עצמה נאבדה ממקומה.

וכמו כן כל הימים עד שבאו בני ישראל לנחול את הארץ, והיו יושבים עליה עובדי עבודה זרה הכנענים, אשר הכתוב מזהיר, ולא תלכו בחוקות הגוי אשר אני משלח מפניכם, כי את כל אשר עשו

כי אתם עוברים את הירדן אל ארץ כנען, והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם, ואבדתם את כל משכיותם וגו', והורשתם את הארץ וישבתם בה (לג-נא). ולכאורה יש בזה כפל לשון. וברשי"י פירש והורשתם את הארץ, והורשתם אותה מיושביה ואז וישבתם בה, תוכלו להתקיים בה, ואם לאו לא תוכלו להתקיים בה ע"כ. ואכתי יש להבין למה מתחלה אמר והורשתם את כל יושבי הארץ, ושוב אמר והורשתם את הארץ.

ב בנוסח התפלה, מפני חמאינו גלינו מארצנו, ונתרחקנו מעל אדמתנו, ואין אנו יכולים לעלות ולראות וכו'. ולכאורה כיון שכבר אמר גלינו מארצנו, מה הוסיף שוב 'ונתרחקנו מעל אדמתנו', הלא היינו הך, שהגולה מארצנו מתרחק מאדמתנו.

ג הנביא אומר (ירמיה ט-יא) מי האיש החכם ויבן את זאת, ואשר דבר ה' אליו ויגידה, על מה אבדה הארץ וגו', ויאמר ה' על עזבם את תורתני אשר נתתי לפניהם, ולא שמעו בקולי ולא הלכו בה. ויש להבין לשון השאלה על מה אבדה 'הארץ', הלא הארץ לא נאבדה, אלא שאנו אבדו אותה שהוצרכנו ללכת בגולה, ולמה אמר על מה אבדה הארץ.

ונראה על פי מה שכתב בספר צמח חי' צבבי (פ' ראה) בשם השי"ך על התורה, בשם הרבינו בחיי, וז"ל ובוה תבין איך מקום השכינה וכו' שהיה כהן גדול נכנס פעם אחת בשנה אחר כמה מבילות וקידושין, ואחר כמה תפלות שהיו ישראל מתפללין עליו, איך עתה היא בית תורפה של ישמעאלים בית עבודה זרה שלהם. אלא שנתקפלה ירושלים וגברה עליה קליפה של שאר ארצות. ואפשר שבקפול ארצות באה שם רצועה מארם, עד שבנו שם בית העבודה זרה, והם חושבים שבנו בירושלים והם מכובים וכו'.

וידוע מה שדרשו רז"ל (תענית י.) הנותן מטר על פני הארץ (איוב ה-י) זה ארץ ישראל, ושולח מים על פני חוצות זו שאר ארצות. היוצא מזה ארץ נקרא ארץ ישראל, וחוצות נקרא חוץ לארץ, וזה פי'

ואקץ במ (ויקרא כ-בג), ולא תקיא הארץ אתכם בממאכם אותם, כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם (שם יח-כח), בודאי שקדושת הארץ לא היתה סובלת על אדמתה חוטאים כאלה, וגם אז נמשכה על אדמת ארץ ישראל רצועה מחוץ לארץ, ושכבו לארץ חוצות. וכאשר באו ישראל לנחול את הארץ, נצטוו מתחלה והורשתם את כל יושבי הארץ מפניכם, אמנם שוב נצטוו לקדש עצמם שיוכלו להוריש ולגרש גם את הארץ עצמה ששוכבת על אדמת ארץ ישראל, וזהו והורשתם את הארץ דייקא, ואז וישבתם בה, על אדמת הקודש, שאז יחזור קדושת אדמתה למקומה.

*

עוד יש לומר על פי מה שכתב ב**חתם סופר** (בהפמורת פרשתנו קסג.) במה שהנביא מוכיח את ישראל, ולא אמרו איה ה' המעלה אותנו מארץ מצרים, המוליד אותנו במדבר בארץ ערבה ושוחה, בארץ ציה וצלמות, בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם בה (ירמיה ב-ו), כי על ידי אחד משלש אלה יהיה אדם עלול לחטוא יותר מזולתו, אחד, על ידי אכלו מפרי העץ הגשמיזות הלזה, שהארץ הוא חומר גם, ונתקללה האדמה בחטא אדם הראשון, וממנה נעשה דמו ובשרו. ולכן לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, שלא אכלו לחם הארץ הגשמיזות הלז. והשני העלול לחטוא הוא על ידי שכניו הרעים, אשר על כן צונו ה' אלקינו (ויקרא יח-ג) כמעשה ארץ מצרים אשר ישבתם בה וגו', וכמעשה ארץ כנען אשר אני מביא אתכם שמה לא תעשו, כי שכנים רעים גורמים הרבה, בהתחברך עם אחיהו פרץ ה' את מעשיך (דברי הימים ב כ-לז). והשלישי הוא אפילו המקום גורם, בבוא אדם אל המקום אשר כבר נכשל בו אדם בשום עבירה מהעבירות, אף על פי שעתה אין שם אותו האדם, מכל מקום כבר נמשך שם מזמאת זוהמת קליפה, והיושב שם מעותד לחטוא בהנה. וגדולה מזה אפילו על ידי מחשבת חושב לעבור עבירה, או אפילו בעל עבירה שחשב לישוב באותו מקום, כבר פעלו מחשבתו ומשווי ליה מקום רע, וזהו הרמז (ויקרא יח-ט) אשם הוא, אשם אשם לה', ראשי תיבות אש"ם אכילה ש'כנים מ'קומן.

על כן אמר בכאן, בעת צאתנו מצרים רצה הקב"ה לזכות את ישראל בארבעים שנה הראשונות של קבלת התורה, שלא יעכבם שום מעכב ולא ימרידם שום טרדה, על כן הולכים במדבר ארץ ערב"ה ושוח"ה, שלא הוציא הארץ שום מאכל, שאי אפשר להכשל שם במאכל הארץ ההיא. והיא היא ארץ ציה וצלמות, שהוא תואר על ארץ שלא נשבת משכנים רעים הנוגעים בנחלה. ולא עוד אלא שלא עב"ר שם איש, לא עבר מעולם שום עבירה, ואפילו מחשבה בעלמא לא היה עליה, וזהו ולא ישב אדם שם, דרשו חז"ל (ברכות לא.) שלא גזר עליה אדם הראשון להתיישב, שלא יאמרו ממחשבת אדם הראשון

נתקללה הארץ ההיא, ואם כן מאין באתם לחטוא אם לא זדון לככם הרע עכל"ק.

ומהאי מעמא הכניסם ה' אחר כך מהמדבר לארץ הקדושה, והנחיל להם הארץ אשר עיני ה' אלקך בה, והוא על דרך מה שכתב הפזר (או"ח סימן ר"ח) שאין לומר בברכה מעין שלש, ונאכל מפריה ונשבע ממנוכה, שאין לחמוד הארץ בשביל פריה ומנוכה, אלא לקיים מצות התלויות בה ע"כ. וכתב עלה הבי"ח, תימה הלא קדושת ארץ הנשפע בה מקדושת ארץ העליונה, היא נשפעת גם בפירותיה שיונקים מקדושת השכינה השוכנת בקרבה וכו', ועל כן ניחא שאנו מכניסין בברכה זו ונאכל מפריה ונשבע ממנוכה, כי באכילת פירותיה אנו ניוונים מקדושת השכינה וממהרתה ונשבע ממנוכה עכ"ל. ואם כן בארץ ישראל אין הפירות מביאין את האדם שיהיה עלול לחטוא, כי פירותיה קדושים.

ומצד השפעת השכנים צוה ה' לנו והורשתם את יושבי הארץ, וכמצות ה' (דברים כ-טז) לא תחיה כל נשמה וגו', למען אשר לא ילמדו אתכם לעשות ככל תועבותם אשר עשו לאלהיהם ע"ש. ומצד מזמאת המקום שישבו עליה אנשי רשע הכנעניים, על זה בא ציווי ה', והורשתם את הארץ גופיה, לגרש מזמאת הארץ, לקדש אותה בקדושת הארץ, ואז יכולים להיות קדושים לה' בשכנם על הארץ. [ועיין ב**חתם סופר** בפרשתינו קנט. ד"ה והורשתם הב'].

*

והנה הנביא שואל, מי האיש החכם ויבן את זאת וגו', על מה אבדה הארץ, ובגמרא (נדרים פא.) דדבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולמלאכי השרת ולא פירשוהו, עד שפירשו הקב"ה בעצמו, ויאמר ה' על עזבם את תורת וגו'. והיא פליאה שכולם לא השכילו להבין על מה אבדה הארץ, בזמן שהיה בידם חטא עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים (וימא מ.), עבירות גלויות לעיני כל. אך הענין הוא, כי לא יכלו להבין אך בא התדרדרות כזו לעם סגולה, לבוא עד העבירות החמורות ביותר, ומה היה הסיבה האמיתית שהביאם לידי מצב כזה.

ועל זה אין לנו אלא תשובה אחד, גודל כח היצר הרע שלא יכלו לעמוד כנגדו, והסיבה לזה היתה, כי אמרו חז"ל (קידושין ל:) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, אם אתם עוסקים בתורה אין אתם נמסרים בידו, ואם אין אתם עוסקים בתורה אתם נמסרים בידו, ולא עוד אלא שכל משאו ומתנו כך שנאמר (בראשית ד-ו) ואלך תשוקתו ע"ש. ואם מוניתחים לימוד התורה, אז אין תקומה נגד היצר הרע.

והכתוב אומר בפרשתנו (לד-ז) וזה יהיה לכם גבול צפון, מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר. ויש לומר על דרך רמז, כי היצר הרע מתואר בשם צפון, וכמו שנאמר (זיאל ב-ב) ואת הצפוני ארחוק מעליכם, ואמרו חז"ל (סוכה נב.) זה יצר הרע שצפון ועומד בלבו של אדם ע"כ. ואמרו (שם) לעתיד לבוא מביאו הקב"ה ליצר הרע ושוחטו בפני הצדיקים ובפני הרשעים, צדיקים נדמה להם כהר ע"ש. ולעומת זה התורה הקדושה נמשלה למים, וכמו שנאמר (ישעיה נה-א) הוי כל צמא לכו למים, ולא למים גרידא, אלא רחבה מני ים (איוב יא-ט). ואם רוצים לעצור את היצר הרע שלא ישלום על האדם, אין שום עצה אלא לרד לתוך הים הגדול, שיהיה ראשו ורובו שקוע במי התורה, ואז לא יוכל יצרו לשלום עליו.

וזהו שאמר, וזה יהיה לכם גבול צפון, אם אתם רוצים לעשות גבול להיצר הרע המתואר בשם צפון, שלא יוכל לגשת אליכם, אז העצה לזה הוא מן הים הגדול, מהתורה שרחבה מני ים משם תתאו לכם, וכח התורה גדולה וחזקה כל כך, שתוכלו לעבור בו גם את הר ההר, לא רק יצר הרע שנדמה כהר, אלא גם כשמתגבר בגודל כחו וגבורתו להיות הר על גבי הר, גם כן התורה יהיה לו לגבול שלא יוכל לעבור ולשלום עליכם.

ולכן כאשר שאלו מהו הסיבה שאבדה הארץ, מה הוריד אותם כל כך לדיומא התחתונה לבוא לידי חמאים גדולים כאלו שגרמו אבידת הארץ. על זה בא הקב"ה ופירשה, על עזבם את תורתנו וגו', ולא הלכו בה, לא די במה שקובע עתים לתורה שעה בבוקר ובערב, שבוה יוכל כבר להתגבר על היצר, כי לפתח חמאת רובין, ותיכף כאשר עוזב את הבית המדרש הוא עומד שוב אצלו, אלא גם בעת הילוכו צריך תהא מחשבתו בתורה, ובתורתו יהנה יומם ולילה, לחשוב בתורה באכילתו וסיולו ובשכבו, וכאשר לא הלכו בה, תיכף התגבר עליהם יצרם, ואם כי מתחלה לא מבקש מהאדם רק חמא קל, אבל ברבות הזמן היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו עשה כך, עד שאומר לו לך ועבוד עבודה זרה (שבת קה:).

*

אך עוד כוונה יש במה שאנו אומרים, ומפני חמאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל ארמתנו, דהנה דוד המלך מקונן (תהלים קל"א) על נהרות בבל שם ישבנו גם בכינו בזכרנו את ציון, על ערבים בתוכה תלינו כנורותנו וגו', ויש בזה כמה דקרוקים, א) שאמר שם 'ישבנו', לאיזה צורך הזכיר הישיבה, הלא שם גם עמדנו ושכבנו. ב) 'גם' בכינו, נראה כיתור לשון, והוי ליה למימר שם ישבנו ובכינו. ג) על 'ערבים' בתוכה תלינו כנורותינו, למה על ערבים דייקא. ד) כי שם שאלונו שובינו דברי שיר ותוללינו שמחה, הלא למפשות יחשב לבקש מאדם הנתון בשביה לומר בכלי שיר, ולשמחה מה זו עושה. ואם רצו לכופ אותנו לשור כדי

להתלוצץ בנו, אם כן איך שייך להתוכח, איך נשיר את שיר ה' על אדמת נבר.

וביארנו במקום אחר (עיין שמן ראש ח"י ריש פ' דברים), כי בודאי בתחלת ירידת ישראל לגלות בבל היו ימים קשים מאוד לישראל, וכדרכי הגולים, שאבדו ארצם ובתיהם ורכושם, ועל כולם בית קדשנו ותפארתנו, אבל ברבות הימים אחר זמן שנסתדרו שם, היה להם כבר ימים של מנוחה ושלוה, עד שהיתה גלותם עריבה להם, עד כדי כך שמצינו שלא רצו לעלות בימי עזרא. והיו הגויים אומרים להם, מה חסר לכם פה, שירו לנו משיר ציון, השירים שהייתם מוזמרים בציון יכולים אתם לשור גם כעת. וזהו שאמרו, 'על נהרות בבל שם ישבנו', היה לנו שלות הנפש, ונתיישבנו שם בישוב הדעת ברבות העתים, אף על פי כן לא נמנע מאתנו הבכי על ציון, ואדרכה 'גם בכינו', הוספנו בכי על הבכי. חדא על החורבן, ובכיה שניה על מה שנעשה עריבה לנו הישוב בגלות. ועל 'ערבים' בתוכה, בשביל שנעשה לנו ערב ביניהם, בשביל זה 'תלינו כנורותינו'. כי הנאת החיים שם היתה גדולה כל כך, עד ששם שאלונו שובינו דברי שיר ותוללינו שמחה, מה חסר לכם פה, שירו לנו משיר ציון. אך אנו משיבים, איך נשיר את שיר ה' על אדמת נבר, כאשר אנו יושבים מרוחקים מארץ אשר ה' אלקך דורש אותה, איך נוכל לפתוח פה ולשור, וגם אם הון ועושר יהיה בביתנו, ויושבים ברום המעלה, לא יוכלו לכבות את האהבה התקועה בלבנו לירושלים.

ועל זה אנו מקוננים, על מה שברבות השנים בגלות, חסר כבר מאתנו ההרגש של אבילות ציון, אין ירושלים קרוב עוד ללבבינו להשתוקק על הגאולה. בודאי כל אחד מצפה לביאת המשיח, אבל אם לא יבוא היום אלא לשנה ולשנתיים גם כן לא קשה כל כך, ויכולין לחיות עם זה. וזהו שאומרים ומפני חמאינו גלינו מארצנו, אבל יותר קשה הוא מה ש'נתרחקנו מעל אדמתנו', שאינו קרוב עוד ללבנו להשתוקק לשאוף אויר ארצה. וכדרך שני אוהבים שנתפרדו, שבמשך הימים נעשה גם ריחוק ביניהם, ומוצא לעצמו אוהבים אחרים, כן היינו מפניך ה', וזה כואב עוד יותר מעצם הגלות, שהתרגלנו לארץ העמים, ויושבים בדירות רחבות ומצליחים בהון ועושר, ושיבת ציון אינו כבר מהדברים המעיקים לו בעונותינו הרבים ברבות הגלות.

ויש לומר עוד במה שאמר על נהרות בבל שם ישבנו וגו', כי הנה ישראל חמאו אז בעבירות החמורות שהביא את החורבן, אמנם ה' העמיד להם מוכיחים, וירמיה הנביא היה מנבא על החורבן, ועוררם לשוב אל ה', אך לא שמעו לקול תוכחה, ועל זה כיוונו חז"ל (שבת קיש:): לא חרבה ירושלים עד שבזיו בה תלמידי חכמים שנאמר (דברי הימים ב לד-ז) ויהיו מלעיבים במלאכי אלקים ובזוים דבריו ומתעתעים בנביאיו עד עלות חמת ה' בעמו עד לאין מרפא ע"כ. וכאשר אין ישראל מתעוררין לתשובה מעצמם, אמרו חז"ל (סנהדרין צו:): אם ישראל אין עושין תשובה,

מוצאיאיהם, ויכתוב משה את מוצאייהם (לג-ב), וחזר ואמר ואלה מסעיהם למוצאייהם, כי האחד הוא יציאת ישראל ממצרים, והשני יציאתנו מן הגלות החל הזה, ולפי שכבר התחיל להזכיר אלה מסעי על המסעות לשעבר, על כן אמר ואלה מסעיהם לעתיד ביציאה שניה, כענין שכתוב (ישעיה יא-יא) יוסיף ה' שנית ידו וגו' ע"כ.

ולכאורה יש להבין מהו תכליתו של המ"ב מסעות הללו שנית במדבר בזמן גאולתנו. (ועיין בבני יששכר אדר ב-ז). ולפי מה שנתבאר הענין בזה הוא, דאין ישראל נגאלין אלא בתשובה, ואז יתקנו כל הפגמים שנפגמו על ידי ישראל במדבר, בחטא העגל ומרגלים ומתאוננים וכו', בעשר הנסיונות שניסו אבותינו את הקב"ה במדבר (אבות ה-ד), ואם כי כבר עשו תשובה כהוגן, מכל מקום עדיין חסר להם שלימות התשובה של כאותו מקום, על כן יוליכם ה' שנית במדבר ההוא, ואז תהיה התיקון במקומו בשלימותו.

*

והנה מבואר בשלחן ערוך (או"ח סימן א-ג) ראוי לכל ירא שמים שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש ע"כ. וממו משמיה של הגה"ק בעל חידושי הרי"ם זצ"ל שאמר, כי מי שאינו ירא שמים צריך מתחילה לדאוג על חורבן עצמו. ואם כי הוא בדרך מליצה יש לומר בו הכוונה, על פי מה שכתב בחתם סופר בפרשתנו (קסא) דבהריגת נפש מישראל, חוץ מעון הריגת אדם, החריב גם כן מקדש ה', כי השכינה שורה בכל אחד מישראל, ונשמת כל חי הוא חלק אלוקי ממעל ע"ש. ואם כן כל אחד מישראל הוא בית המקדש, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (שמות כה-ה), בתוך כל אחד ואחד מישראל. ומי שאינו ירא שמים, או יש חורבן גם בבית המקדש הפרטי שלו, וראוי לו להיות מיצר ודואג על חורבן בית מקדשו, שהחריב מעונו של הקב"ה שהשרה בתוכו.

וזהו הענין שאמרו חז"ל (ראש השנה יח:): שקולה מיתת צדיקים כשריפת בית אלקינו, ובילקוט (ישעיה רמז תלו) בפסוק הגני יוסיף להפליא את העם הזה (כט-ד), גדול סילוקן של צדיקים לפני מי שאמר והיה העולם יותר מחורבן בית המקדש ע"ש. והיינו כי המקדש הוא מקום השראת השכינה בעצים ואבנים, וצדיקים שזיכבו את נפשם, יש השראת השכינה בתוך לב בשר ודם, שזה חביב יותר לפני ה' מבית מקדשו, ועל כן סילוקן של צדיקים יתכן שיהיה גדול לפני מי שאמר והיה העולם יותר משריפת בית אלקינו. — ירחם ה' על עמו, ונוכה להגאל בקרוב גאולת עולם, ויבנה מקדשו ויכונן היכלו בעגלא ובזמן קריב.

הקב"ה מעמיד להם מלך שגזירותיו קשות כהמן וישראל עושין תשובה ומחזירן למוטב ע"כ. ולכן בא עליהם מלך בבל והגלם, כדי שעל ידי זה יתעוררו לתשובה, ובאמת מגודל הצרות שם נתנו אל לבם גודל חמאיהם ושבנו לה', אך כבר היה מאוחר, שכבר חרב בית מקדשנו ויושבים כבר בגלות בבל.

וזהו שאמר על נהרות בבל שם 'ישכנו', שם נתיישב דעתנו לשוב אל ה', אבל 'גם בכינו בזכרנו את ציון', למה לא היה לנו השכל לשוב בעוד מועד בשעה שישכנו עוד בציון, אשר כן הוא גם היום אצל כל אחד, כאשר נעשה לו מאורע בפרנסה או בכריאות וכו', אז נותן אל לבו לשוב, ולמה לו להמתין על מצב כזה, וכי לא טוב יותר לשום אל הלב כל זה כאשר יושב בשלוח. — ובאמת אם בסופו הביאו לו צרות אלו לתשובה, הרי היה צריך לשורר על מה שהגיע סוף כל סוף לתכליתו. ולכן שם שאלונו 'שובינו' דברי שיר, אותן האויבים שהביאו אותנו לידי תשובה, היו שואלים מאתנו לשיר על המוב שגרמו לנו לשוב אל ה' ולהגיע להתכלית. אבל איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר, אם חרב בית מקדשנו בעונינו, איך נוכל לשיר, אם היינו שבים לה' בעוד מועד בירושלים או היינו שמחים, אבל כאשר נתעוררנו מתרדמתנו ביושבינו על אדמת נכר, אי אפשר לשמוח.

ועוד גם זאת כי חסר גם בשלימות התשובה, דאיתא בגמרא (יומא פ"א): היכי דמי בעל תשובה, מחוי רב יהודה באותו מקום ובאותה אשה ובאותו פרק ע"כ. הרי דעיקר התשובה הוא כאשר הוא באותו מקום שחטא. ולכן איך נשיר את שיר ה' על אדמת נכר, אם התשובה היתה בציון, אז היתה תשובתנו שלימה והיה לנו לשיר עליה, אבל על אדמת נכר, חסר לנו שלימותה של התשובה.

ובזה יובן מה שמצינו בגאולה העתידה שאמר הנביא (יחזקאל כ-לה) והבאתי אתכם אל מדבר העמים, ופירש רש"י הוא המדבר שהלכו בו ארבעים שנה, וכן ניבא (הושע ב-טז) והולכתיה במדבר. וכתב ברבינו בחיי (ריש פרשתנו) אלה מסעי בני ישראל וגו' (לג-א) וז"ל, ועוד יכלול ספור המסעות תועלת אחרת, כי ירמוז לעתיד, שהרי דברי הנביאים כולם מוכיחים שהגאולה האחרונה כדמיון הראשונה, וכשם שיצאו ישראל בגאולה ראשונה ממצרים אל המדבר, כן בגאולה האחרונה עתידים שיצאו הרבה מישראל אל המדבר ויעברו במקומות האלה, והקב"ה יכלכלם וינהלם שם כמו שעשה לישראל במדבר, והוא שאמר הנביא והוצאתים אל מדבר העמים, והכתוב הזה מדבר לעתיד בגאולה אחרונה. והכתוב ירמוז זה ממה שהזכיר כאן שתי פעמים לשון

נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' נחום יודא שווארץ הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' מתת' ציגלהיים הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב	נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אליעזר בלומענפעלד הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו הב' בן ציון נ"י לעול התורה והמצות	נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אברהם מנחם פרענקל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוס בני החתן שלמה ברוך נ"י למול טוב
---	--	--	---

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תר"ם

סעודה שלישית פרשת דברים תשע"א לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

לפניו, על כן ידע שלא הגיע עוד זמן מיתתו עד שיחלש, וכאשר בא לידי חולי או קיבץ בניו והוכיחם.

*

ובפרדס יוסף (אות כה) כתב, דהמפרשים הקשו, איך ביטל מצות עשה של הוכח תוכיח את עמיתך (ויקרא י"ז-י"ח), ודרשינן (בבא מציעא לא.) אפילו מאה פעמים. והביא מספר מושב זקנים דהתם איירי כשפוגע בחבירו שעושה עבירה ואז חייב להוכיחו בשעת מעשה, אבל כאן איירי אחר שעשה העבירה, ועל זה אין חיוב ע"כ. והעיר עליו מדברי הרמב"ם (ה' דעות ו-ז) דמצות הוכח תוכיח הוא גם כשמדבר עמו אחר שחמא כבר ע"ש.

ונראה בביאורו, כי יש תוכחה לאפרושי מאיסורא, שחבירו עושה דבר שאינו הגון, ויש להוכיחו שלא יוסף לעשות עוד, וחיוב תוכחה זו הוא הן בשעת מעשה, וכן אם לא נתודע לו הדבר רק אחר עשייתו יש להוכיחו גם אחר כך, ולהודיעו שעשה דבר איסור שאין לעשותו עוד. לא כן תוכחת משה רבינו שהיה כבר אחר המעשה כארבעים שנה, ולא הוכיחם כעת שלא יעשו עוד עגל ומרגלים וכו', שעל זה הוכיחם תיכף כמבואר בכתובים, וכבר קיים בהם הוכח תוכיח, וישראל קדושים כבר עשו תשובה במשך השנים. אך משה עוררם בזה על גודל עומק החטא איך הוא פוגם, ויש למרק החטא ולטהר עצמו ממנה. אשר בדרך כלל, גם אותן בני אדם שחיים עם השבון, ושמים על הלב לתקן מעשיהם, מכל מקום על חטא שעבר עליו כבר ימים ושנים רבות, אינו מעבירו עוד על לבו, וחושב לעצמו שכבר נתקן, ומי עושה תשובה על חטא שכבר עברו עליו עשרות בשנים. ועל זה בא משה קודם מיתתו והוכיחם על עומק החטא, שלא יצאו עוד חובת התשובה כראוי עליה. וכמו כן יעקב אבינו בודאי הוכיח את שבטי י-ה כאשר ראה בהם דבר שאינו הגון, והשכמים בעצמם בעלי תשובה היו, וראובן עסוק בשקו ותענית (ב"ר פד-יה). וכבר עברו שנים רבות מהדברים שעשו אשר עליהם הוכיחם, ותוכחה כזה הניח לעת מצוא קודם מיתתו.

ויש לומר עוד, כי יש סוג של תוכחה גם בלי דיבור, רק המעשים הנאים של האדם מוכיחים את כל רואם, ועל דרך שאמרו

ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש, דבר משה אל בני ישראל וגו' (א-ג). וברש"י מלמד שלא הוכיחן אלא סמוך למיתתו, ממי למד, מיעקב, שלא הוכיח את בניו אלא סמוך למיתתו וכו' ע"ש. ובספר ספרן של צדיקים הביא עובדא מהגאון רבי לייב מוכיח זצ"ל שהיה נוהג לדרוש ולהשמיע בכל יום לפני הקהל דברי מוסר ותוכחה, פעם אמר לו הרה"ק בעל תולדות יעקב יוסף זצ"ל, הלא מצינו אצל משה רבינו שלא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתתו, ואם כן למה זה מוכיח את ישראל בכל יום. והשיב לו רבי לייב אמנם כן הוא, אלא ששינינו במשנה (אבות ב-י) רבי אליעזר אומר שוב יום אחד לפני מיתתך, ואמרו חז"ל (שבת קנג.) שאלו תלמידיו את רבי אליעזר וכי אדם יודע איזה יום ימות, אמר להם כל שכן ישוב היום שמא ימות למחר, ונמצא כל ימיו בתשובה ע"כ. ומהאי טעמא גם אני צריך להוכיח סמוך למיתתי שהוא בכל עת, כי לא ידע האדם את עתו ע"כ.

ובספר תהלים עוללות יהודה (למ-ו) כתב, דהו הענין שביקש דוד מה', הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא, ולכאורה הרי עדיף שלא ידע כדי שיהיו כל ימיו בתשובה, אך הרי דוד המלך ביקש שם, אשמרה רכי מתמוא בלשוני, אשמרה לפי מחסום בעוד רשע לנגדי וגו', והיינו שהיה שומר את פיו שלא יחטא באמירת תוכחה לרשע, על כן רצה לדעת מתי ימות, כדי שידע מתי להוכיח את בני ישראל קודם מיתתו כמשה רבינו ע"ש.

ונראה דהא דמשה רבינו סמך על ידיעתו שיוכל להוכיחם סמוך למיתתו, הלא גזירה היא מלפני, שאין מודיעין מדת ימיו של אדם (שבת ל.). אך הלא אמרו חז"ל (חולין קלא.) משה מן התורה מנין, שנאמר (בראשית ו-ג) בשגם הוא בשר, ופירש רש"י בשגם כגממריא משה, וכתוב שם והיו ימיו מאה ועשרים שנה, וכך היה ימי חיי משה, כלומר עתיד לבוא בשגם משה מן הגולדים, וכן ימיו ע"כ. ואם כן גילה לו ה' בתורתו מדת ימיו. — והא דיעקב ידע יום מיתתו, נראה דאיתא בגמרא (בבא מציעא פו.) עד יעקב לא הוה חולשא, אתא יעקב בעי רחמי והוה חולשא [שיחלה האדם לפני מיתתו ויצוה לביתו לפי שנאמר (שם מה-א) ויאמר ליוסף הנה אביך חולה] ע"כ. וידע יעקב כי נתקבל תפלתו, ולא ימות בלי חולשא

(יומא פו.) ואהבת את ה' אלקיך (דברים ו-ה), שיהא שם שמים מתאהב על ידך, שיהא אדם קורא ושונה ומשמש תלמידי חכמים, ודברו בנחת עם הבריות, ומקחו ומתנו בשוק נאה, מה הבריות אומרים עליו אשרי פלוני שלמד תורה וכו', אוי להם לבני אדם שלא למדו תורה, ראיתם פלוני שלמד תורה כמה יפים דרכיו כמה מתוקנים מעשיו וכו' ע"ש. וכמו שמצינו שאמר הכתוב (תהלים יט-ב) השמים מספרים כבוד א-ל ומעשה ידיו מגיד הרקיע, שהשמים וצבאיו הם כאלו מדברים אל האדם, שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, והם מספרים גודל כח ה', ואמר שוב, אין אומר ואין דברים בלי גשמע קולם, ואף על פי כן בכל הארץ יצא קום ובקצה תבל מליהם.

ומושה רבינו אמר לישראל, ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה וגו' (דברים י-ב), ואמרו חז"ל (ברכות לב.) וכי יראה מילתא זומרתא, ומשני אין לגבי משה יראה מילתא זומרתא ע"כ. ופירשו בו, כי אותו הדור שעמדו יחד עם משה, וראו גודל קדושתו ותפארת התנהגותו. וכמו שנאמר (שמות לג-ח) והביטו אחרי משה, וברש"י לשבת, אשרי ילוד אשה שכך מובטח שהשכינה תכנס אחריו לפתח אהלו (שמו"ר נא-ו) ע"כ. ולגבי משה, דורו של משה שראו התנהגותו להם יראה מילתא זומרתא ע"כ. ופירשו גם כן מה שאמר ה' למשה על יהושע, והעמדת אותו לפני אלעזר הכהן ולפני כל העדה, וצויתה אותו לעיניהם (במדבר כז-ט), היינו שתצוה אותם שיהיו לפני עיניהם תמיד דרכיו של יהושע והתנהגותו.

ולכן משה רבינו כל ימי חיותו לא הוצרך להוכיח אותם באמרי פיו, כי גודל קדושתו היה מדבר אליהם, כמה יפים ונאים הם דרכי ה', והשתוקקו ללכת בדרכיו. אמנם כעת שעמד סמוך למיתתו, ועוד מעט יסתלק מהם ולא יהיה עוד לנגד עיניהם, ולא יזכו לראות עוד מנהיג כפני חמה, ויתכן שעל ידי זה יהיה גם אצלם ירידה, על כן כינסם להוכיחם בדברים, אשר דברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב, ויהיו הדיבורים קבועים בלבם גם לאחר זמן. ומה גם שמדבריו נעשו תורה שלימה, משנה תורה, שישאר דברי התוכחה הללו לדורי דורות גם כאשר לא זוכים לראות עוד בעיניהם מנהיג כמשה, וישפיעו הדברים הללו שילכו בדרך ישרים.

*

ואיתא בגמרא (יומא ז): מקדש שני שהיו עוסקים בתורה ובמצות ובגמילות חסדים מפני מה חרב, מפני שנאת חנם שהיתה ביניהם, ללמדך ששקולה שנאת חנם כנגד ג' עבירות עבודה זרה וגילוי עריות ושפיכות דמים ע"כ. ויש להבין הלא לאו דלא תשנא את אחיך הוא רק לאו גרידא ואין בו עונש מיתה וכתר, ואיך יחרב ביתו בשביל עון זה, ולהגלות את ישראל בגלויות שונות זה כאלפים שנה. אך הענין כי לא מצא הקדוש ברוך הוא כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר (תהלים כט-א) ה' עוז

לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום (עוקצים ג-ב), ואם חסר השלום אין הכלי לקבל ברכת ה', וכדרך שנותנין דברים בכלי מנוקב שמתרוקן תיכף ולא נשאר כלום.

ולא עוד אלא שדרשו חז"ל (ב"ר לח-ו) הכתוב (הושע ד-ז) חבור עצבים אפרים הנח לו, רבי אומר גדול השלום שאפילו ישראל עובדים עבודת כוכבים ושלום ביניהם, אמר המקום כביכול איני יכול לשלום בהם כיון ששלום ביניהם, אבל משנחלקו מה הוא אומר (שם) חלק לבם עתה יאשמו ע"כ. ואמרו (ירושלמי פאה א-א) דורו של דוד כולם צדיקים היו, ועל ידי שהיו בהם דילטורין היו יוצאין למלחמה ונופלים, דורו של אחאב כולם עובדי עבודה זרה היו, ועל ידי שלא היה בהם דילטורין, היו יוצאין למלחמה ונוצחין ע"כ, הרי לנו גודל מעלת השלום.

וראיתי לפרש בשם הגאון רבי יוסף דרשן מפוזנא זצ"ל בפרשתנו, אלה הדברים אשר דבר משה וגו' וחצרות ודי זהב (א-א), וברש"י חצרות, מחלוקתו של קרח, ודי זהב, הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם ע"כ. ולכאורה הרי מעשה העגל קודם למחלוקתו של קרח, ולמה הקדים משה את המאורח. אמנם כאשר ישראל במצב של אחדות, הרי הקב"ה מוחל אפילו על עון עבודה זרה, ואם כן לפני שפרצה מחלוקת קרח ועדתו סלח הקב"ה גם על חטא העגל, ולא היה מקום להוכיחם על עון העגל, שהרי כבר נמחל, אולם כאשר קמו קרח ועדתו ועוררו מחלוקת בישראל, הרי אז התעורר למפרע חטא העגל, ולכן רק אחר שהזכיר מחלוקת קרח רימו להם את חטא העגל ע"כ.

וזהנה בודאי היו כמה עבירות בישראל אז כדור ההוא שגרמו את החורבן, אך כל זמן שהיה שלום ביניהם, היה להם כלי מחזיק ברכה, ואפילו עובדים עבודה זרה אינו יכול לשלום בהם, והיה נדחה מדת הדין מישראל. אך כיון שהיה שנאת חנם ביניהם, ואין כלי לקבל הברכה, על כן נשפך חרון אף ה' עליהם ונפקדו על כל עונם.

וזהו כוונת הכתוב, איכה ישבה בדד העיר רבתי עם היתה כאלמנה וגו' (איכה א-א). ולכאורה יש בזה כפל לשון, ודי באומרו 'איכה העיר רבתי עם היתה כאלמנה', ואנו יודעים שאלמנה שמת בעלה יושבת בדד, ולמה הקדים איכה 'ישבה בדד'. אמנם הכוונה הוא, כי המקונן ודאי השיג סיבת החורבן שבאה בשביל שנאת חנם שהיתה ביניהם, שכל אחד היה בודד לעצמו, אין אהבה אחוה וריעות, ולא איכפת ליה לאחד בחבירו, ולכן העיר רבתי העם נענשה והיתה כאלמנה. אך הוא תמה, איך היתה כזאת לעם סגולה, שתרד במעלותיה, שאין אחדות ואחוה ביניהם, ואיכה 'ישבה בדד' העיר רבתי עם, שכל אחד חושב רק לעצמו ולתועלתו, אני ואפסי, וכל אחד הוא בודד לבדו, אשר עבור זה נענשה שהיתה כאלמנה.

וְזָזָה היה נראה לבאר מאמרם (חגיגה ד.) כי אתא רב דימי אמר, שמונה עשרה קללות קילל ישעיה הנביא את ישראל, ולא נתקררה דעתו עד שאמר להם מקרא זה (ישעיה ג-ה) ונגש העם איש באיש ואיש ברעהו, וירחבו הנער בזקן והנקלה בנכבד ע"כ. והיא פליאה עצומה לומר כן על ישעיה הנביא, כאילו היה שונא את ישראל ח"ו, ולא נחה דעתו ב"ח קללות עד שהוסיף עליהם גם קללה זאת, הלא הקב"ה בוחר בנביאים טובים במדותם ותכונתם. ועוד גם זאת, וכי הקללות האלו מפי עצמו נאמרו, הלא נבואת ה' היתה זאת, ומה שייך לומר שלא נתקררה דעתו עד שהוסיף עליהם עוד קללה.

וְנִרְאָה כי בודאי דברי ישעיה הם נביאות מאת ה' על ירידת הדור, אמנם ישעיה הנביא לא היה יכול להבין למה יגיע זאת לישראל, הלא ה' אךך אפים ורב חסד, ולמה גשלחה נביאות מרה כזו לישראל, שאין ה' מוחל לעונותיהם, ולא היה יכול להתקרר דעתו על שליחות נביאותו. אבל באמרו וירחבו הנער בזקן והנקלה בנכבד, שיהיה שנאת אחים ביניהם, ואין בהם הכלי להחזיק הברכה, ואם אין שלום אין כלום, אז נתקררה דעתו למה תגיע להם כזאת.

וְאָמַר הכתוב (איכה ג-י) ישבו לארץ ידמו וקני בת ציון העלו עפר על ראשם. ונראה הכוונה דהנה משה רבינו אמר לישראל בפרשתנו, ה' אלקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב, ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, ויברך אתכם כאשר דיבר לכם, איכה אשא לבדי מרחכם ומשאכם וריבכם (א-יב). ובילקוט (רמז תתא) כאשר דבר לכם, ושמתו את זרעך כעפר הארץ (בראשית יג-טז) ע"ש. וכתב בספר **אֲלוֹפֵי יְהוּדָה** בפרשתנו בשם הגה"ק **בעל מחנה חיים זצ"ל**, דאיתא בגמרא (מגילה מז.) אומה זו משולה לעפר ומשולה לכוכבים, כשהן יורדין יורדין עד לעפר, וכשהן עולין עולין עד לכוכבים ע"כ. כי ההפרש בין ריבוי הכוכבים לריבוי העפר, כי הכוכבים הם נפרדים זה מזה במרחק רב, אבל העפר נדבק כל אחד ואחד בחבירו ועומדים תכופין זה לזה, ולכן אמר שעם ישראל תעודתו וקיומו הוא רק כשהאהבה ביניהם בבחינת העפר, אבל אם ח"ו דומים לכוכבים שהם נפרדים וחלוקים זה מזה אז אין להם קיום, וזוה מתחיל ירידת האומה. וזהו שאמרו כשהן עולין, עולין רק עד לכוכבים ולא עד בכלל, וכשהן יורדין יורדין רק עד לעפר, אבל כשיתדמו לבחינת העפר שוב יעלו למרומים כי גדול כח השלום ע"כ.

וְזָזָה שאמר להם משה, ה' אלקיכם הרבה אתכם והנכם היום ככוכבי השמים לרוב, שנדמותם לכוכבים אשר המרחק רב בין אחד לחבירו, שיש פירוד לבבות, והסיעו עצמן מן האהבה, ואני מברך אתכם, ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, ויברך אתכם כאשר דבר לכם, ושמתו את זרעך כעפר הארץ, שיהיה שלום ואהבה שורר ביניהם, שיתדמו להיות בבחינת העפר, ואז ופרצת ימה וקדמה וגו'. וסיים עלה כי איכה אשא לבדי, אם כל

אחד עומד לעצמו, ולא איכפת לו בחבירו, אלא מסתכל רק על עצמו לבדו, איכה אשא מרחכם ומשאכם וריבכם ע"ש.

וְלָכֵן בשעת החורבן כאשר ראו ישראל מה אירע להם, אשר הכל בא עליהם רק מחמת שנאת חנם, שלא היה ביניהם אהבה ורעות בבחינת העפר, אז ישבו לארץ ידמו, וקני בת ציון העלו עפר על ראשם, העלו על רעיוני ראשם מה שקלקלו בהמדה הטובה שיש בהעפר, שעל זה בא להם שברם שהלכו בגולה.

וְאֵינוּ קורין את החודש הזה בשם אב, ומבואר בספ"ק כי החורבן שעבר עלינו בימים אלו אינו ח"ו מחמת רוע ה' לישראל, אלא כרחם אב על בנים ריחם ה' עלינו, מגודל רחמנותו שפך חמתו על עצים ועל אבנים, וכדוגמת הבן שהוצרך ניתוח לצורך רפואתו, שהאב מכניסו ומביאו להרופא לטובתו. ולפי מה שנתבאר יש לומר עוד, דאיתא במדרש (ב"ר א-י) בראשית ברא אלקים (א-א), למה נברא העולם ב'ב', מפני שהוא לשון ברכה, ולא באל"ף, שהוא לשון ארור ע"כ. וכתב בספר **אֲלוֹפֵי יְהוּדָה** (פ' בראשית) דכשארם חי לעצמו יחיד ולא איכפת לו מה שהחבר עושה, אני ואפסי עוד, לי לא יחסר כלום, ויהיה לי כל מה שאני צריך, והשני לא איכפת לו, שלי שלי ושליך שליך, ככה העולם אינו יכול להתקיים. הקב"ה ברא עולמו באופן שאי אפשר לו לאדם שיהיה לו הכל מעצמו, ואינו יכול להתקיים בלי העזרה של חבירו, ועולם חסד יבנה, אינו יכול לארוג בעצמו בגדיו, ואינו יכול לזרוע בעצמו מאכלו, וכן שאר כלי תשמישו אינו יכול לעשות הכל לעצמו, זה אי אפשר. רק ראובן עושה דבר אחד, ושמעון עושה הדבר השני, ולוי עושה הדבר השלישי, וככה הוא סדר העולם שאחד נצרך לחבירו. ואפילו במדינות רואים שהקב"ה חילק אותם, ואין לכל מדינה כל צורכי וישיבה, אלא צריך לשלוח ולהביא כל מיני דברים משאר מדינות, לאחד יש הדבר הזה, ולשני הדבר השני, והוא מטעם שהקב"ה רצה להראות שעולם חסד יבנה, העולם אינו יכול להבנות אלא בחסד, שאחד יעזור לחבירו.

וְאֵם אדם רוצה לחיות רק לעצמו, זהו קללה, ורק כשמסתכל אך לעזור לחבירו כמה שיכול, אז יש ברכה כמה שעושה. אל"ף הוא אחד, ובי"ת הוא שתיים. אל"ף, אם אדם הוא יחיד בפני עצמו, זהו לשון קללה, אי אפשר להתחיל בריאת העולם עם אות אל"ף, דככה אינו הבריאה יכולה להתקיים. בי"ת הוא ברכה, משום הכי התחיל התורה באות בי"ת, להראות שהעולם אינו יכול להתקיים רק אם שני אנשים יתחברו, איש את רעהו יעזור, אז יכול להיות ברכה.

וְכִיּוֹן שבחודש זה אנו מקוננים על חורבן בית מקדשינו שנחרבה בעון שנאת חנם, שכל אחד ישב בדד לעצמו ולא התאחד עם הכלל באהבה ורעות, על כן נרמז זאת בשם החודש אב, אלף בית, שתחת להיות באחדות המורה אות ב', אשר ב'ראשית ברא אלקים, כל אחד היה דואג רק לעצמו, אות א', אני ואפסי, וזהו הרמז בשם חודש אב.

וייש בזה מוסר השכל להתבונן, שעדיין שמן זה מרקד בינינו ביתר שאת, ולכן אין אנו זוכין לראות בבנין בית מקדשינו, שאם שנאת חנם יוכל להחריב הבית, מכל שכן שמונע שלא יבנה מחדש. כמעט לא נשאר קבוצה וקהלה בישראל שאין בה פירוד לבבות, לא מדברים עוד מחילוקי דיעות בהשקפת התורה, אלא בין יראים ושלמים חסידים ואנשי מעשה, והכל הוא רק בשביל שררה וכבוד וממון, ומפני הבושה מחפשים כמה יכולים ללבוש המחלוקת באיצטלא של לשם שמים. ומוטל על כל אחד ואחד לפרוש עצמו שלא יהיה לו שום שייכות לדבר סרה על חבירו או לגנות ולבוזת. וכמו כן כל אחד בינו לבין חבירו יסיר כל סוג שנאה וקנאה ונמירה, אלא לעורר ולהגביר האהבה והאהדה והרעות, ולצאת חוץ מגדרו להיות איש שלום, ובזכות זה ה' יברך את עמו בשלום, לראות בקרוב בנחמתן של ישראל בבנין בית מקדשינו ותפארתנו.

*

וייש לומר בזה עוד, כי הנה אנו שרויים בגלות כבר כאלפיים שנה, אשר שית אלפי שנים הוה עלמא (ראש השנה ל.), וכמעט שליש ימי העולם כבר חרבה בית מקדשינו, ובודאי טובא גנוז ביה, ועל כרחק שיש להקב"ה תועלת מיוחדת מעבודת בני ישראל בגלותם שעולה על עבודת שאר הזמנים. ומבואר **בתפארת שלמה** (פ' בחקותי) דהשבתות של ימי הגלות עולים במעלתן יותר מהשבתות של הימים הקודמים, וזהו כוונת הכתוב (ויקרא כו-לה) כל ימי השמה תשבות את אשר לא שבתה בשבתותיכם בשבתכם עליה, שיהיה להם שבתות נעלות בימי השמה, אשר לא שבתה בשבתכם עליה, כי בזמן שבית המקדש קיים לא היו שבתים טובים כאלו. וכתב בביאורו, כי אחרי שכל ימי השבוע אין היחוד כתיקונו, לכן השבת הוא ביתר שאת מבזמן שבית המקדש היה קיים, והוא בשלימות האהבה יותר ע"ש.

ונראה עוד בביאורו, כי כל מצותיך אמונה (תהלים קט-טז), וזהו שורש כל העבודות עד שבא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר (חבקוק ב-ד) צדיק באמונתו יחיה (מכות כד). ועיקר האמונה הוא רק במה שאינו נראה לעינים, כי מה שרואה בחוש אין צריכין לזה אמונה, וכמו שכתב **באגרא דכל"ה** בפרשתנו לפרש הכתוב ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלקיכם (א-לב), דהוי ליה למימר 'ואתם אינכם מאמינים' וגו'. אך דבר הנראה נקרא 'דבר הזה', נראה בחוש לעין אשר יאמר עליו כי הוא זה, מה שאין כן דבר שאינו נראה. וזהו שאמר 'ובדבר הזה' היינו הנראה בחוש, 'אינכם מאמינים', לא יקרא לזה אמונה כיון שראיתם בעיניכם, והמבוקש הוא מאתכם שתאמינו בי בלי ראייה, ותלכו לכבוש הארץ מבלי ראייה וכו' ע"ש.

ובזמן שבית המקדש היה קיים, חוץ ממה שהרגישו שיש בורא עולם בעת בואם לבית מקדשו שהיתה הקדושה ברום המעלה, עוד גם זאת ראו זה בחוש, שהרי עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש וכו', עומדים צפופים ומשתחיים רווחים וכו' (אבות ה-ה), שנכנסו לתוך העזרה אלפים ורבעות מישראל, ובשעת השתחוויה נעשה להם גם ומשתחיים בריוח כל אחד רחוק מחבירו ד' אמות, וזה ראה כל אחד מישראל הנם הגלוי, אם כן ראו בחוש שיש בורא עולם, ועבודת האמונה של אנכי ה' אלקיך וגו', ולא יהיה לך אלהים אחרים וגו', לא הוצרכו לזה תוקף האמונה, כי היה נראה לעינים. — וזהו שמקונן הנביא (איכה ה-יז) על זה היה דוה לבנו, על אלה חשכו עינינו, כי בזמן שבית המקדש היה קיים היה מאיר לנו האמונה בבחינת 'זה', שנוכל להראות עליו באצבע, ועל 'זה', הארת האמונה שנחסר לנו, דוה לבנו, ועל 'אלה' חשכו עינינו.

וכמו כן לעתיד שיתגלה כבוד ה' לעיני כל, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים, וצדיקים יושבים ועמרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה, ואמר ביום ההוא הנה אלקינו זה קיינו לו ווישיענו, ממילא לא יצטרכו או לאמונה, שיהא נראה גדלו ותפארתו בחוש. לא כן אנו בגלות, זמן של הסתר פנים נורא, שנבנו עושה רשעה, ולפי ראות העין לית דין ולית דיין, צדיק ורע לו רשע ומוב לו, ואף על פי כן ישראל מאמינים בני מאמינים, משתדלים ללכת בדרכי התורה עם הנסיונות העצומות, ומוכנים למסור נפשם על קדושת שמו ויתברך, טוהר אמונה צרופה זו חביב מאוד למעלה יותר מהעבודה בבית ה', ובעקבתא דמשיחא שההסתר עוד יותר, האמונה הפשוטה מאירה ביתר שאת ויתר עוז, ובעבודה זו משתעשע הקב"ה, וכדאי לו בריאת עולמו והנהגתו, כי עבודת האמונה של אלפי שנות הגלות, לא היה לו ולא יהיה לו עוד כזאת, וזהו חיזוק גדול לכל אחד מאתנו.

ומכל שכן בבוא יום השבת קודש, שורש האמונה, שכל אחד מישראל מעיד בתוך ההסתר פנים שיש בעלים להבירה, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, וביום השביעי שבת וינפש, על כן עבודה זו של יום השבת קודש עולה במעלתה, על העדות של יום השבת בזמן שבית המקדש היה קיים, שראו גם בעיני גשמי כי יש בעלים להבירה.

ועל כן אנו קורין את החודש הזה בשם 'אב', כי המצוה הא' שצוה לנו בהגלותו בסיני היתה, אנכי ה' אלקיך (שמות כ-ב), והמצוה הב' היתה, לא יהיה לך אלהים אחרים, אשר אנכי ולא יהיה מפי הגבורה שמענום (מכות כג:), ומעת שחרב בית מקדשינו נתעלה עבודת עם ישראל במצות א"ב שנצטוינו בסיני.

נתגרב ע"י ידידיו מוה"ר ר' דוד לייב ברוין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו כמר משה יעקב נ"י למול טוב	נתגרב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אשר כהנא הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו כמר יוסף שאול נ"י למול טוב	נתגרב ע"י ידידיו מוה"ר ר' משה הערש קליין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו כמר בנימין נ"י למול טוב	נתגרב ע"י ידידיו מוה"ר ר' נתן נטע רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב
--	---	--	--

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תרס"א

סעודה שלישית פרשת ואתחנן תשע"א לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

ונראה כי משה רבינו רצה לעבר את החודש, שיהיה עוד אדר שני, ואז יושלמו שנותיו רק בחדש אדר השני, וכמו שנפסק להלכה ברמ"א (או"ח סימן נה-ו) דמי שנולד באדר ונעשה בר מצוה בשנת העיבור, אינו נעשה בר מצוה עד אדר השני (שו"ת מהר"י מינץ סימן סו). ואם כן יוכל עוד ליכנס לארץ על חודש ימים. וזהו שאמר 'אעברה' נא היינו שיעבר את החודש אדר, ויש לו עוד ימים לחיות, ועל ידי זה אוכל עוד לראות את הארץ המובת. אמנם אמרו חז"ל (פנהדרן יח): דאין מושיבין מלך וכהן בעיבור שנה ע"ש. והרי משה רבינו מלך היה, וכמו שנאמר (דברים לג-ה) ויהיו בישורון מלך (שמו"ד ב-ו). וגם לחד דיעה היה כהן, ולא פסקה כהונה אלא מזרעו (זבחים קב). ואם כן לא יוכל לעבר השנה. ומכל שכן כאשר זה נוגע לימי חייו, הרי הוא נוגע בדבר יותר ממלך וכהן. ועל כן אמר לו ה' 'רב לך', אתה מלך וכהן, ואי אפשר לך לעבר השנה, ואל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה.

*

והנה נתאוה משה ליכנס לארץ, וכבר אמרו חז"ל (פסח יד). וכי לאכול מפריה הוא צריך או לשבוע ממזבח וכו' ע"ש. ונראה כי קדושת ארץ ישראל שגבה מאד, ואוירא דארץ ישראל מחכים (בבא בתרא קנח:), ויכולין להשיג שם הרבה יותר מבחויין לארץ, עד שאמרו (כתובות עה). חד מינייהו [מבני ארץ ישראל] עדיף [פקחים וחריפים] כתרי מינן. וחד מינן [מתלמידי חכמים שבבבל] כי סליק להתם עדיף כתרי מינייהו ע"ש. ונתאוה משה ליכנס לארץ כדי שיוכל להשיג עוד יותר.

ובאגדות מהרי"ט (שם) כתב, דאיתא בספר אספקלריא **המאירה** שעל הזוה"ק (פ' בהר) דלפי מה שכתבו חכמי האמת ששם אלקים שולט בכל העולם, ובארץ ישראל שולט גם שם הוי' נוסף על שם אלקים, לכן היניקה בארץ ישראל היא כפולה מבכל העולם, דהתם באה היניקה מב' השמות. וכתב בזה

ואתחנן אל ה' בעת ההוא לאמור, ה' אלקים אתה החילות וגו', אעברה נא ואראה את הארץ המובת וגו', ויאמר ה' אלי רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה וגו' (ג-בג). ויש להבין דלכאורה 'אל ה' נראה כמיותר, דהא אמר אחר כך ה' אלקים וגו'. גם מה שאמר לשון 'אעברה' נא, ולא אמר 'אכנס נא' או 'הכניסני נא'.

ונראה דהנה מבואר במדרש רבה בפרשתינו (יא-י) שמשה רבינו התפלל תקמ"ו תפלות, כמנין 'ואתחנן'. וכתב בפני **יהושע** (ברכות לב). לבאר, דמבואר ברש"י (ויקרא א-א) שכל ל"ח שנה שהיו ישראל במדבר כמנונים מן המרגלים ואילך, לא נתייחד הדיבור עם משה, שנאמר (דברים ב-טז) ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה למות וגו', וידבר ה' אלי לאמור (תו"כ א-ו) ע"כ. וזה היה ביום ט"ו אב שבו כלו מתי מדבר (בבא בתרא קכא), ואז החל משה להתפלל שיכנס לארץ, עד שהסתלק מן העולם בו' באדר. וזהו חשבון של מאתים ימים, אלא שבשבת אין שואלים צרכיו, חסר כ"ח שבתות, ונשארו קע"ב ימים, ושלשה תפלות בכל יום הרי תקי"ו תפלות, ובהיות שהדיבור לא היה מתייחד עם משה אלא ביום ולא בלילה (רש"י שמות יב-ב), אם כן התחלת הדיבור ביום ט"ו אב היה ביום, וממילא ביום ההוא התפלל רק ב' תפלות, הרי החשבון מדויק תקמ"ו תפלות ודפח"ח, ואם כן התפלל משה עד יומו האחרון שיכנס עוד לארץ.

ולכאורה יש להבין, הלא אמרו חז"ל (חולין קלא). משה מן התורה מינן, שנאמר (בראשית ו-ג) בשגם הוא בשר, וברש"י בשגם בגמטריא משה, וכתוב שם והיו ימיו מאה ועשרים שנה, וכך היה ימי חיי משה, כלומר עתיד לבוא בשגם הוא משה מן הנולדים, וכן ימיו ע"כ. ואם כן הרי ידע משה שימיו קצובים בעולם הזה ק"כ שנה, וכיון שהקב"ה משלים שנותיהן של צדיקים מיום ליום (קדושין לה.), הרי ימיו כלים ביום ז' אדר, ואך התפלל עוד ביומו האחרון שיכנס לארץ.

את הארץ המזכה וגו', ההר המזבח הזה 'זהלכנו', אותיות ל"ב נו"ן,
כי שם יוכל להתעלות ולהשיג בלבו גם שער הנו"ן שבחכמה.

ולא רק זאת יוכל להשיג אלא עוד יותר, דהנה הכתוב אומר
(תהלים קמז-ה) גדול אדונונו ורב כח, לתבונתו אין מספר. ויש
להבין ביאור הלשון של 'אין מספר', דבשלמא בדברים גושים שייך
לספור במספר, אבל לא בחכמה ובתבונה. אך חז"ל דייקו חמשים
שערי בינה 'נבראו בעולם', היינו שבמטבע למטה בארץ ליכא רק
חמשים, אבל למעלה אין מספר לעומק החכמה, וזהו לתבונתו אין
מספר. ומעתה בארץ ישראל אשר ההארה שם הוא משם הוי"ה
ב"ה, שממנו מתעורר הנהגה של חוץ לדרך הטבע (עין ישמח משה
פ' תולדות, ופ' וישב), ולכן עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש
(אבות ה-ד), כי שם יש הנהגה גם חוץ ממה שהוא בדרכי הטבע,
אם כן יוכל משה להשיג לא רק שער הנו"ן, אלא גם שער הני"א,
אשר שער ההוא לא ירדה למטה אלא נשאר במהותה חוץ לדרכי
הטבע. ולכן אמר שביקש משה לראות ההר המזבח והלב נו"ן, שיוכל
לזכות שם לשער הנו"ן, ולא רק זאת אלא אעברה נ"א, שאוכל
לעבור בהשגה עוד יותר גם לשער הני"א של בינה, שהוא גם חוץ
מהשגה בדרכי הטבע.

ובזה נראה לבאר מה דאיתא במדרש (דב"ד ז-י) אמר לו הקב"ה,
משה, אין אתה יודע מה לעשות, אתה רוצה לאהוז את
החבל בשני ראשיו, אמר לו, אם אעברה נא אתה מבקש לקיים,
בטל סלח נא, ואם סלח נא אתה מבקש לקיים בטל אעברה נא
ע"כ. ולכאורה איזה שייכות יש זה לזה, שבשביל שמבקש אעברה
נא יתבטל סלח נא. ונראה כי לפעמים בעון הדור ניטל מהם הצדיק,
כדי שיהיה כלי כפרה על הכלל ישראל, וכמו שאמרו (ברכות סב):
ויאמר למלאך המשחית בעם רב (שמואל ב כד-טז), מאי רב, אמר רבי
אלעזר אמר ליה הקב"ה למלאך מול לי הרב שבהן שיש בו ליפרע
מהן כמה חובות [יש במיתתו כדי לכפר על כמה עונות], באותה
שעה מת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין ע"כ.
ולפעמים הצדיק מתייסר ביסורין לכפרת הדור, ומה לי קטלא כולה
ומה לי פלגא, ועל דרך שנאמר (ישעיה נג-ה) והוא מחולל מפשעינו
מדוכא מעונותינו וגו', ובחבורתו נרפא לנו. וכמו כן יתכן לפעמים
שנוטל מדריגה מהצדיק, אשר זהו כל חיותו וסיפוקו, ובעון הדור
ניטלה ממנו לכפר עליהם.

ובזאת היתה במשה רבינו בחטא העגל, שאמר ה' למשה לך
רד כי שחת עמך (שמות לב-ז), ובגמרא (ברכות לב) רד
מגדולתך ע"ש. וכתב בלקוטי תורה להארי"י הקי' (בפרשתנו) כי

לפרש מה שאמרו בגמרא הנ"ל וחד מינייהו עדיף כתרי מינן, שהוא
בשביל שהיניקה שם כפולה שבאה משני השמות, לכן הוא כתרי
מינן עיי"ש שהאריך. והנה לפי היסוד הזה שבארץ ישראל היניקה
משניהם גם משם הוי' נוסף על שם אלקים, הוי' החשבון יותר
מכפל, כי השפעת השם הוי' מרובה משם אלקים, והנסתרות לה'
אלקיננו ע"כ.

וזהו שאמר, ואתחנן אל הוי"ה בעת ההוא, שרוצה ליכנס לארץ
כי שם שולט ההארה גם מהשם הוי"ה, ארץ אשר הוי"ה
אלקיך דורש אותה (דברים יא-ב), והיניקה שם כפולה מבכל
העולם, והוי"ה אלקים אתה החילות וגו', אעברה נא ואראה את
הארץ המזכה. והננינה על 'אעברה' הוא רביע, כאשר אכנס לארץ
ישראל, הרי תוגדל השגתי ארבע פעמים יותר, דחד מינן כי סליק
להתם עדיף כתרי מינייהו, וכעת אין לי השגה רק רביע ממה
שאוכל להשיג שם. **ובבן יהוידע** (ח"ג עב) כתב לרמזו אעבר"ה
בהיפוך אתון ארבע"ה, כאשר אראה את הארץ המזכה אהיה
ארבעה במעלות ממה שאני עומד עתה.

ואמר לו ה' רב לך, דאיתא בחידושי חתם סופר (כתובות שם)
דלאו דוקא מי שעולה לארץ ישראל ממש זוכה לזה, אלא
גם אם ביקש לעלות ולא עלתה בידו, הרי כל שחישב לעשות מצוה
ונאנס ולא עשאה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאו (ברכות ו), והרי
הוא מתעלה כארבעה ע"כ. ואין לך אנוס יותר ממשה רבינו שה'
צוה עליו אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, ואם כן רב לך, אתה
יכול לזכות למעלה ההוא גם בחוץ לארץ. ולכן הנגינה על 'אל
תוסף' הוא גם כן רביעי, שאף פה בחוץ לארץ תוכל לזכות
להתעלות בארבעה מדריגות כמו שאם היית נכנס לארץ.

וראיתי בספר ימין יוסף בפרשתנו שכתב, דמאחר שדרשו
חז"ל (ראש השנה כא): ותחסרהו מעט מאלקים (תהלים ח-ו),
שמשוה רבינו זכה למ"ט שערי בינה, דהיינו כל מה שיש באפשרות
להשיג, ויותר אין כח בילוד אשה להשיג, לכן לא היה שייך אצלו
לבוא למדריגה יותר גדולה, אף אם היה נכנס לארץ ישראל ע"כ.
ולפי זה היינו דאמר לו ה', 'רב לך', אתה כבר הגעת לרום
המעלות, ואין לך תועלת יותר בכניסת הארץ.

אמנם יש לומר דעם כל זה התאוה משה ליכנס לארץ, כי הלא
חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולם ניתנו למשה
חסר אחת וכו' (שם), ואם כן חסר לו שער החמשים, ובכניסתו
לארץ זכה להשיג גם שער ההוא. ועל כן אמר, אעברה נא ואראה

וכמו במילה, ולא יבואו לעולם לידי ביטול שמויטין ויובלות אשר עבורה גלו מארצם. והנה הצדיק בעבודתו מעלה את כל הדור, כי גופא בתר רישא גריר, ואם משה היה נכנס לארץ ישראל והיה מתחיל לקיים המצות התלויות בארץ ביחד עם כל ישראל, היה מעלה אותן לקבל המצות הללו בשמחה, ואז לא היו מבטלין אותה לעולם. והוה שנתאווה משה ליכנס לארץ, ואמר הרבה מצות נצטוו ישראל בארץ, ואכנס אני לארץ 'כדי שיתקיימו כולן', שיהיה קיום לכולם, 'על ידי', על ידי שאני אהיה המתחיל בהמצוה לקיימם, יהיה קיום לכל המצות הללו לעולם.

ועל זה רמזו בספה"ק כי אלמלי היה נכנס משה לארץ ישראל, היה העולם התיקון, ולא היה המקדש חרב, כי גלות באה בשביל שמויטת הארץ (אבות ה-ט), שלא קיימוהו מחמת הפסד ממונם, ואם היה משה נכנס, היה תחלת קבלתו בשמחה, ולא היו מבטלין אותה לעולם, אלא עדיין היו עושין אותה בשמחה, וממילא לא היה בא לידי גלות, והיה תיקון העולם.

*

והנה מצינו במשה רבינו כאשר נתגלה אליו ה' במראה הסנה, להמיל עליו ההתמנות להיות מנהיגן של ישראל, מואן בזה משה ואמר, כי אדני שלח נא ביד תשלח (שמות ד-יג), וברש"י ביד אחר שתוצה לשלוח, שאין סופי להכניסם לארץ ולהיות גואלם לעתיד, יש לך שלוחים הרבה (פרקי דרבי אליעזר לג) ע"כ. ונראה כי תשוקתו של משה ליכנס לארץ ישראל היתה כה גדולה, שהיה מוכן לוותר עבור זה להיות רבן של ישראל ארבעים שנה, כי סיבת הדבר שלא נכנס גרמה לו מה שהיה מנהיגן של ישראל, שמגודל צערן בצרת ישראל אמר לה' למה הרעותה לעם הזה, ונענש עבור זה, עתה תראה אשר אעשה לפרעה (ו-א), וברש"י הרהרת על מדותיו וכו', לפיכך עתה תראה, העשוי לפרעה תראה, ולא העשוי למלכי שבעה אומות כשאביאם לארץ ישראל (עין מנהדרן קיא, שמו"ד ה-כב) ע"כ. ואחר זה כאשר לא היה מים לעדה, והכה את הסלע, אז נאמר לו בשבועה, לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ (במדבר כ-יב), ולולי זאת היה נכנס, כי לא היה נענש במרגלים ובחטא העגל, כי שבט לוי לא היה עמהם, ועוד כי היה בן שמונים בעמדו אצל פרעה, וכמו שנאמר (שמות יז) ומשה בן שמונים שנה וגו' בדברם אל פרעה, ועונש המרגלים לא היה רק מבן עשרים שנה עד ששים שנה (עין רש"י במדבר יד-כט). ולכן מגודל תשוקתו ליכנס לארץ, אמר שלח נא ביד תשלח, ולא רצה ללכת בשליחותו של מקום.

קודם שחטאו ישראל היה משה בתכלית השלימות, והיה משיג שער החמישים, וכשחטאו ישראל בעגל נימל ממנו. והוה ל"ך רד, רד ממנין ל"ך, שער החמישים. והוה שאמרו רז"ל 'חמישים שערי בינה נבראו בעולם וניתנו למשה', שמתחלה ניתן לו כולם, ושוב 'חסר אחת', חסרוהו אחד ע"כ. והיינו שכפרת ישראל היתה במה שנימל חיותו של משה משער הנו"ן. ולכן כעת אשר ביקש משה אעברה נא, כדי להשיג גם שער הנו"ן שנחסר לו, אם כן יחסר כפרתן של ישראל, ואם יש כאן אעברה נא אין כאן סלח נא.

*

והנה חז"ל (סוטה יד) אמרו, מפני מה נתאווה משה ליכנס לארץ ישראל וכו', כך אמר משה רבינו, הרבה מצות נצטוו ישראל שאינן מתקיימות אלא בארץ ישראל, אכנס אני לארץ 'כדי שיתקיימו כולן על ידי' ע"כ. ויש להבין אריכות לשונו, והוה ליה לומר 'כדי שאקיים כולן', ומהו הלשון נפעל שיתקיימו כולן על ידי. ונראה כי כל דבר שבועולם הולך אחר התחלתו שהיא שורשו, וכפי איכות ההתחלה כן היא סיומו. ועל דרך שאמרו חז"ל (שבת קל) כל מצוה שקבלו עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב (תהלים קט-קסב) שש אנכי על אמרתך וגו', עדיין עושין אותה בשמחה. וכל מצוה שקבלו עליהם בקטטה כגון עריות וכו' עדיין עושין אותה בקטטה, דליכא כתובה דלא רמי בה תיגרא ע"כ.

ובשו"ת ארין צבי (ח"ב דף שסא) כתב, שמעתי דירידת לגלות מתוך שמחה, זו עצה גדולה שלא יפלו ח"ו בין הנופלים בתוך הגלות. ולכן סיבב ה' כי יעקב אבינו בבואו למצרים היה שמח ביותר מכל ימי חייו, כי נתראה עם יוסף אחרי אבדו, ותחי רוחו, משום דאז היה תחלת בואו למצרים לתוך הגלות. והנה ברע"מ (פ' פנחס) איתא, דיציאת הנשמה מן הגוף הוא כעין יציאת מצרים, ומיניה יש להוציא דכניסת הנשמה לתוך הגוף הוא כעין ירידה לגלות, ועיקר הארת הנשמה בגוף היא אחר המילה, אם כן אז דומה הזמן לירידה למצרים, ועל כן העצה היא לעשות את המצוה בשמחה עכ"ל.

והנה ישראל בכניסתם לארץ ישראל נתחייבו בכל המצות התלויות בארץ, אשר רובם ככולם יש הפסד ממון להאדם בקיומם, חיוב תרומות ומעשרות, וכ"ד מתנות כהונה, ושבתה הארץ שבת לה' שנה שלימה בשנת השמיטה, ושוב ביובל חוזרין השדות לבעליהן, והעבדים יוצאים לחירות, ואם בכניסתם יקבלוה מתוך שמחה, אז ישאר רושם על כל הימים לקיימם מתוך שמחה,

ונראה דמשה השיג זאת שלא יכנס לארץ ממראה הסנה, דהנה במדרש נאמרו כמה מעמים שנתגלה ה' במראה הסנה דייקא. ויש לומר בזה עוד, דאיתא ברש"י (במדבר כ-כב) שהענין היה הולך לפניו במדבר ומשוה את ההרים, ושלשה נשאר בהן, הר סיני לתורה, והר נבו לקבורת משה, והר ההר לקבורת אהרן (תנחומא יד) ע"כ. ובספר **יד אבי שלום** (אופנבאך ת"פ) כתב לכאר בזה בפרשתנו שאמר ה' למשה, עלה ראש הפסגה ושא עיניך ימה וצפונה ותימנה ומזרחה, וראה בעיניך כי לא תעבור את הירדן הזה (ג-ב), שאמר לו ה' 'עלה ראש הפסגה ושא עיניך', ולא תראה שום הר ונבעה, ותוכל לראות ישר עד הארץ הטובה בלי מעכב, כי את כולם השוה העמוד הענין, ולא תראה אלא את שלשה ההרים האלה. ולמה נשאר הר נבו, בשלמא הר סיני לקבלת התורה, והר ההר לקבורת אהרן, אולם הר נבו למה נשאר, על כרחך לקבורת משה, 'וראה בעיניך כי לא תעבור את הירדן הזה', כי אם לא כן, למה נשאר הר נבו ודפח"ת. ודבר זה הראה ה' למשה, כמה שנתראה אליו בסנ"ה, שאלו הג' ההרים ישארו, סיני לתורה, נבו למשה, ה'ר ההר לאהרן, ר"ת סנ"ה, ולכן אמר שלח נא ביד תשלח.

*

ונסיים בהפסוק פרשתנו, התחלת ז' דנחמתא, שאמר הנביא (ישעיה מ-א) נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, דברו על לב ירושלים וקראו אליה, כי מלאה צבאה, כי נרצה עונה וגו'. ויש להבין בפילות הלשון של נחמו נחמו עמי. ונראה כי יש שני סוגי נחמה, חדא, כאשר עבר על האדם מאורע של צער, ואחר זה מאיר עליו שוב ההצלחה, אז מתנחם לאט לאט מצער העבר. ולדוגמא עשיר שאבד נכסיו, ושוב מצליח ומתעשר שנית, הוא מתנחם מצער עניו. או מי שנחלה ל"ע ואחר כך הבריא, וכדומה. מכל מקום שנות עניו וחליו לא נשתנו, אלא ברבות הימים נשתכח צער, על ידי ששוב מצליח. אמנם יש נחמה עדיפא יותר, שמתגלה לו אחר כך כי עצם צערו היתה למוצתו. ועל דרך שדרשו חז"ל (נה לא) מאי דכתיב (ישעיה יב-א) אודך ה' כי אנפת בי ישוב אפך ותנחמני, במה הכתוב מדבר, בשני בני אדם שיצאו לסחורה, ישב לו קוץ ברגלו לאחד מהם, התחיל מחרף ומגדף, לימים שמע שמבע ספינתו של חבירו בים, התחיל מודה ומשבח, לכך נאמר ישוב אפך ותנחמני ע"כ. [וברש"י, אודך ה' כי אנפת בי, מפני

שבעסת עלי אני מודה לך שלטובתי היה]. והיינו שנתגלה למפרע כי מעולם לא היה לו רע, אלא כניסת הקוץ ברגלו זהו טובתו, שהציל בזה את חייו.

ומצינו כיוצא בו בנמרא (ברכות ס:) ברבי עקיבא, דהוה אויל באורחא, מטא לההיא מתא, בעא אושפיזא לא יהבי ליה, אמר כל דעביד רחמנא לטב. אול וכת בדברא [ולן בשדה], והוה בהדיה תרנגולא [להקיצו משנתו] וחמרא ושרגא, אתא זיקא כבייה לשרגא, אתא שונרא אכליה לתרנגולא, אתא אריה אכליה לחמרא, אמר כל דעביד רחמנא לטב ביה בליליא אתא גייסא שבייה למתא, אמר להו לאו אמרי לכו כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא מן שמיא לטב ע"כ. והיינו שנתגלה לו אחר כך כי מעולם היה שום דבר רע לפניו אלא הכל היה טובה. וזהו הנחמה היותר גדולה, כאשר מתגלה דכל מה שעבר עליו היתה למוצתו האמיתית.

וכמו כן תהיה לעתיד בעת הגאולה, אז תתקיים ומלאה הארץ דעה את ה', ויכירו וישגו כי מאתו לא תצא הרעות, וכל מה שעבר בכל שנות עולם היתה הכל רק לטובה, וכל מה דעביד רחמנא לטב. וביאורו הפשוט, כי יסורין ממרקין עונותיו של אדם, ומה לו לאדם החוטא במה שנשפע לו שפע טוב, ולא מזוכך וממרק חטאיו, ובסופו מאבד חיי נצחים לעולם הבא, וכי לא יפה לו שיתמרקו חטאיו בחיים, שהוא צער מועט נגד צער הגיהנם, והקורת רוח שבא אחריו בחיי עולם הבא, אשר גם שעה אחת קורת רוח בעולם הבא יפה מכל חיי העולם הזה, וזה ישאר לו לא רק לשבעים שנה, אלא לעולמו עד ולנצח נצחים.

ולכן אמר הנביא, נחמו נחמו עמי יאמר אלקיכם, נחמה בכפליים, ומפרש הכתוב, הנחמה הראשונה היא 'כי מלאה צבאה', שתתמלא ירושלים בקיבוץ נדחי ישראל מארבע כנפות הארץ, ובתחיית המתים. ותחת היותה שוממה וחריבה, תמלא הארץ בצבאה, ושוב קאמר שגם על ימי הרעה שעברו תהיה נחמה, שנתגלה הטובות הגדולות שזכו אליה בשנות הגלות, ואודך ה' כי אנפת בי, והוא 'כי נרצה עונה', שעל ידה זכו להזדכך, לא רק למרק העונות, אלא להפך גם העון לרצון, ודונות נעשו זכיות, וזהו נחמה אמיתית כאשר מתגלה ברבות הימים, שהצער למפרע היתה לטובה, וכל דעביד רחמנא לטב עביד.

<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' ישעי קיש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו כמר מנחם נ"י למזל טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' יעקב יוסף לעפקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו הב' חיים זאנוויל נ"י לעול התורה והמצות</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' ישראל אשר פראמאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו באירוסו בתו הכלה תחי' למזל טוב</p>
--	--	--

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך וויען - גליון תרס"ב

סעודה שלישית פרשת עקב תשע"א לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב וויען - לאק שעלדריק

כוללים ברכות רוחניות, ועל דרך שדרשו חז"ל (בכורות מד): אמר רבי יהושע בן לוי שלא יהיה ביתך עקר מן התלמידים, עקרה שלא תהא תפלתך עקורה לפני המקום, ואימתי בזמן שאתה משים עצמך כבהמה ע"כ. ופירשו התוס' כדאמר (עין חולין ה.) שאין העולם מתקיים אלא כמו שמושים עצמו כבהמה כדכתיב (תהלים לו-ז) אדם ובהמה תושע ה', וכמו שמושים עצמו כאינו כדכתיב (איוב לו-ז) תולה ארץ על בלימה (חולין פמ.) ע"כ.

*

ונראה לבאר קישור ברכות הללו, דאיתא בגמרא (בבא בתרא קמז.) דרש רבי פנחס בר חמא כל שיש לו צער או חולה בתוך ביתו ילך אצל חכם ויבקש עליו רחמים שנאמר (משלי מז-ד) חמת מלך [היינו צער, שבאה לו חמה מאת המקום], מלאכי מות [היינו חולה שנוטה למות], ואיש חכם יכפרנה [יקחנה] ע"כ. וכתוב **בנמוקי יוסף** מנהג זה בצרפת שכל מי שיש לו חולה מבקש פני הרב התופס ישיבה שיברך אותו ע"כ. ובעיון יעקב כתב, כי תפלת צדיקים ישמע, ולשון חכמים מרפא, וכן מצינו במשה שהתפלל על צרעת מרים, ורבי חנינא בן דוסא שהתפלל על החולים ע"כ. ובוזה אתי שפיר המשך הדברים, לא יהיה בך עקר מן התלמידים, ואם כן מי שיהיה לו חולה בביתו יבוא אצל החכם להתפלל עליו, על כן הבטיח לו הכתוב, שלא תהא תפלתך עקורה מלפני המקום, ותתקבל התפלה והסיר ה' ממך כל חולי.

והענין שהיו הולכים אל הרב התופס ישיבה דייקא, נראה דאיתא בגמרא (בבא מציעא פה.) כל המלמד את בן עם הארץ תורה, אפילו הקב"ה גוזר גזירה מבטלה בשבילו שנאמר (ירמיה מז-ט) ואם תוציא יקר מזולל [תלמיד חכם מעם הארץ]

והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה וגו', ואהבך וברכך והרבך, וברך פרי בטןך ופרי אדמתך וגו'. ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך, והסיר ה' ממך כל חולי וגו' (ו-ז). הנה מה שדקדק לומר 'ואהבך', כי מצינו שלפעמים האדם נתברך בעניני עולם הזה, ואין זה מצד אהבת ה' אליו, אלא כמו שמסיימת הפרשה הקודמת, ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו (ו-ו), וברש"י בחייו משלם לו גמולו הטוב, כדי להאבידו מן העולם הבא ע"כ. על כן כאן בברכה זו שמברכו בברכת עולם הזה, הקדים 'ואהבך' וברכך, שברכות אלו יבואו מצד האהבה, שחויץ מוגמולו הצפון לו לעולם הבא, יאכל פירותיהן גם בעולם הזה.

ואיתא במדרש רבה בפרשתנו (ג-ד) כל מה שישראל אוכלים בעולם הזה, מכח הברכות שברכם בלעם הרשע, אבל ברכות שברכו אותן האבות, משומרין הן לעתיד לבוא, שנאמר ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך (ו-ז). ולכאורה יש להבין וכי לעתיד לבוא נהיה נצרכין לזכות אבות, הרי כבר תהיה אז העולם התיקון. ונראה כי יש שני סוגי ברכות, האחד מה שמשפיע ה' ברכות עולם הזה לשכר ולתענוג לעובדי ה', שנותן להם חיים נעימים בעושר וכבוד, שיתענוגו מרוב כל, ויש סוג ברכה שנותן ה' כדי שיוכל לעבוד בו ה' ולהתעלות ברוחניות, נותן לו חכמה להרכצת התורה, ועושר כדי לעשות בהם צדקה וחסד. והברכה מסוג הראשון הוא אוכל ממנו רק בעולם הזה, כי אין מלוין לו לאדם לא כסף וזהב ולא אבנים טובות ומרגליות. ומה שהם אוכלים רק בעולם הזה, הוא מכח הברכות שברכם בלעם הראשון, אבל מהברכות שברכו אותנו האבות, הם ברכות כאלו שתכליתם רוחניות, שמשומרין הן גם לעתיד לבוא.

והברכות האלה הנפרטים בפרשתנו, ושמר ה' אלקיך לך את הברית ואת החסד אשר נשבע לאבותיך, הן

כפי תהיה ע"כ. הרי לנו גודל מעלת המלמד תורה עם תלמידים בני עמי הארץ, שזוכה אשר פיו הוא כפי ה', ולכן כל שיש לו חולה הולך להחכם שיבקש עליו רחמים, שהקב"ה גוזר גזירה ומבטלה בשבילו.

והנה הכתוב אומר, ואיש חכם יכפרנה, ופירש רש"י יקחנה, וצריך ביאור דאם כן למה אמר יכפרנה. ונראה על פי מה שהקשה בארץ צבי (פסח תרפד דף מא) דכיון דאין יסורין בלא חטא (שבת נה), מה מועילה תפלה, הרי אם יסתלקו היסורין שוב תהא מוטלת על האדם חובת חטאו, ומה בצע בזה, כיון דסוף סוף יהיה מוכרח לאדם לקבל יסורין כדי למרק את חטאו, עיין שם מה שכתב בזה. ואולי יש לומר דכמו דמצינו ביום הכיפורים, כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם (ויקרא מז-לא), והיינו שהוא נושא העון ומעבירו, ועיצומו של יום מכפר, ונשא השעיר עליו את כל עונותם אל ארץ גזרה (שם לו-כב), כמו כן הוא כח התורה, וכמו שדרשו במדרש (ספרי האוינו) כשעירים עלי דשא (דברים לב-ה), מה שעירים מכפרים כך דברי תורה מכפרים ע"כ. ואם כן חכם בחכמת תורתו, הוא מעביר את עצם החטא, שתהא נחשב לו כאלו קיבל כבר היסורים, ונתמרק העון, ושפיר מועיל התפלה, ולא יוצרך עוד ליסורים עבור החטא. וזהו שאמר הכתוב ואיש חכם יכפרנה, היינו שמכפר ומעביר החטא עצמו, וכיון שאין עון אין יסורין, ובזה לוקח ממנו היסורים.

והנה בגמרא (תענית ת) אמרו, אם ראית דור שהשמים משתכין עליו כנחושת מלהוריד טל ומטר וכו', ילך אצל חסיד שבדור וירבה עליו בתפלה וכו' ע"ש. ויש להבין למה כאן אמרו ילך אצל 'חכם', שהוא חכם בחכמת התורה, ושם אמרו ילך אצל חסיד. ולפי מה שנתבאר יש לומר, דשם מיירי לענין גשמים שאין יורדין אלא בזכות התפלה, וכמו שנאמר (בראשית ב-ה) כי לא המטיר ה' על הארץ, ואדם אין לעבוד את האדמה, וברש"י מאי מעמא לא המטיר, לפי שאדם אין לעבוד וכו', וכשבא אדם וידע שהם צורך לעולם התפלל עליהם וירדו וכו' ע"ש. ולכן ילך אצל חסיד שבדור וירבה עליו תפלה, מה שאין כן בחולי וצער שבא עבור חטא, או יש צורך לתפלה בכח התורה שיתכפר גם החטא ויסלקנה, על כן ילך אצל חכם בתורה ויבקש עליו רחמים.

ובגמרא (בבא מציעא קו:) דרשו, והסיר ה' ממך כל חולי, אמר רב זו עין [דבר שכל החולאים תלויין בו, וזו העין, עין רעה] ע"כ. ויש לומר ההמשך כי מצינו בשלמה המלך בעת שחינך את בית המקדש, התפלל, אתה תשמע מן השמים מכון שבתך, ועשית ככל אשר יקרא אליך הנכרי (מלכים א ה-ג). וברש"י ובישראל הוא אומר (לעיל פסוק למ) ונתת לאיש ככל דרכיו, לפי שישראל מכיר בהקב"ה, ויודע שהיכולת בידו, ואם אין תפלתו נשמעת, תולה את הדבר בעצמו ובחטאו, אבל עכו"ם קורא תגר ואומר, בית ששמו הולך לסוף העולם, נתיינעתי לכמה דרכים ובאתי והתפללתי בו, ולא מצאתי בו ממש כשם שאין ממש בעבודת גילולים, לפיכך ככל אשר יקרא אליך הנכרי, אבל ישראל אם אתה רואה שהוא משחית בממונו את חבירו, אל תתן לו ע"כ. ואם כן יש תפלות שהם עקורות מלפני המקום, והוא כאשר עינו צר בחבירו, ורוצה להרע לו. אבל בהיות כי והסיר ה' ממך כל חולי, זו עין רעה, שלא יהיה עינו רעה באחרים, אז לא תהא תפלתו עקרה, שיתקבלו גם אצלו כל תפלותיו.

*

ויש לומר עוד במה שאמר שלא תהא תפלתך עקורה, כי מדרך העולם הוא שבעת שחסר לו דבר מצרכיו, אז הוא מרבה בתפלה שישפיע לו ה' די מחסורו אשר נחסר לו. אבל בעת שהוא משופע בכל טוב, אז מתרשל בתפלה. אבל האמת הוא כמאמרם (סנהדרין מד:) לעולם יקדים אדם תפלה לצרה, שאלמלא הקדים אברהם תפלה לצרה בין אל ובין העי לא נשתייר משונאיהם של ישראל שריד ופליט, וכמו שנאמר (איוב לו-ט) היערוך שועך לא בצר [כך היו אומרים חבריו לאיוב, כלום הקדמת שועך לא בצר, עד שלא באה הצרה, אם היית עושה כן, היו הכל מאמצים את כחך] ע"כ. ואדרבה בשעה שהוא בריא בבריאותו, ויש לו עושר וכבוד, אז יש להרבות בתחנה שלא יופסק זאת ממנו, אלא יומשך לו השפע גם להלאה. וזהו שאמר הכתוב, שגם אחרי שתתברך בכל מילי דמימב, וברך פרי בטןך ופרי אדמתך ובהמתך, וברוך תהיה מכל העמים, והסיר ה' ממך כל חולי, אחרי כל זאת לא תהיה תפלתך עקורה מלפני המקום, לא יתרשל בתפלתו ולהזניחה, אלא תמיד תהיה על שפתך תפלה ותחנה, שימשך גם להלאה, ויקדים תמיד תפלה להצרה.

*

וביתר ביאור יש לומר, דהנה בגמרא (תענית ב) אמרו, ולעבדו בכל לבבכם (דברים יא-ג), איזהו עבודה שבלב, הוי אומר זו תפלה ע"כ. ולכאורה הא מבואר בשלחן ערוך (או"ח סימן קא-ב) לא יתפלל בלבו לבד אלא מחתך הדברים בשפתיו וכו' ע"ש. וכתב במגן אברהם (שם) דגם בדיעבד לא יצא ע"ש. אם כן התפלה הוא עבודה שבפה, ולמה קורא אותה עבודה שבלב. אך האמת הוא שעיקר התפלה הוא מה שמתרחש בתוך לבו בעת תפלתו, אבל כדי שיעשה התפלה רושם בהלב צריך להוציא הדברים בשפתיו, והדיבור בפה הוא רק ההכשר מצוה שעל ידו יתעורר הלב בדיבורו. ועל דרך מצות סוכה, שיש חיוב לעשות סוכה ואחר כך לישב בו שבעת ימים. ועיקר המצוה הוא ישיבתו בתוכה, אבל כדי שיוכל לישב צריך לעשות תחלה הסוכה. וכמו כן בתפלה, עבודתו הוא רק בהלב, אבל כדי שיתעורר הלב מתפלתו, צריך להוציא הדיבורים בשפתיו ומה מתעורר הלב, וזהו התפלה. והמתפלל בלי כוונה, הוא ככונה הסוכה וגופו לא נכנס לתוכה.

וכבר ביארנו במקום אחר, מה שאמרו חז"ל (שבת י) רבא חזייה לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה, אמר מניחין חיי עולם [תורה] ועוסקים בחיי שעה [תפלה צורך חיי שעה הוא, לרפואה לשלום ולמזונות. רש"י]. והוא סבר זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד ע"כ. **ובמהרש"א** הוסיף כי התורה הוא חיי עולם, כמו שנאמר בה כי הוא חייך ואורך ימך, חייך בעולם הזה ואורך ימך בעולם הבא שכולו ארוך. אבל התפלה אינה רק חיי שעה, לחיי עולם הזה דניתן לו זמן ושעה ע"כ. ולכאורה רבא מילתא במעמא אמר, שחיי עולם חשובה יותר מחיי שעה, ומה סיים עלה דזמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד.

ונראה כי תפלה יש בה ב' ענינים, חדא שאלת צרכיו, על מזונו ופרנסתו ובריאותו, שלא יגיע לו שום פגע ומקרה רעה במשך כל היום כולו, ותפלה זו חיי שעה המה, שאין נוגעים לו רק על ימי שנותינו בהם שבעים שנה, אשר ימינו כצל עובר. אבל יש עוד ענין בתפלה, זמן דביקות בבוראו, שמתבונן בגדלות הבורא אשר הכל הוא בידו, לך ה' הגדולה והגבורה וכו', לך ה' הממלכה והמתנשא לכל לראש, והעושר והכבוד מלפניך וכו', והוא הוא המשגיח עליו כל רגע ורגע, והוא נמסר בידו על כל דבר ודבר, ואין אדם נוגע במוכן לו. ולעולם יסדר אדם שבחו של מקום ואחר כך יתפלל (ברכות לב).

ומתוך התבוננות זו הוא בא לאהבת ה', כמו שכתב הרמב"ם (יסודי התורה ב-ב) והאיך הוא הדרך לאהבתו ויראתו, בשעה שיתבונן במעשיו וברואיו הנפלאים הגדולים ויראה מהן חכמתו שאין לו ערך ולא קץ, מיד הוא אוהב ומשבח ומפאר ומתאוה תאוה גדולה לידע השם הגדול וכו' ע"ש. ובשעה שעומד ומתפלל מתחזק אמונתו בבוראו, והוא זמן קבלת עול מלכות שמים, למסור נפשו בכח עבור רצונו ית"ש, אשר זהו לשון תפלה מלשון הכתוב נפתולי אלקים נפתלתי (בראשית ל-ח), קשר חיבור ודביקות.

ואם כן בתפלתו נכללת רוב מצות היסודיות בחיי האדם, וזה מאיר עליו כל היום כולו, ונותן לו חיזוק ועידוד על קיום כל מצות ה', בודאי ששעה זו של תפלה באופן כזה עולה על מצות לימוד תורה. וזה נכלל במאמרם בא חבוק והעמידן על אחת, צדיק באמונתו יחיה (מכות כג), ולא העמידן על מצות תלמוד תורה שהוא כנגד כולן, כי אמונה בהירה עולה על כולנה. ותפלה כזו איננה חיי שעה, אלא חיי עולם כמו תורה, שבהם קונה עולמו לחיי עולם הבא, ועדיפא מתורה שהיא רק מצוה יחידית, ובתפלתו נכללת מצות רבות של אהבת ה' ודביקות ומסירת נפש ויראת ה'. ומה גם כשמאריך בתפלה עבור חיי עולם, והאר עינינו בתורתך ודבק לבנו במצותיך וכו', כדי שיהא לו ברכה בתורה, שתהא תורתו מתברכת ומשתמרת בידו שלא ישכחנה, לאוקמו גירסא סייעתא דשמיא, אין זה לחיי שעה, ובתפלות כאלו אין מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה. – ולכן רב המנונא דידע בנפשיה כי תפלתו הוא גם כן חיי עולם כמו תורתו, על כן היה סבור דזמן תורה לחוד וזמן תפלה לחוד, וכמו שמפריש מזמנו לחיי עולם של תורה, כן יש להפריש זמן לחיי עולם של תפלה. (עין שמן ראש ח"י פ' בלק דף רנ:).

ואם כן מצות תפלה אין לו שום קשר, אם ביתו מלא כל טוב או מחוסר כל, התפלה היא עבודה שבלב לדבק עצמו בקונו באמונתו ואהבתו אליו, אלא שכאשר חסר לו איזה דבר או ניתוסף לו עוד פרט בתפלה לבקש גם על מחסורו. ולכן גם כאשר ואהבך וברכך והרכך וברך פרי במגן וכו', עד שלא יחסר לו שום דבר בעולם, מכל מקום לא תהא תפלתך עקורה, להתרשל מעבודת התפלה, אלא אדרבה אז יש לו להוסיף בשבח והודאה בתוקף אמונתו, כי לא כחו ועוצם ידו עשה זאת, אלא מתנת חנם מאת הבורא.

ונראה שעל זה אמר הכתוב, והביאותים על הר קדשי ושמחתים בבתי תפלתי, עולותיהם וזבוחיהם לרצון על מזבחי, כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים (ישעיה נו-ז), והיינו כי הבית המקדש שבנה שלמה, חוץ מעבודת הקרבנות שבתוכו, היה גם בית תפלה, וכמו שאמר שלמה המלך בחנוכתו (דברי הימים א ה-כט) להיות עינך פתוחות אל הבית הזה לילה ויום וגו', לשמוע אל התפלה וגו', כל תפלה כל תחנה אשר תהיה לכל האדם וגו', ופרש כפיו אל הבית הזה, ואתה תשמע מן השמים וגו'. אמנם לעתיד כאשר יהיה עולם התיקון, וגר זאב עם כבש, ולא יחסר שום מחסור לבני אדם, ועתידין אילנות שמוציאין פירות בכל יום וכו', ועתידה ארץ ישראל שתוציא גלוסקאות וכלי מילת וכו' (שבת ל:), אם כן יחסר עבודת התפלה או, והבית המקדש תהיה מיוחדת רק לעבודת הקרבנות.

ועל זה אמר שלא כן הוא, אלא והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי וגו', כי בתי 'בית תפלה יקרא' לכל העמים. ואדרבה או יוגדל עבודת התפלה ביתר שאת, שהיא עבודה שבלב, דביקות בבורא עולם, אשר או יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל ברך, ומלאה הארץ דעה את ה', וכל תשוקת האדם תהיה לדבק עצמו לקונו באהבה רבה, ואז יתעלה הבית תפלה של הבית המקדש ביתר שאת ויתר עז, ולא רק לעם ישראל תהיה זאת תפלה, אלא ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים.

*

ואיתא בגמרא (בבא קמא צב:) והסירותי מחלה מקרבך (שמות כג-כה), תניא מחלה זו מרה, ששמנים ושלשה חלאים יש בה, מחל"ה בגמטריא הכי הווי, וכולן פת במלה שחרית וקיתון של מים מבטלתן ע"כ. וכתב בתורת משה (בפרשתנו נג):

נראה דפת שחרית זהו תורה שאדם לומד בימי נעוריו, רק על ידי זה שיהיה צורבא מרבנן בימי בחרות יוכל ח"ו להתנאות, לכן אמר וקיתון של מים, דזהו מורה על דרך עניויות, כאמרם (תענית ז): למה נמשלה תורה למים, מה מים הולכים ממקום גבוה למקום נמוך, אף התורה הולכת מגבוה לנמוך, ועל ידי שני דברים הללו אדם ניצל מהם, ועל זה נאמר (שמות מז-כא) כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך ע"כ.

ויש לומר עוד, כי חיי האדם במשך שנות ימי חייו המה מעורבים עם מאורעות שונות המדכא את חייו, ונפשו מרה עליו ורוחו מדוכא. ואין עצה כנגד זה שיוכל להתחזק בכל מעמד ומצב, רק מי שממלא שנות נעוריו בתורה, ומתגדל לתלמיד חכם, אשר פיקודי ה' ישרים משמחי לב, וכמו שאמר דוד המלך על עצמו, לולי תורתך שעשועי או אבדתי בעיני (תהלים קמ-צב), תורה שלמדתי באף היא שעמדה לי (ילקוט קהלת תקסז). ועוד גם זאת להתחזק בעבודת התפלה, שכאשר מתעצם נפשו בקונו, ומאיר אצלו שהקב"ה הוא אהבו, או משיג שכל דרכיו משפם, וכל מה דעביד רחמנא למב עביד, ומאתו לא תצא הרעות.

ועל זה רמזו פ"ג חלאים יש במרה, מהמצבים המרים שאדם עובר מסתעף ממנו חולאים רבים, ואופן ביטול המרירות הוא, בפת שחרית, התורה שלומד בימי נעוריו, וקיתון של מים זו תפלה, וכמו שנאמר בשמואל, וישאבו מים וישפכו לפני ה' (שמואל א ז-ז), ובתרגום ושיפכו לבהון בתויבתא כמיא קדם ה', ובוה יוכל לבטל החולאים של מרה, להיות שמה במצבו כל הימים. – וגם בכל יום ויום, כאשר הוא מעיר את השחר, ללמוד שיעורו בתורה, ואחר כך שופך נפשו לה' בתפלתו, הרי זה מבטל כל החולאים, כי אין לנו שיור רק התורה הזאת ועבודת התפלה, אשר תכתב לדור אחרון ועם נברא יהלל י-ה.

<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' ישראל שלמה גרינצווייג הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול מוב</p>	<p>לע"ג ב"ק הגה"צ רבי משה מרדכי בן הגה"צ רבי ישעיהו זצוק"ל אב"ד וואדקערט יצ"ו – במ"ם פרי משה נסחלק ביום כ"ז אב תש"ט לפ"ק ת.נ.צ.ב.ה.</p> 	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אברהם יעקב שטערן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהכנס בנו הכ' שלמה נ"י לעול התהומ"צ</p>
<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' מאיר מרדכי בערקאוויטש הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתגלחת בנו כמר אליעזר נ"י למול מוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' לוי יצחק ליכטענשטאטער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול מוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' יעקב הכהן רובין הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול מוב</p>

דברי תורה

מאת כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

יוצא לאור ע"י מכון מעדני מלך ווייען - גליון תרס"ג-ד

סעודה שלישית פרשת ראה תשע"א לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב ווייען - לאק שעלדריק

כה-ה), בתוך כל אחד ואחד מישראל, ללמד לבני אדם שיעשו את עצמם לבית ה', מקום השראת השכינה בתחתונים, שיתנהגו בדרכי התורה, ואז הוא נעשה בעצמו מרכבה להשכינה. וככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו, כן תעשו לדורות, ללמוד ממנה להעשות בעצמו בית ה'.

ומצינו גם במשכן זה של גוף האדם, שיש לשמרו שלא לאבדו ולהזיקו, וכמו שנאמר (דברים ד-טז) ושמרתם מאד לנפשותיכם. ואמרו (בבא קמא צא): אך את דמכם לנפשותיכם אדרוש (בראשית ט-ה), רבי אלעזר אומר מכאן שאין אדם רשאי לחבל בעצמו ע"ש. והנה מצינו בנזיר, שאמר הכתוב וכפר עליו מאשר חטא על הנפש (במדבר ו-א), ובגמרא (נדרים י) רבי אלעזר הקפר ברבי אומר, וכי באיזה נפש חטא זה, אלא שציער עצמו מן היין, והלא דברים קל וחומר, ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה, מכאן שכל היושב בתענית נקרא חוטא ע"כ.

ולעומת זה מצינו (תענית יא) דרבי אלעזר אומר הנקרא קדוש שנאמר (שם ו-ה) קדוש יהיה גדל פרע ע"כ. ויש להבין איך יתכן פלוגתא מהקצה אל הקצה, דמה דלרבי אלעזר הקפר נקרא חוטא, הווי לרבי אלעזר קדוש. והנה בגמרא (נדרים טז) פריך דאיך יליף מקרא דאשר חטא, הלא הדין קרא בנזיר טמא כתיב. ומשני דלכך נכתב שם משום דשנה בחטא הוא ע"כ. והיינו שנוזר טמא עשה שני חטאים, ציער עצמו מן היין, וגם נטמא, אבל בודאי גם נזיר שלא נטמא נקרא חוטא ע"כ. ועדיין לא נתיישב היטב, כיון דכל נזיר טהור הווי חוטא, למה נאמרה רק במי ששנה בחטא. (ועיי' בזה בפ"י יקר פ' נשא).

ונראה בביאורו, דהנה בתוס' (נזיר ב: ד"ה ואמאי) כתבו, דאם כי המצער עצמו קרוי חוטא, מכל מקום המצוה רבה על החטא, מידי דהווי אמתענה תענית חלום בשבת, דיש לו

ונתצתם את מזבחותם ושבתם את מצבותם וגו', ואבדתם את שמם מן המקום ההוא, לא תעשון לה' אלקיכם, כי אם אל המקום אשר יבחר ה' אלקיכם מכל שבטיכם לשום את שמו שם, לשכנו תדרשו ובאת שמה וגו', (יב-ג). וברש"י לא תעשון כן, להקמיר לשמים בכל מקום כי אם במקום אשר יבחר. דבר אחר ונתצתם את מזבחותם ואבדתם את שמם לא תעשון כן, אזהרה למוחק את השם ולנותץ אבן מן המזבח או מן העזרה. אמר רבי ישמעאל וכי תעלה על דעתך שישראל נותצין את המזבח, אלא שלא תעשו כמעשיהם ויגרמו עונותיכם למקדש אבותיכם שיחרב (ספרי יב-ו) ע"כ. ולכאורה לפי פירוש השני תקשה המשך הכתובים, לא תעשון כן לה' אלקיכם כי אם אל המקום אשר יבחר ה' וגו'.

וכתב בתורת משה (עד) לכאר על פי דברי הרמב"ן שהביא מספרי (ראה ה) לשכנו תדרשו, דרוש על פי הנביא, יכול תמתין עד שיאמר לך נביא, תלמוד לומר לשכנו תדרשו ובאת שמה, דרוש ומצא ואחר כך יאמר לך נביא ע"כ. והיינו שהקב"ה לא גלה להם מקום המקדש עד בימי דוד, והיינו לשכנו תדרשו, דרוש על פי נביא, ובאת שמה. הנה לפי זה לכשיבנה בית המקדש על כרחך יצטרכו לנתוץ ולהרוס המשכן שהיה עומד שם המזבח והארון כדי לבנות בית המקדש במקומו. ואילו לא חטאו ולא נחרב שילה על ידי פלשתים, היו ישראל בעצמם צריכים לנתוץ ולבנות בית המקדש לכשיתגלה להם המקום. והיינו את מזבחותם תתוצון לא תעשון כן לה' אלקיך, פירש"י אזהרה לנותץ אבן ממזבח ובית המקדש, ואמר כי אם אל המקום וגו', לשכנו תדרשו, אז הותר לנתוץ ותעשון כן לה' אלקיכם, לנתוץ משכן זה כדי לבנות בית המקדש עולמים ודפח"ח.

ונראה דיש בזה לימוד מוסר בדרך העבודה, כי תכלית המקדש הוא, ועשו לי מקדש ושכנתי 'בתוכם' (שמות

מצוה לבטל החלום, וקצת עבירה עשה שהתענה בשבת, שהרי צריך לישב בתענית למחרת השבת לכפר על שהתענה בשבת ע"ש. וכן הוא בתום' (תענית יא. ד"ה אמר). ובספר **שם משמואל** (פ' נשא תרעג קמו.) הוסיף בביאורו, דהרי זה דומה לאיש המבזבז ממונו למצוה, אף שאדם חייב להיות חס על ממונו, מכל מקום המצוה היא במעלה יותר מממונו, ורשאי להפסיד מממונו כדי להשיג המצוה. וכן הוא לענין צער הגוף, אף שאין אדם רשאי לחבול בעצמו, מכל מקום כדי להשיג תכלית יותר נכבדה מגופו רשאי לצער את עצמו, על כן רשאי אדם להתענות באשר על ידי התענית משיג חיות ממקום גבוה יותר, ועיין ב**זוה"ק** (ח"ב ב: ס"ב). וזהו ענין הנזיר שמצער את עמו כדי להשיג קדושה עליונה, כי השגת קדושה עליונה כזו יותר נכבדת מגופו ע"כ. וזה דומה ללאו דבל תשחית, דדיקלא דמען קבא אסור למקצייה, אבל אם היה מעולה בדמים, שדמיו יקרים לבנין יותר משבח פירותיו, מותר לקיצצו (בבא קמא צא:), והיינו משום דהשבח שמרויח עולה יותר מהפסדו, כמו מי שהשקיע מהונו וזו להרויח בו עשרה זוזים, כן ההתעלות של הנפש על ידי התענית עולה יותר על הפסד גופו בתעניתו.

זדהו הענין שאמרו חז"ל (אבות ו-ד) כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן, וחיי צער תחיה. ולכאורה איך יתכן זה הלא המצער עצמו חוטא בנפשו, ועל כן סיים 'אם אתה עושה כן אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא', ואם כן מה שמקבל האדם עבור זה שזה הרבה יותר מצער, כי זוכה לתורה שנותנת חיים לעושה בעולם הזה ובעולם הבא, והתורה נקנית רק במיעוט מאכל ומיעוט משתה ומיעוט שינה ומיעוט תענוג (שם ו-ה), וכיון ששכרו יותר מהפסדו שפיר שרי.

זזה ענין התעניות והסיגופים המובאים בספרי קודש לצורך תיקון החטאים, כי הפגמים הנשאים דבוקים בנפש האדם הם גדולים ועצומים, ובסופן יצטרכו למרק אותם בגיהנם ובחיבוט הקבר וכו', והצער כל שהוא שעובר עליו בחיים מזככים נפשו ומטהרים נשמתו. וכמו שאין לבזבז ממונו, מכל מקום לצורך תיקון החטא נאמר וחטיך בצדקה פרוק (דניאל ד-כד), עד שאמרו שעל זה לא נאמר המבזבז לא יבזבז יותר מחומש (כתובות סו:), כי עושה זאת לצורך רפואת נפשו, וכל אשר יש לו יתן האדם בעד רפואתו (**ליקוטי אמרים** אגרת

התשובה פרק ג), וכמו כן מכל שכן כשמוותר תענוגי וצורכי גופו למרק חטאיו, בודאי שזה מביא התעלות יתירה לגופו, הרבה יותר ממה שהיה לו מקדם, ומה לו בגוף מעונג כאשר פנימויותו פצועה ונשחתת.

זבזה יתבאר למה נאמר זה בנזיר טמא דייקא, כי באמת יש להבין איך בא להנזיר טומאה שיסתור נזירותו, הלא רגלי חסידיו ישמור (שמואל א ב-ב), ולא יאונה לצדיק כל און (משלי יב-כא), ואם כן הנזיר הזה שרצה לקדש עצמו בנזירותו, והבא לטהר מסייעין אותו (שבת קד.), למה לא היה נשמר מן השמים שלא ימות עליו מת פתע פתאום.

זבל הענין הוא, כי שמירה זו הוא רק במי שעושה הדבר לשם מצוה גרידא, בלתי לה' לברו, אבל אם יש לו פניה במעשיו, כיון שמעורב בו גם מחשבה אחרת לתועלת עצמו, לא יסיעו לו בשמירה מעולה לשנות עליו דרכי טבע העולם. (ועיין כעין זה בחתם סופר פ' תצא פח). והנה העושה מצוה שכרוך בו נדנוד חטא מצד אחר, אין לעשותו רק כאשר עושהו לשם שמים לברו, דוגמת מה שמצינו במפרשים לגבי עשה דוחה לא תעשה, שזהו רק כאשר מכין לשם מצוה. (עיין שו"ת בית יצחק י"ד ח"ב סימן קסח אות יב). ולכן בנזיר שכרוך בו חטא במה שמצער נפשו, אבל הוא לתועלת, והוי כמעולה בדמים דמותר לבזבז ולהשחית, היינו רק כאשר עושהו לשם מצוה, ואז קדוש יאמר לו. אבל אם מת עליו נפש בפתע פתאום, ולא היה לו שמירה מן השמים שלא יארע לו כן, הרי זה לסימן כי נזירותו לא היה בלתי לה' לברו, שהרי רגלי חסידיו ישמור, ואם כן נתברר מזה כי חוטא בנזירותו, וכיון ששנה בחטא, שנשמא במת, בזה נתגלה כי חטא גם בנזירותו, וכפר אשר חטא על הנפש.

זרק כאשר האדם מקבל נזירותו עליו לשם שמים בלתי לה' לברו, אז עולה במעלתו במה שמתקדש בתעניתו יותר ממה שחובל עצמו בתעניתו, וקדוש יאמר לו. ויסופר על הגה"ק **מאוסטראווצע זצ"ל** שהיה רגיל בתענית, ושאלו אותו הלא כל היושב בתענית נקרא חוטא, והשיב שלכן דייקו בלשונם 'היושב' בתענית, ולא אמרו כל המתענה, דאם על ידי התענית הוא הולך ומוסף בעבודת השם שפיר רשאי, ורק אם על ידי חלישת התענית יחלש בעבודת ה', ויהיה 'יושב' בתענית, לאדם כזה אסור להתענות (אוצר שיחות צדיקים דף ע"ז).

וְלִכֵּן אחר שאסר לנו הכתוב לנתוץ אבן מן המזבח ומן העזרה, אשר זה כולל גם אזהרה על האדם לשמור על גופו, אשר היכל ה' המה, ואסור לחבל בעצמו, עד שגם לצער עצמו מן היין נקרא חוטא, מכל מקום כמו דמותר לנתוץ משכן שילה כדי לבנות בית עולמים, כן רשאי להחליש גופו במיעוט מאכל ושינה, ולנתוץ אבן ממזבחו, אם עושה זאת כדי לבנות בית עולמו, להעלות המשכן שלו למעלה גבוה יותר מקדם, שגיגע למדריגת אשריך בעולם הזה ובעולם הבא יחד, מותר לו לענות ולהחליש גופו, ולנתוץ אבן מהמזבח. ומסיים והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם וגו', כי התענית וחלישות הגוף הוא במקום קרבן, וכמו שאומרים (כיום כפור קמן) חלבי ודמי הנמעט בצומי תמור חלבים ודמים.

וְאָמַר הכתוב להלן בפרשה, כי עם קדוש אתה לה' אלקיך לא תבשל גדי בחלב אמו, עשר תעשר את כל תבואת זרעך היוצא השדה שנה שנה, ואכלת לפני ה' אלקיך וגו', למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים (יד-כא). ועיין ברש"י לכאר סמיכות הפסוק לא תבשל גדי בחלב אמו, עם עשר תעשר ע"ש. עוד ברש"י שנה שנה, מכאן שאין מעשרין מן החדש על הישן (ספרי) ע"כ.

וַיֵּשׁ לומר דאיתא בנמרא (ברכות סג) אמרי דבי רבי ינאי מאי דכתיב (משלי ל-לג) כי מוץ חלב יוצא חמאה, במי אתה מוצא חמאה של תורה, במי שמקיא חלב שינק משדי אמו עליה [המוציא את החלב שמוציץ משדי אמו על דברי תורה, חמאה הוא לז] ע"כ. הרי לנו כי מי שרוצה לזכות לכרתה של תורה, לא רק שצריך למעט בתענוגי גופו, עד שאתה מתפלל שיכנסו דברי תורה לתוך גופו תתפלל שלא יכנסו מעדנים לתוך גופו (תוס' כתובות קד), אלא גם כוחותיו שהשיג משחר ימי ינקותו צריך להקיא להגיע לחמאה של תורה. וכמו שמצינו במשה רבינו כאשר עלה למקום לקבל התורה, ויכסוהו הענן ששת ימים, ויקרא אל משה ביום השביעי (שמות כד-טו), למרק אכילה ושתיה שבמעיו (יומא ד:).

וְדוֹד המלך ביקש (תהלים כו-ד) 'אחת' שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתו בבית ה' כל ימי חיי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו, והכוונה דאיתא במדרש (ויק"ר ב-א) אדם אחד ממאלף מצאתי (קהלת ז-כח), אלף בני אדם נכנסין למקרא, יוצא

מהן מאה למשנה, עשרה לתלמוד, ואחד להוראה ע"כ. ועל זה התחנן שיוכה להיות אותו האחד שיוצא לשלימות התורה, וזהו 'אחת' שאלתי מאת ה', שיהיה הוא אותו היחידי שיוכה לשבת בבית ה' כל ימי חייו.

וְאִם כן מאה היוצאין למשנה הם מעשר ראשון מהאלף הנכנסין, ושוב יש עשרה היוצאין לתלמוד הם מעשר שני, ושוב מעשרה האחרונים יש מעשר שלישי, אדם אחד ממאלף מצאתי. ואין להאדם להסתפק ולהיות שבע רצון במה שהוא מעשר ראשון שיוצא למשנה, הלא ישנם ט' מאות שלא יצאו, אלא יש לו לעשר מעשר שני, להיות מהעשרה היוצאין לתלמוד, דגם כאשר כבר הגיע למדה זו, יש לו להשתדל לזכות לכרתה של תורה, שיהיה גם מעשר מן המעשר, להיות האחד היוצא להוראה. ודבר זה תליא כפי מה שממית עצמו על התורה, להקיא החלב שינק משדי אמו עבור תורה.

וְעַל כן אמר הכתוב, עשר תעשר את כל תבואת זרעך דייקא, היינו מהבנים שלך תשתדל שיתגדלו להיות מעשר מהאלף הנכנסין לבית התלמוד, ולא תסתפק במעשר חדא, אלא עשר תעשר, להגיע שוב למדריגת מעשר שני, ושוב למעשר השלישי, אחד מני אלף. וסמוך ליה כי עם קדוש אתה לה' אלקיך, לא תבשל גדי בחלב אמו, הבנים הצעירים הם הגדירים, ורעי את גדיותיך על משכנות הרועים, ואם אתה רוצה לבשל ולבקר את גדיותיך (מלשון בישול וביכור פירות), שתתבשל להיות פרי תפארת בכרם בית ה', אז תדע כי אי אפשר להגיע לזה בחלב אמו, אלא יש להקיא החלב שינק משדי אמו עבור התורה, ורק אז מגיעין לכרתה של תורה, כאשר לא מביט על גופו אלא על צורכי נפשו, ובחלב האם לא תוכל לבשל ולבקר את זרעך.

וְרִיבּוֹז גם כן שאין מעשרין מן החדש על הישן, לא לזוז מדרך ישראל סבא, להדריכם על דרכי החדשים אשר מקרוב באו לומר, שאין להכביד על התלמידים להיות ספי ליה כתורא (כבא בתרא כא), אלא צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיותיך על דרכי אבותינו הישנים, ואין מעשרין מן החדש על הישן, למען תלמד ליראה את ה' אלקיך כל הימים, שהלימוד יביאנו לידי מעשה, ותלמוד ליראה את ה'.

וְנִרְאָה לרמוז במאמרם (מנחות כט) שאמרו על רבי עקיבא, שהיה דורש על כל קוץ וקוץ תילי תילים של

הלכות, שיש בזה רמז, כי צער וכאב שעובר על גוף האדם, וכל חלישות הדעת שעובר על לבו, הוא דוקר עליו כקוץ המכאיב את הבשר. אמנם השכר על זה עצום מאד, שעל כל דבר של מיעוט תענוג, משלמים להאדם השגה יתירה בתורה, ומדוחק ומצער עיניהם מנהירות בתורה. ורבי עקיבא שעבר עליו כל כך מסירת נפש על תורה, שהתחיל ללמוד רק בהיותו בן ארבעים שנה, ועזב את ביתו על כ"ד שנה רצופות עבור שיתעלה בתורה (כתובות סב.), כמה קוצים עברו על בשרו, ושילמו לו מלמעלה השגה יתירה ונפלאה בתורה, עד שעבור כל קוץ וקוץ נתנו לו שכר השגות תילי תילין של הלכות.

ויש לומר דיש בזה רמז גם על חודש אלול, ימי הרצון של תשובה ארבעים יום עד יום הכיפורים, שיש להקדישם

ביתר שאת קודש לה', לתקן ימי השנה שעברו בתשובה ומעשים טובים. אשר במשך השנה יש שנ"ד ימים, והמעשר מהם הוא שלשים וחמש ימים, אשר הם הימים שמראש חודש אלול עד יום הכיפורים (חזן מהשבתות שהם בלאו הכי קודש לה'), ויש לעשר אותם קודש על כל השנה. והיושב בתענית אקרי קדוש, ואם כי בדורות אלו אין כח לזה, וכמו שהאריכו בספה"ק, מכל מקום אין החטאים נמחקים מעצמם, ואין הגוף מזדכך ומתמרק בלי דבר, וכל אחד לפי מה שהוא צריך לזכך עצמו, עכ"פ בתענית שעות, או להפסיק קצת באמצע תאות אכילתו, ולמנוע עצמו ממאכל מסויים שנפשו מתאוה וכו', ואז יחשב למעלה גם דבר קמץ כמו הגדולות שבימים הקדמונים, ונוכה לשוב בתשובה שלימה לפניו ית"ש, ולתקן כל הפגמים מתוך רחמים ורצון.

סעודה שלישית פרשת שופטים תשע"א לפ"ק

בקעמפ מתיבתא נחלת יעקב ווייען - לאק שעלדריק

ומשפיע על המלך של אותה אומה, ורוחו בקרבו, ולעומת זה מלכות בית דוד הם יושבים על כסא ה' כביכול, ורוח הקודש שופע עליהם, ומלכותם עם מלכות שמים יתברך אדוקים זה בזה, ולא יצוייר השראת השכינה בקרב כל ישראל כי אם על ידי שבט מיהודה וכו' ע"כ. וכתב עוד להלן (צד.) כי כשישראל ברום המעלות אזי מלכם יושב על כסא ה', ומשמש ברוח הקודש ואורים ותומים, על פיו יצאו ועל פיו יבואו. אמנם בסוד כל אלה הוא יושב על כסא ממלכתו ולא על כסא ה' ע"כ.

ואם כן במינוי מלך הגון יש בו ב' שימות, חדא שמשמין אותו על כסא ממלכתו, ושנית שמשמין אותו למעלה להיות יושב על כסא ה' כביכול. אבל זהו רק במלך אשר יבחר ה' אלקיך בו, והיינו משבט יהודה וכמלכות בית דוד. אמנם אם בוחר במלך 'מקרב אחיך', ולא ממלכי בית דוד, אז 'תשים' עליך מלך, אין זה רק שימה אחת, ולא יושב על כסא ה' רק על כסא ממלכתו.

אמנם יש לבאר יותר, דהנה אמרו חז"ל (ברכות נח.) הרואה מלכי ישראל אומר ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, מלכי אומות העולם אומר ברוך שנתן מכבודו לבריותיו ע"כ.

שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלקיך בו, מקרב אחיך תשים עליך מלך וגו' (י-יב). ויש להבין כפל הלשון 'שום תשים'. ובגמרא (קדושין לב.) דרשו מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול דכתיב שום תשים עליך מלך, שתהא אימתו עליך ע"כ. **ובשיטה מקובצת** (כתובות יז.) כתב דדרשוהו מכפל הלשון, שום תשים, שימות הרבה, היינו שחובה היא לשום תדיר מלך ולחלק לו את הכבוד הראוי, וממילא אף אם המלך מוחל על כבודו ועל ידי כך הוא חדל מלהתכבד במלך, הרי בו ברקע מתהווה חיוב חדש של שימת מלך, כך שהוא חוזר מיד להיות מלך, ועל כן אין מקום למחילה ע"כ. ויש להבין למה מתחילה אמר כפל לשון 'שום תשים', ושוב סיים רק בשימה אחת, 'תשים' עליך מלך.

ויש לומר עוד על פי מה שכתב בתורת משה (צב:) לפרש מה שאמר הכתוב, ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגויים אשר סביבותי' (י-יז). וז"ל והנראה בזה שמרמו על דבר עליון, כי ידוע ע' שרים למעלה של ע' אומות מסבבים כסא הכבוד, וכשישראל עושים רצונו של מקום ברוך הוא הם בפנים בסוד ובצל כפניך תסתירני (תהלים יז-יח), ועל זה נאמר (ישעיה לב-) ולא יבנף עוד מוריד, וידוע כי כל שר של כל אומה ואומה שורה

ועיין בטורי זהב (סימן רכד) למה אומרים בישראל 'שחלק', ובאומות 'שנתן' ע"ש. ויש לומר דאיתא בגמרא (מועד קטן מז:): מאי דכתיב (שמואל ב כג-ג) לי דבר צור ישראל מושל באדם צדיק מושל יראת אלקים, הכי קאמר דוד, לי דבר צור ישראל אני מושל באדם, ומי מושל בי, צדיק, שאני גזור גזירה והוא מבטלה ע"כ. וכן אמרו (שבת נט:): כתיב בהו בצדיקים, ותגזר אומר ויקם לך (איוב כב-כח). ואיתא בגמרא (פסחים קט:): מאי דכתיב (תהלים ד-א) למנצח מזמור לדוד, זמרו למי שמנצחין אותו ושמה [למנצח לשון מפעיל, משמע שנותן כח לבריותיו לנצחו], בוא וראה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם, מדת בשר ודם נוצחין אותו ועצב, אבל הקב"ה נוצחין אותו ושמה שנאמר (שם ק-כג) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו וגו' [אלמא משתבח ביה קרא במשה, וקרי ליה בחירו, משום דשכך חמתו, אלמא שמח הוא בכך] ע"כ. ונראה דזהו מה שאנו משבחים לה' (בפיוט של האדרת והאמונה) הגוי והנצח לחי עולמים, כי בבשר ודם כשמנצחין אותו הוא לו לבויון, אבל הקב"ה מרוב ענותנותו הנצחון שמנצחין אותו הוא לו לנוי, ששמה בכח הצדיקים שזוכין למדרגה זו, והגוי והנצח, שיהיה הנצחון שמנצחין אותו לנוי, הוא רק אצל חי העולמים.

ובתורת המגיד (עניני תפלה) פירש, ארון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא, כי הצדיק הוא העיקר מכל היצור, וכל העולם כולו לא נברא אלא בשבילו (ברכות ו:). וזהו ארון עולם אשר מלך בטרם כל יציר נברא, שהוא ארון העולם רק קודם שהצדיק נברא בעולם, שהוא מתייחס בשם 'כל יציר'. אמנם 'לעת' געשה ונברא הצדיק, מעתה הוא 'בחפצו כל', פירוש בידו לעשות כרצונו וכחפצו ע"כ. (ועיין בשמן ראש ח"ט פ' בהר רנב:)

ולפי זה יש חילוק רב בין מלכי ישראל למלכי אומות העולם, כי במלך עכו"ם הגם שניתן לו מן השמים מלכות, היינו רק על אנשי בני מדינתו, אבל עדיין יש עליו מלך עליון הוא הקב"ה, מלך מלכי המלכים, ולא נמסר לו חלק ממלכותו ית"ש, אלא שנתן ה' מכבודו, שהוא מלך הכבוד, גם לבריותיו, שגם הם יכולים להיות מלכים על בני מדינתם. מה שאין כן מלך ישראל, המזכיר מאחך היושב על כסא ה', שנטל הקב"ה חלק ממלכותו ושיתף אותו יחד עם מלכותו, שאין הקב"ה יכול לעשות מעתה מאומה לכדו בלי הסכמת המלך ישראל לממטה, שהקב"ה גזור וצדיק מבטלו, אם כן נטל ה' חלק

ממלכותו ומסרה למלך ישראל, על כן מברכין על מלכי ישראל, שחלק מכבודו ליראיו. - ואם כן בהתמנות מלך על ישראל יש בו ב' מינויים, שחוזן ממה שנתמנה למלך על הכלל ישראל, הוא מתמנה גם למלך על ה' כביכול. ועל כן אמר 'שום תשים' עליך מלך, שיש במלכותו שתי שימות, חדא למטה וחדא למעלה.

ולכן דרשו מזה שתהא אימתו עליך, כי מה שיש כח בידו של המלך לבטל הגזירות, והקב"ה מכניע עצמו כביכול לשמוע בקולו, היינו רק כאשר יש בזה אתערותא דלתתא, שהכלל ישראל ממים אונם לדברי המלך, ואימת דברו מוטל עליהם, לא כן כאשר מולולין בדבריו, אי אפשר לו לפעול למעלה. וכמו שביארנו במקום אחר מאמרם (שבת קט:): כל המבזה תלמיד חכם אין לו רפואה למכתו, שזהו על דרך שאמרו (ברכות סב:): כל המבזה את הבגדים לסוף אינו נהנה מהם, שנאמר (מלכים א א-א) והמלך דוד זקן וגו' ויכסהו בבגדים ולא יחס לו ע"כ. וכמו כן כאשר מולול בהחכם ולא שומע לדבריו, אין זכותו מגין עליו להיות נענה בתפלתו לרפואתו. וזהו שום תשים עליך מלך, אימתי יש במינוי המלך שתי שימות, שהוא גם מלך למעלה לבטל הגזירות, רק כאשר אימתו עליך, אז באתערותא דלתתא איתער גם עובדא דלעילא.

ואמר הכתוב שוב, והיה כשבתו על כסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת וגו', וקרא בו כל ימי חייו, למען ילמד ליראה את ה' וגו' (יה-ה). ויש להבין וכי מצוה זו בישיבה על כסאו תלוי, ודי באומרו וכתב לו את משנה התורה הזאת וגו'. ונראה כי הגה המלך נצטוה בשלש מצות מיוחדות, רק לא ירבה לו סוסים וגו', ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו, וכסף וזהב לא ירבה לו מאד (יה-טו). ומעם המצות הללו הוא, כי ריבוי הכסף יוכל להביא את האדם להתרוממות, וכמו שאומר הכתוב (דברים ה-י) וכסף וזהב ירבה לך, וכל אשר לך ירבה, ורם לבבך ושכחת את ה' אלקיך. ואם זהו באדם פרטי שמוגבל במעשיו, מכל שכן במלך שבידו כל המדינה כולה. ולכן כדי שלא יסור את לבבו, נצטוה שלא להרבות סוס וכסף וזהב, אלא כשיעור הנצרך לו.

והעצה לזה הוא רק דביקות בתורה, בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, כי בהיות שהם דברים שנפשו של אדם מחמדתן, ויקשה על המלך להתגבר עליהן, על כן דבקו הכתוב בתורה יתר משאר העם. והנה כס"א הוא נוטריקון של

שלוש ענינים הללו כ'ספ ס'זם א'שה, שהקפידה תורה שלא ירבה לו שלא יבא לידי התרוממות. ובהיות שהמלך עלול ביותר לשוב אל כסא'ו, להרבות בסוסים ובכסף ובזהב ובנשים, ובפרט כאשר אינו ברום המעלה לישב על כסא ה' גם כן, אלא כשבתו על כסא ממלכתו לבד, על כן וכתב לו את משנה התורה הזאת וקרא בו כל ימי חייו, ובוה ילמד ליראה את ה'.

וְרִמּוֹז באומרו וכתב לו את 'משנה' התורה הזאת, כי תעודת המלך להעמיד את הדת על תלה, ולגדור גדר ולעמוד בפרץ, וניתן רשות להרוג הפורץ גדר, אף שלא מחוייב מיתה בדיני תורה, וכמו שאמרו (יבמות ז:): שמעתי שבין דין מכין ועונשין שלא מן התורה וכו', לעשות סייג לתורה, ומעשה באדם שרכב על סוס בשבת, והביאוהו לבית דין וסקלוהו, לא מפני שראוי לכך, אלא שהשעה צריכה לכך ע"ש. אם כן המלך יוכל גם לשנות דיני התורה כדי להעמיד את הדת על תלה, ולכן אמר וכתב לו את 'משנה' התורה הזאת, שרשאי גם לשנות התורה לקיומה של תורה, שלפעמים ביטולה של תורה זהו יסודה (מנחות צט:).

וְאָמַר שוב, לבלתי רום לבבו מאחיו, ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל (ז-ב). ונראה כי עבודת התשובה הוא צו"ם קו"ל ממו"ן, כנרמז בתשובה ותפלה וצדקה מעבירין את רוע הגזירה, אשר כל אחד עולה במספרו קל"ו. ואם המלך ירום את לבבו או יצטרך לתקן את מעשיו בשלשה דברים הללו. וכאשר יסור מן תיבת 'המצוה' הימין והשמאל, היינו האות ה' מימין והאות ה' משמאל, או ישאר בתוכו אותיות מצ"ו, שהוא עולה 'קול' צום' ממו"ן. ועל כן אמר לבלתי רום לבבו, ואז לא יצטרך לסור מן 'המצוה' אות ימין שהוא ה', ואות שמאל שהוא ה', ולהתעסק בצום קול וממו"ן.

וַיְדַעְנִים דברי המפרשים, בזאת יבא אהרן על הקודש (ויקרא מז-ג), זא"ת עולה בגמטריא צו"ם קו"ל וממו"ן, כי בזה בא אהרן לכפר על בני ישראל. וזה מרומז גם במה שאומרים בחדש אלול מזמור לדוד ה' אורי, אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי, אם תקום עלי מלחמה 'בזאת' אני בוטח (תהלים כז-ג), שגם כאשר יקימו מחנות מקטריגים על האדם יכולים אנו להיות בטוחים בזא"ת, כאשר נעסוק בצום קול וממו"ן, אז ישתיק מדיינינו.

וְאָמַר שוב אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש, שבתו בבית ה' כל ימי חי לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו (תהלים כז-ד). על דרך שאמר רבא לרבנן במסותא מנייכו לא תירתון תרתי גיהנם [להיות יגעים ועמלים בתורה בעולם הזה, ולא תקיימוה ותירשו גיהנם במותכם, ובחייכם לא נהניתם בעולמכם] ע"כ. ואם כן יתכן שגם אחר ישיבתו בבית ה' עוד יירש גיהנם, אם לא יהיה הלימוד על מנת לשמור ולעשות ולקיים. ועל כן ביאר בתפלתו, שתכלית שבתו בבית ה' יהיה לחזות אחר כך בנועם ה' ולבקר בהיכלו, ולא ח"ו לירש גיהנם אחר כך, שיזכה לתורה לשמה ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

וְאָנּוּ תוקעין בשופר בכל יום, חוץ מהכוונה הפשוטה, עורו ישנים משינתכם וכו'. להזכיר עוד אותנו על קול השופר של מתן תורה, אשר בקול שופר עליהם הופעת, וכמו שנאמר (שמות יב-ט) ויהי קול השופר חזק מאד, אשר בכל יום ויום בת קול יוצאת מהר חורב ומכרות ואומרת, אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, ולקבל עלינו עול תורה ומצותיה מחדש, אשר בכל יום ויום יהיו בעיניך כחדשים, ובוה נוכל להכין עצמינו להימים אשר באים לקראתינו לשלום.

<p>לע"נ מרת חי' צארטל בת ר' חיים ע"ה נפטרה ה' אלול תשי"ח לפ"ק תנצ.צ.ב.ה</p> <p>הונצח ע"י בנה הרב אפרים יצחק היללמאן שלימ"א</p>	<p>לע"נ הגה"ק רבי יונתן בן רבי צבי שטייף זצוק"ל</p> <p>אב"ד דקהלתינו הק' נסתלק מ' אלול תשי"ח לפ"ק תנצ.צ.ב.ה</p> 	<p>נתנדב ע"י ידידיו הרב ר' אשר פרנס שלימ"א לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו תר'י למול טוב</p>	
<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אברהם מנחם פרענקל הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בתולדות בנו כמר יהודה נ"י למול טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אברהם שטערן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בתו תר'י למול טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' ישראל מרדכי קרויס הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בנישואי בנו החתן חנני' דוב נ"י למול טוב</p>	
<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' מאיר צבי בערגער הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בנו למול טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' אהרן שלמה וויינגארטן הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' שלמה זלמן פאללאק הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב</p>	<p>נתנדב ע"י ידידיו מוה"ר ר' שמואל יצחק ברעף הי"ו לרגל השמחה השרויה במעונו בהולדת בתו למול טוב</p>